T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASI 1990-2014

INGA ANDREEVA
1138212141

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. FAHRİ TÜRK

EDİRNE 2016

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Inga ANDREEVA tarafından hazırlanan "**Rusya'nın Türkiye Politikası 1990-2014**" konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Öğretim - Öğretim Yönetmeliği'nin Madde 15 - 16 uyarınca **14.06.2016 / Salı** günü saat **13:30** 'da, yüksek lisans tezinin (*) . Kabul Edilmesine . OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Sibel TURAN	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. Fahri TÜRK (Danışman)	Kabul edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Sezin İBA GÜRSOY	Kabul Edilmesine	

(*) Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında **"Kabul Edilmesine / Red Edilmesine / Düzeltilmesine"** seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekmektedir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10114740
Yazar Adı / Soyadı	INGA ANDREEVA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99505455866
Telefon	5317978301
E-Posta	ingandreva@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Rusya'nın Türkiye Politikası 1990-2014
Tezin Tercümesi	Russia's Turkey Policy 1990-2014
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2016
Sayfa	169
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. FAHRİ TÜRK 39743029412
Dizin Terimleri	Türkiye=Turkey ; Rusya=Russia
Önerilen Dizin Terimleri	Rusya= Russia Türkiye= Turkey Dış politika unsurları= Elements of Foreign policy Ekonomik Etkenler= Economic factors Rusya-Türkiye krizi= Russia-Turkey crisis.
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

28.06.2016

İmza:.....

Tezin Başlığı: Rusya'nın Türkiye politikası 1990-2014

Yazar Adı: INGA ANDREEVA

ÖZET

Bu çalışmada; Rusya'nın Türkiye politikasını şekillendiren siyasi, ekonomik, enerji ve kültür gibi unsurlar hakkında bilgi verilmekte ve Rusya'nın Türkiye'ye yönelik dış politikasının değerlendirilmesi yer almaktadır. Rusya'nın Türkiye politikası, Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, Üst Düzey İşbirliği Konseyi, Ortak Stratejik Planlama Grubu, Duma, Karma Ekonomik Komisyon, Rus-Türk İşadamları Konseyi, Rus-Türk İşadamları Derneği ve Birliği, Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri gibi temel unsurlar açısından incelenirken geniş perspektifli bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Çalışmanın önemli kısmını oluşturan kültür unsurları, Rusya'nın yumuşak güç araçları olarak ta bilinmektedirler. Bununla birlikte çalışmada Rusya'nın Türkiye politikasına yön veren dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler de irdelenmektedir.

24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye tarafından, Suriye sınırında Rusya'ya ait Su-24 tipi savaş uçağının düşürülmesiyle birlikte, Rusya ile Türkiye arasında yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçten enerji alanı dışındaki diğer ekonomik faaliyetler olumsuz etkilenirken, üst düzey görüşmeler askıya alınmıştır. Ekonomik yaptırımlarla birlikte, Rusya, askeri, ticari, turizm ve spor alanlarında da bir takım yaptırımlarda bulunmuştur.

Son olarak ise, Rusya'nın Türkiye politikasının gelecekte ne yönde seyredeceği ve iki ülkenin, aralarında var olan sorunların çözümünün aralarındaki işbirliği potansiyelini geliştirme kapasitesine bağlı olacağı vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Türkiye, Dış politika unsurları, Ekonomik Etkenler, Rusya-Türkiye krizi.

Title of the Thesis: Russia's Turkey Policy 1990-2014

The Authors' Name: INGA ANDREEVA

ABSTRACT

This study is informed about such factors as political, economic, energy and culture of Russia's Turkey policy 1990-2014. Russia's Turkey policy is studied by main factors like the Head of State, Minister of Foreign Affairs, High Level Cooperation Council, the Joint Strategic Planning Group, the Duma, the Joint Economic Commission, the Russian-Turkish Business Council, the Russian-Turkish Businessmen Association and Union, Gazprom, Lukoil, the Russian World Foundation Russian Citizens' Coordination Council of Russian-Turkish Cultural Center with wider perspective. The cultural factors constitute an important part of the work, known as Russia's soft power tools. However, in the study economic factors of Russia's Turkey policy such as trade, tourism and investments are also examined.

On 24 November 2015 Turkey has brought down the warplane type Su-24 belongs to Russia on the Syrian border. With this date between Turkey and Russia has started a new process. The warplane attack are adversely affected by other economic sanctions outside the energy field. Moreover, high-level talks have been suspended. Russia used sanctions in the field like economic, military, commercial, tourism and sports.

In the end, the direction of future Russia's Turkey policy is stressed to depend on the countries' ability to cope with current problems and enhance cooperation between themselves.

Keywords: Russia, Turkey, Elements of Foreign policy, Economic factors, Russia-Turkey crisis.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu 1990 ile 2014 yılları arası Rusya'nın Türkiye politikasıdır. Hiç şüphe yok ki, yirmi yıl gibi bir süre, bir devletin dış politikada takip ettiği çizgisini değerlendirebilmek adına kısa bir zaman dilimidir. Bu yüzden çalışmada ilk önce Rus dış politikasının unsurlarının belirlenmesine önem verilmiştir. Rusya'nın Türkiye politikasında Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, OSPG, Duma, KEK, RTİK, RTİB, RUTİD, Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri gibi ana unsurlar irdelenmiştir. Dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler, Rusya'nın Türkiye politikasına belirleyici etkenler konumundadır.

Rus - Türk ilişkileri üzerine birçok akademik çalışma bulunmasına rağmen Rusya'nın Türkiye politikası 1990-2014 üzerine araştırmalar bulunmamaktadır. Bu yüzden söz konusu bu çalışma yazarın ilgisini çekmiştir. Çalışmada, Rusça, İngilizce ve Türkçe resmi ve internet kaynakları kullanılmıştır. Bu araştırmanın siyaset bilimi açısından önemi ise, Rusya'nın Türkiye politikasının şekillenmesini iç faktörler temelinde ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada verilen hipotezlerin teyit edilmesinin yanı sıra Rus dış politikasının temel yapı taşı olan siyasi, ekonomik, enerji ve kültür kuruluşlarının, Rusya'nın Türkiye politikasındaki etkileri vurgulanarak bu alanda yapılacak olan çalışmalara örnek oluşturmaktadır.

Öncelikle tezimin konusunun belirlenmesi ve yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen, görüş ve önerileri ile beni sürekli destekleyen, çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, konuya, bilimsel bakış açısıyla farklı boyutlardan yaklaşmamı sağlayan değerli danışmanım Doç. Dr. Fahri Türk'e, jüri üyesi olarak katılımlarından dolayı Prof. Dr. Sibel Turan ve Yrd. Doç. Dr. Sezin İba Gürsoy'a, yine çalışmama yapmış olduğu çok değerli katkılar için eşim Mehmet Gökçe'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLOLAR vii

KISALTMALAR ix

1. GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Analitik Yapısı 7

1.2. Mevcut Yazın 11

1.3. Yöntem 17

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 20

2.1. Yeni Gerçekçilik 20

2.2. Çoğulculuk 26

3. RUS DIŞ POLİTİKASINDA YÖNELİMLER 28

3.1. Yeni Batıcılık 29

3.2. Yeni Avrasyacılık 33

3.2.1. Yeni Avrasyacılık ve Rusya 39

3.2.2. Yeni Avrasyacılık ve Türkiye'nin Avrasya Projesindeki Yeri 41

4. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASININ TAŞIYICI UNSURLARI 45

4.1. Siyasi Unsurlar 45

4.1.1. Devlet Başkanı 45
4.1.2. Üst Düzey İşbirliği Konseyi 55
4.1.3. Dışişleri Bakanı 59
4.1.4. Duma 63
4.2. Ekonomik Unsurlar 72
4.2.1. Karma Ekonomik Komisyon 72
4.2.2. Rus-Türk İş Konseyi 75
4.2.3. Rus-Türk İş Adamları Derneği 77
4.2.4. Rus Türk İş Adamları Birliği 79
4.3. Enerji Unsurları 80
4.3.1. Gazprom 81
4.3.2. Lukoil 85
4.4. Kültür Unsuru 89
4.4.1. Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu 90
4.4.2. Rus Dünyası Vakfı 94
4.4.3. Rus-Türk Kültür Merkezi 98
4.4.4. Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri 100
4.4.4.1. Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği 101
4.4.4.2. Ankara Rus Kültür Derneği 102
4.4.4.3. Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği Dostluk ve Kültür Derneği 104
4.4.4.4. Rus Sanat ve Kültür Derneği 105
4.4.4.5. Rusya Eğitim Kültür ve İşbirliği Derneği 106
4.4.4.6. İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği 107

4.4.4.7. Veles Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneği 108

5. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINA YÖN VEREN EKONOMİK ETKENLER 111

5.1. Dış Ticaret 111

5.2. Turizm 117

5.3. Yatırımlar 120

6. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINI ETKİLEYEN ULUSLARARASI KURULUŞLAR 125

6.1. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı 125

6.2. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü 128

7. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINDA SORUNLU ALANLAR 133

7.1. Karadeniz ve Boğazlar 133

7.2. Orta Asya ve Kafkasya 136

7.3. Çeçenistan Sorunu 139

7.4. Kıbrıs Meselesi 142

7.5. Suriye Meselesi 144

7.6. Kürt Sorunu 147

8. RUS UÇAĞININ DÜŞÜRÜLMESİNİN ETKİLERİ 150

9. SONUÇ 153

10. KAYNAKÇA 158

10.1. İnternet Kaynakları 163

10.2. Gazeteler 168

10.3. Dergiler 169

TABLOLAR

Tablo 1: Rus Dış Politikasının Yönelimleri 1990-günümüze kadar..... 28
Tablo 2: 1991-2014 Rus Devlet Başkanlarının Türkiye Ziyaretleri..... 46
Tablo 3: Vladimir Putin'in Türkiye'yi İlk Ziyareti Sebebiyle Gazetelerde Çıkan Yazılarının İçerik Analizi..... 49
Tablo 4: Rusya ve Türkiye Arasındaki Yüksek Düzeyli Resmi Ziyaretler (2000-2014)..... 51
Tablo 5: Putin'in 1 Aralık 2014 Türkiye Ziyareti Sebebiyle Rus Basınında Çıkan Yazılarının İçerik Analizi..... 53
Tablo 6: 24 Kasım 2015 Türkiye'nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Vladimir Putin'in Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi..... 55
Tablo 7: Üst Düzey İşbirliği Konseyi'nin Toplantıları..... 56
Tablo 8: Ortak Stratejik Planlama Grubu'nun Toplantıları..... 60
Tablo 9: 24 Kasım 2015 Türkiye'nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Sergey Lavrov'un Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi..... 63
Tablo 10: Günümüzdeki Rus Parlamentosu'nun (Federalnoe Sobranie)Yapısı..... 64
Tablo 11: Duma'daki Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubunun Siyasi Partilere Göre Dağılımı..... 66
Tablo 12: Sergey Mironov'un 27 Mart 2007 Türkiye Ziyareti Sebebiyle Rus Basınında Çıkan Yazılarının İçerik Analizi..... 67
Tablo 13: Türkiye'nin Rus Uçağının Düşürülmesine Rus Siyasi Partilerinin Liderlerinin Bakışı..... 69
Tablo 14: 24 Kasım 2015 Türkiye'nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Dmitri Medvedev'in Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi İçerik Analizi... 71
Tablo 15: Rusya Türkiye Karma Ekonomik Toplantıları..... 73
Tablo 16: 2014 Yılının Rusya'nın Avrupa Ülkelerine Doğal gaz Satışı (milyar metreküp)..... 82

Tablo 17: Rus Doğal gazının Türkiye İhracatı 2006-2013 (milyar metreküp)..... 84
Tablo 18: Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulunun Yurtdışında Sahip Olduğu Temsilciliklerin Sayısı..... 92
Tablo 19: Rus Dünyası Vakfı'nın Yurtdışında Sahip Olduğu Ofislerin Sayısı..... 95
Tablo 20: Rus Dünyası Vakfı'nın Türkiye'de Sahip Olduğu Kurumlar..... 96
Tablo 21: Türkiye'deki Rus Kültür Dernekleri..... 100
Tablo 22: Rusya'nın Türkiye'deki Diğer Sivil Toplum Kuruluşları..... 109
Tablo 23: Rus Dış Ticaretinde Türkiye'nin Yeri..... 112
Tablo 24: 1995-2001 Rusya ve Türkiye Arasında Bavul Ticareti..... 114
Tablo 25: Rusya ve Türkiye Arasındaki Ticaret Hacmi 2009-2013..... 115
Tablo 26: Türkiye-Rusya Ticari Hacmi 2010-2015/10..... 116
Tablo 27: Türkiye'yi Ziyaret Eden Rus Turist Sayısı 2010-2015/8..... 119
Tablo 28: Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Yatırımlar (2006-2010)..... 122
Tablo 29: Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu Arasındaki Yatırımlar (2006-2010)..... 123
Tablo 30: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü Üyelerinin Durumu..... 129

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AGİK : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı

AGİT : Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı

AGİT PA : Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi

AKKA : Avrupa'da Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması

ASA : Açık Semalar Antlaşması

BDT : Devletler Topluluğu

BM : Birleşmiş Milletler

BMGK : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BOTAŞ : Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirketi

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

FSB : Federalnaya Slujba Bezopasnosti-Federal Güvenlik Servisi

GATT : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

IMF : Uluslararası Para Fonu

IMO : Uluslararası Denizcilik Örgütüne

KEİPA : Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi

KEİT : Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

KEK : Karma Ekonomik Komisyonu

KGB : Komitet Gosudarstvenoy Bezopasnosti (Rusya Federasyonu Güvenlik Teşkilatı)

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ODG : Ortak Danışma Grubu

OECD : Organisation for Economic Cooperation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

PKK : Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

RUTİD : Rus-Türk İş Adamları Derneği

RF : Rusya Federasyonu

RTİB : Rus-Türk İş Adamları Birliği

RTİK : Rus-Türk İş Konseyi

RUDN : Rusya Halkların Dostluğu Üniversitesi

SB : Sovyet Birliği

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK : Sivil Toplum Kuruluşları

TANAP : Trans Anadolu Doğal gaz Boru Hattı Projesi

TRKV : Türk-Rus Kültür Vakfı

ÜDİK : Üst Düzey İşbirliği Konseyi

1. GİRİŞ

Dış politika, bir ülkenin diğer ülkelere yönelik tutum ve davranışlarıdır.[1] Her ülke uluslararası arenada etkili bir rol oynayabilmek ve kendi çıkarlarını savunmak maksadıyla uygulamaktadır. Dış politikanın şekillenmesinde iç faktörler oldukça önemlidir. Rusya'nın Türkiye politikasının iyi bir şekilde analiz edilebilmesi için 1990'dan başlayarak günümüze kadar olan süre zarfında Rusya'nın Türkiye politikasının oluşumunda etkili olan unsurların bilinmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle, çalışmada Rusya'nın Türkiye politikasını şekillendiren siyasi, ekonomik, enerji ve kültür gibi unsurlar hakkında bilgi verilecek ve Rusya'nın Türkiye'ye yönelik dış politikasının değerlendirilmesi yer alacaktır.

Rusya'nın dış politikasında Türkiye önemli bir ülkedir. Ülkenin coğrafi olarak yer aldığı konum Rusya'nın enerji geçiş noktalarını oluşturmaktadır. Rusya'nın enerji ve oluşturmaya dayalı uyguladığı dış politikasında, Rusya'nın uyguladığı politikaları doğru değerlendirmek ve bu uygulanan politikalara karşılık verebilmek Türkiye için de büyük önem taşımaktadır.[2]

Bu çalışma Rusya Federasyonu'nun Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) çöküşüyle birlikte siyasi ve ekonomik alanda geçirdiği dönüşüm, Boris Yeltsin ve Vladimir Putin dönemlerinin incelenmesi yoluyla ve dönüşümün gerçekleşme sürecine etkisi olan farklı gurupları ve bu etkili gurupların Rusya'nın Türkiye politikası üzerindeki belirleyici unsurlarını ortaya koymaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde ele alınan yeni gerçekçilik ve çoğulculuk kuramı çerçevesinde Rusya'nın Türkiye

---

1 Çağla Dağ, Yeni Dönemde Küreselleşmeye Değişen Dış Politika Araçları, 27.04.2011, http://www.cagladag.com/?p=2067, 10.04.2015.

2 Erel Tellal, Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.191, http://dergiler.ankara.edu.tr /dergiler/42/1425/16045.pdf, 05.09.2014.

politikasının belirlenmesinde siyasi, ekonomik, enerji ve kültür unsurlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Rusya'nın Türkiye politikasının temel unsurları (Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK), Ortak Stratejik Planlama Grubu (OSPG), Duma, Karma Ekonomik Komisyon (KEK), Rus-Türk İş Adamları Konseyi (RTİK), Rus-Türk İş Adamları Derneği (RUTİD), Rus-Türk İş Adamları Birliği (RTİB), Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri) Rusya'nın Türkiye'ye ile uzlaşan ve ayrışan çıkarlarını hayata geçirmek için içinde bulundukları işbirliği ya da rekabetin sonucuna göre belirlenecektir. Bununla birlikte çalışmada Rusya'nın Türkiye politikasına yön veren dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler de irdelenecektir.

Bu çalışmanın konusu 1990 ile 2014 yılları arası Rusya'nın Türkiye politikasıdır. Hiç şüphe yok ki, yirmi yıl gibi bir süre, bir devletin dış politikada takip ettiği çizgisini değerlendirebilmek adına kısa bir zaman dilimidir. Özellilkle bahsi geçen ülke tam manasıyla bir dönüşüm geçirirken, uluslararası sistemde de durgun bir yapı içerisinde olmasından söz etmek mümkünatı yoktur. Bu yüzden çalışmada ilk önce Rus dış politikasının araçlarının belirlenmesine önem verilecektir.

Günümüzdeki Rus dış politikasının ekonomik çıkar ve araçları 2000 yılında yayınlanan "Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Doktrini" ve 2000 yılının Haziran ayında yayınlanan "Rusya Federasyonu Dış Politika Doktrininde" açıklanmışlardır. Aslında yayınlanan doktirinler Rusya'nın dış politikada izlemiş olduğu anlayışın önemli bir değişim geçireceğinin habercisi olarak kabul edilebilir. Bu değişim Aralık 1999 yılına kadar Rus dış politikasının karar alma süreçlerinde etkin rol oynayan askeri çevrelerin etkinliğinin azaldığı anlamına gelmektedir. Doktirinler, Rus enerji

sektörünün, Rus dış politikasında yadsınamayacak bir üstünlük sağladığınıda göstermektedir.[3]

Rusyanın ulusal güvenliğe yöneklik Doktirini, Güvenlik konseyi tarafınca hazırlanarak yayınlanmıştır. Doktirin Rusya'nın güvenlik politikası hakkında genel bir görüş elde etmeyi sağlamaktadır. Rusya'nın Askeri Doktirini, Savunma Bakanlığı tarafınca hazırlanan doktirin Rusya'nın askeri meseleleri içermektedir. Rus Dış Politika Doktirini, Dış işleri Bakanlığı tarafınca hzairlanan doktirin Rusya'nın diplomatik ve politik çıkarları ile ilgilidir.[4]

Rusya Federasyonu'nun değişen dünyada pozisyonunun nasıl olması gerektiği veya karşı karşıya kalabileceği tehditlere karşı ne gibi tedbirler alması gerektiği "dış politika doktrini" kapsamında belirlenmiştir. Bu doktrinde Rusya'nın doğrudan etkilenebileceği faktörlerden bahsedilmiştir ve ayrılıkçı hareketler, terörizmin artışı, küreselleşme bağlamında dışa bağımlılığın artması bu faktörler arasında yer almıştır. Doktrinde belirtildiği üzere Rusya buna benzer faktörlere karşı dengeli bir dış politika izleyerek Hem batıda hem de doguda yer alan ülkeler ile işbirliği ve karşılıklı görüş alışveriş temeline dayanan ilişkileri geliştirmelidir. Doktrinde, çok kutuplu dünya düzenine dayalı sistemin kurulmasına yönelik, bu noktada gayret gösterileceğinden bahsedilmektedir.[5]

Uluslararası sistemde, SSCB' nin varisi olarak yerini alan Rusya, "süper güç" niteliğini yitirmiş olsa bile, nüfusu, coğrafyası, nükleer gücü ve doğal zenginlikleri sayesinde uluslararası sistemde etkili bir aktör olma özelliğini korumuştur. Fakat 1990'lı yıllar boyunca geçirdiği siyasi ve ekonomik dönüşüm sebebiyle bu özelliğini

---

3 Pınar Özden Cankara, Yavuz Cankara, Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, s.s. 193-212, Mayıs 2007, s.198,file:///C:/Users/inga/Downloads/ 5.000.057.691-5000075922-1-PB.pdf, 4.01.2015

4 Pınar Özden Cankara, Yavuz Cankara, a.g.e., s.196.

5 Pınar Özden Cankara, Yavuz Cankara, a.g.e., s.197.

kullanamamıştır. Her ne kadar Boris Yeltsin döneminde uygulanmaya çalışılan reformlar ekonomideki çöküşün irlemesini durduramamış ve beraberinde ülkeye siyasi kargaşayıda getirmiştir. Bu gelişmeler uluslararsı arenada Rusya'nın etkin rolünü sınırlandırmıştır. Uluslararası aranedaki etkin olan rolünü Rusya Vladimir Putin iktidarıyla birlikte yeniden kazanmıştır. 2000'li yıllarda ülkede sağlanan istikrar, uluslararası arenada Rusya'nın tekrar etkin olmasını sağlamıştır.[6]

Rusya uluslararası politikanın temel aktörü olarak Türkiye ile Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) çerçevesinde ilişkilerini yürütmektedir. Bundan başka Rusya'nın Türkiye politikasında devlet başkanı ve dışişleri bakanı birer siyasi aktör olarak Türkiye ziyaretlerinde bulunmaktalar. Burada devlet başkanı uluslararası ilişkilerde birey olarak hareket etmektedir. Bireyin siyasi ilişkilerde, ilişkilerin yönü ve sürecin belirlenmesinde almış olduğu rol olabildiğince önem arz etmektedir.[7] Örneğin, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in 2010 yılında Türkiye yapmış olduğu ziyaret sırasında vize muhafiyetinin iki ülke arasında karşılıklı olarak sağlanması yönünde anlaşma yapılması, turizm ilişkilerinin 2015 yılına kadar artış göstermesinde büyük rol oynamıştır.

Çıkar ve baskı gurupları, sistemsel olarak hümete dâhil olmayan sivil toplum örgütleri ya da çıkar ilişkisi gözeten örğütlenmiş guruplarıdır. Bu guruplar, komuoyunu kullanarak dış politikada etkili olmaya çalışırlar. Eğer çıkar gurubu siyasal süreci etkiliyorsa, çıkar gurubunu baskı gurubu olarak ta sayabiliriz. Bu guruplara örnek olarak sendikaları, medya kuruluşlarını, meslek kuruluşlarını, düşünce örğütlerini ve gönüllü

---

6 Bülent Sarper Ağır, Kitap Tahlilleri /Book Revıews, Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler, (Yaz.) Merve İrem Yapıcı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 182, http://www.usak.org.tr/images_upload/ files/kitap. pdf, 10.01.2015.

7 Talha Dal, Uluslararası İlişkiler Ders Notları, Ticaret Borsası Lisesi, Adana, 2011, s.4,http://ogrencidenarmagananadolulisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/36/748774/dosyalar/2014_09/24082047_uluslararaslikilerdersnotu.pdf, 16.02.2015.

kuruluşları örnek olarak verebiliriz. Bu grupların en çok tercih ettikleri yöntemler: dergi, gazete veya kitap yayımlama, davetler, lokavt ya da grev, iş yavaşlatma eylemi, mitingler, kitle iletişim araçlarını kullanarak görüşlerini açıklama gibi eylemler sık sık kullandıkları yöntemlerdir. Yukarda bahsedilen baskı grupları farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Örnek vermek gerekirse, amaçlarına ve örğütlü olma durumlarına göre sınıflandırılabilirler.[8] Rusya'nın Türkiye politikasında, birinci olarak, siyasi amaçlı baskı grupları (ÜDİK ve OSPG), ikinci olarak, ekonomik amaçlı baskı grupları [KEK, RTİK, RUTİD, RTİB], üçüncü olarak, enerji amaçlı baskı grupları (Gazprom ve Lukoil) ve dördüncü olarak, kültür amaçlı baskı grupları (Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus Dünyası Vakfı, Rus-Türk Kültür Merkezi ve Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri) faaliyet göstermektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Gazprom ve Lukoil şirketleri enerji amaçlı baskı grupların dışında çok uluslu şirketler olarak ta faaliyette bulunmaktadır. Gazprom ve Lukoil faaliyet alanları Rusya sınırlarını aşmış olan ve birçok ülkede yatırım ve üretim faaliyelerini devam ettiren şirketlerdir. Bu şirketlerin her ne kadar gayeleri görünüş itibariyle ekonomik olsada uluslararası arenada güç mücadelesindeki etkileri görünüşteki ekonomik gücün ötesinde bir güce sahip olduklarını göstermektedirler.[9]

Çalışmanın önemli kısmını oluşturan kültür unsurları Rusya'nın yumuşak güç[10] araçları olarak ta bilinmektedirler. Vladimir Putin yumuşak güc tanımını şu sekilde

---

8 Talha Dal, a.g.e., s.4.

9 Talha Dal, a.g.e., s.5.

10 Joseph Nye ilk kez 1990 yılında,Yumuşak güç kavramını,Amerika'nın ekonomik düşüş yaşadığı iddasını ortaya koyan 'Bound To Lead' adlı eserinde kullanmıştır. Nye bu kavramı kullandıktan sonra uluslararsı ilişkiler alanında tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Ancak kavram birçok düşünür tarafından anlaşılamamış ya da farklı şekilde tanımlanmıştır. Konu üzerinde araştırma yapan okulların savunduğu teze göre, kavramın anlaşılamamasının altında yatatan sebelerin arasında teorileştirilememiş olmasıda bulunmaktadır. Anlaşılamamasının diğer bir sebebi ise kavramla ilgili akademik yaklaşımdaki bilgideki netliğin eksikliği ve bulanığı, gücün kaynaklarının davranışlarla karıştırlması sorunudur. Güç her dönemde kaynakları referans allınarak düşünülmüş, örnek olarak yumşak gücün varlığından bahsedebilmek için bu güce kanaklık eden gücün yumuşak olması icab etmektedir. Bu gücü daha da somutlaştırır ve insan

yapmaktadır: "Dış politikadaki amaçlarına, silah ve silah dışı araçların kullanımına başvurmadan ancak bilginin gücü ve etkisiyle ulaşılabilir. Günümüzün büyük devletleri ve blokları bu alanda çeşitli kurumları ve ajansları vardır. Bu araçlarla birlikte yurdumuzun ötesinde de büyük güce sahip oluruz. Belirtelim ki, bizim yüksek şansımız yok, bu ayrı bir konu. İmparatorluk kurmak düşünce tarzı değil kültürel diplomasi, top, rejim paylaşımı değil, eğitim paylaşımı bize büyük katkılar sağlar."[11]

Dmitri Medvedev yumuşak gücü şöyle özetliyor: "Dünyada ülkemizin konumunu güçlendirmek, insani araçlarla ulusal çıkarları tanıtmak, devletin en önemli önceliklerindendir. Bugün insani boyut, uluslararası yaşam planının önüne geçiyor. Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu (Rossotrudniçestvo), "Yumuşak Güç" diye adlandırılan siyasetin kilit araçlarından biri olmak zorundadır. Devletin etkisi, çoğunlukla, kendi ulusal kültürel değerlerini, dilini tanıtmaya ve bunları dışarı ihraç etme yeteneğine bağlıdır. Bu araçlar çoğu kez diğerlerine göre daha önemli oluyor ve özel bir anlam kazanıyor. Uzmanların verilerine göre özellikle etkili "yumuşak güç" markasına sahip ülkeler, yurtdışından yapılan direk yatırımların ve teknolojilerin büyük bir kısmını çekiyor."[12]

Sonuç olarak, yazar bu çalışmada siyasi, ekonomik, enerji ve kültür unsurlarını ön plana çıkartmaktadır. Çünkü bu unsurlar Rus dış politikasının bel kemiğini oluşturan elemanlardır. Kültür unsuru ise, Rusya'nın yumuşak güç politikasını meydana

düşüncesine görede daha ölçülebilir kılar. Bu da bu konuda anlamda karmaşaya neden olmaktadır. Ne var ki güç, kanakları olmadan düşünülememektedir. Yumuşak güç kavramındaki sorun, kavramın kaynaklarında bazen ifade olarak sert kaynaklarında (ekonomi ve askeri) örnek olabileceği; yumuşak gücün kaynaklarından politika, siyasi değerler, kültür ve tarih sert güce de örnek olabileceği durumların olmasıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tuba Çavuş, Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı, s.24-25, http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ksuiibf/article/view/5000039271/5000038144, 25.03.2016.

11 İslam Halidov, Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları, Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), III/1, 2014, s. 42, file:///C:/Users/inga/Downloads/5000154934-5000258427-1-SM.pdf, 5.02.2016.

12 Aynı yerde.

getirmektedir.[13] Çalışma 1990-2014 yıllarını kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Yazarın bu konuya ilgisi ise, Türkiye'de 2013-2014 yılları arasında Trakya üniversitesinde görmüş olduğu eğitim esnasında şekillenmeye başlanmıştır.

1.1. Çalışmanın Analitik Yapısı

Bu çalışma; siyasi (Devlet Başkanı, Dışişleri Başkanı, ÜDİK, Duma), ekonomik (KEK, RTİK, RUTİD, RTİB), enerji (Gazprom ve Lukoil) ve kültür (Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri) unsurlarının Rusya'nın Türkiye politikasını 1990-2014 döneminde ne kadar etkilediğidir? Bu bağlamda 1990-2014 yılları arası Rusya'nın Türkiye politikasında önemli rol oynayan siyasi, ekonomik, enerji ve kültür unsurları araştırılmaktadır. İşte bu çerçevede aşağıdaki sorular irdelenecektir: 1990-2014 yılları arasında Rusya Federasyonu'nun Türkiye politikası nasıl şekillenmektedir? Rusya'nın Türkiye politikasını etkileyen unsurlar nelerdir? Siyasi, ekonomik, enerji ve kültür unsurlarının Türkiye politikasına yansımaları nasıl olmaktadır? Tezde bu sorulara yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Bu sorular ışığında çalışmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulacaktır:

Hipotez 1: 1990-2014 yılları arası Rusya Federasyonu'nun Türkiye Cumhuriyeti politikasının oluşumunda Rus siyasi aktörler (Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, Duma) büyük bir rol oynamıştır.

Hipotez 2: Rus iş adamları ve onların kurduğu ekonomik işbirliği konseyleri ve birlikleri, turistler, Türkiye'de yaşayan Rus vatandaşları ve onların Türkiye'de

---

[13] Avatkov V.A.,Badranov A.S.,''Magkaya Sila''Turcii Vo Vnutrenney Politike Rossii (Мягкая сила Турции во внутренней политике России), Pravo i Upravleniye, № 2(27), С. 5-11, 2013, s.1,http://www.mgimo.ru/files2/2013_10/up8/file_c513ee800e8d0e8924a02517bf41a8c3.pdf, 19.06.2014.

kurduğu Rus kültür kuruluşlarının, Rusya'nın Türkiye'de olumlu imaj edinmesine ve Rusya'nın Türkiye politikasının şekillendirilmesine büyük bir katkı sağlamaktadır.

Hipotez 3: Rusya'nın Türkiye politikasında, iki ülke arasında enerji alanındaki gelişmeler önemli faktörlerinden biridir.

Bu araştırmanın siyaset bilimi açısından önemi, Rusya'nın Türkiye politikasının şekillenmesini iç faktörler temelinde ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada, yukarıda ele alınan hipotezlerin teyit edilmesinin yanı sıra Rus dış politikasının temel yapı taşı olan siyasi, ekonomik, enerji ve kültür kuruluşlarının, Rusya'nın Türkiye politikasındaki etkileri vurgulanarak bu alanda yapılacak olan çalışmalara örnek oluşturmaktadır. Bu alanda yayınlanan mevcut çalışmalar, genel olarak Rus-Türk ilişkilerini ya da bu ilişkilerdeki sorunlu alanları irdelemektedirler. Bu çalışmanın özelliği ise yazarın Rusya'nın Türkiye politikasının şekillenmesinde rol oynayan taşıyıcı unsurlara (Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, Duma, KEK, RTİK, RUTİD, RTİB, Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri) önem vermesidir.

Bu çalışmanın yukarıda ortaya konan hipotezlerinin çözümlenmesi için aşağıda açıklanan yol haritası takip edilecektir:

Birinci kısım içeriğinde sorunsalın ve çalışmanın izlenen yöntemsel çerçevesi hakkında bilgi verilmektedir. İkinci kısım içeriğinde yeni gerçekçilik ve çoğulculuk yaklaşımlar temel alınarak dış politikaya; ulusal baskı grupları, birey, ulus aşırı ve uluslararası örgütler bakış açısından ele alınacaktır. Üçüncü bölümde Rus dış politikasının yönelimleri ve Türkiye'nin önemi incelenmektedir. Burada Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık hareketleri ortaya konulmaktadır. Bu bölümün ele alınmasının

önemi, günümüzdeki Rusya Federasyonunun çizdiği dış politikanın, Avrasyacı olmak üzere Amerika ve Avrupa'nın Batıcı politikalarından farklı olduğunu göstermektir.

Çalışmanın esas kısmını meydana getiren dördüncü kısım da ise, ilk önce Moskova 'nın takip ettiği Türkiye politikasının temel unsurları belirlenerek, bu unsurların Rusya'nın Türkiye politikasına sağlayaçağı katkılara değinilecektir. Bu nedenle Rusya'nın Türkiye politikasının yapı taşları olarak siyasi, ekonomik, enerji ve kültür unsurları irdelenecektir. Bu noktada Rus siyasi unsurlarının (Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, Duma), ekonomik unsurlarının (KEK, RTİK, RUTİD, RTİB), enerji unsurlarının (Gazprom ve Lukoil) ve kültür unsurlarının (Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri) etkinliği masaya yatırılacaktır.

Beşinci bölümde Rusya'nın Türkiye politikasına yön veren ekonomik etkenler incelenmektedir. Bu nedenle konu ile ilgili bölüm; dış ticaret, yatırımlar ve turizm gibi alt bölümlerden meydana gelmektedir. Rus-Türk münasebetinin gelişmesindeki önem arz eden etkenlerden biri kuşkusuz dış ticarettir. Günümüzde Rusya ve Türkiye arasında var olan stratejik işbirliğine, Bavul ticaretiyle başlayan münasebetler temel oluşturmaktadır. Turizm etkeni ise, Türkiye'ye olan Rus dış politikasının en belirleyici etkenleri olarak sayılmaktadır. Rusya'nın Türkiye'de, enerji alanında yapmış olduğu yatırımlar, iki ülke arasındaki işbirliğe stratejik bir nitelik kazandırmaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın Akkuyu şehrinde Türkiye'nin ilk nükleer enerji santralini inşa etmesine, ''Güney Akım'' doğal gaz ve ''Samsun-Ceyhan'' petrol, boru hatları gibi önemli projeleri Türkiye ile birlikte gerçekleştirmesine özel bir önem verilecektir. Bu bölümde Rusya ve Türkiye arasındaki dış ticaret, turizm ve yatırımlar kantitatif veriler ışığında ayrıntılı olarak çözümlenecektir.

Altıncı bölümde Rusya'nın Türkiye politikasını etkileyen uluslararası kuruluşlar arasında KEİ ve AGİT ortaya konulmaktadır. Burada, BM çerçevesinde 13 Şubat 2009'da yayınlanan Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkinin yeni bir boyut kazanması ve dostluğun ve çok yönlü ortaklığın daha da artmasına yönelik ortak bir deklarasyon incelenmesine önem verilmektedir. Rusya ile Türkiye yukarıda verilmiş olan örgütler çerçevesinde nasıl bir işbirliği yapmaktadırlar? İki ülke, örgütler aracılığıyla uluslararası sahnedeki sorunlu meselelerde uzlaşmaya varabilmekteler mi? Bu gibi sorulara yanıt verilmektedir.

Yedinci bölümde Rusya'nın Türkiye politikasında sorunlu alanlar ele alınmaktadır. Bu bağlamda temel vurgu Karadeniz ve Boğazlar, Orta Asya ve Kafkaslar, Çeçenistan sorunu, Kıbrıs ve Suriye meseleleri ve Kürt sorunu gibi alanlara yapılacaktır. Karadeniz ve Boğazlar, Orta Asya, Kafkaslar, Çeçenistan sorunu gibi iki ülke arasındaki sorunlu alanlar 1990'lı yılların meseleleri olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde uluslararası gündemin ilk sıralarında yer alan Suriye meselesi ve Kürt sorunu, Rusya ve Türkiye için hayati önem arz etmektedir. Bölümün çekirdeğini oluşturan konu Rusya ile Türkiye'nin bu alanlarda farklı görüşlere sahip olmalarıdır. Örneğin, Rusya ve Türkiye'nin Suriye konusundaki en büyük itilafları Esan rejiminin meşruiyetidir. Ankara yönetimi Suriye'de yaşanan saldırılardan sonra Esan rejiminin meşruiyetini kaybettiğini savunurken, Rusya bu meşruiyetin geçerliliği konusunda kararı demokratik seçimlerle Suriye halkının vermesi gerektiğini ve bu kararı Suriye halkının dışında ki bir dış gücün vermeye hakkının olmadığını savunmaktadır.[14]

Sekizinci bölümde 24 Kasım 2015 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından, Suriye sınırı içerisinde Rusya' ya ait SU 24 tipi savaş uçağının düşürülmesi olayının ardından, Rusya'nın Türkiye'ye karşı koyduğu ekonomik yaptırımlar da

[14] İrina Svistunova, Rusya-Türkiye ilişkileri ve Suriye Sorunu,Rusya Stratejik Araştırmalar Merkezi (RİSİ), ORSAM, 15 Kasım 2015, http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4836, 6.03.2016.

irdelenecektir. Yaptırımların arasında; Türkiye'den bazı gıda maddelerinin ithalatının sınırlandırılması, Türk şirketlerine uygulanan kısıtlamalar, Türkiye'ye turizm seferlerinin durdurulması, vizesiz olarak yapılan seyahat uygulamasının kaldırılması gibi konular ele alınacaktır. Buna ek olarak Türk tırlarının ve Karadeniz'deki Türk gemilerinin daha sıkı bir denetime tabi tutulmasına dair karar ve Karadenizdeki Türk gemilerine daha sıkı bir denetim uygulanmasına dair karar verilmesi de yer alacaktır. Rus uçağın düşürülmesi ekonomik yaptırımların dışında iki ülke arasındaki kültür ilişkilerine getirdiği zarar, Türkiye'de faaliyet gösteren Rus-Türk derneklerinin bakış açıları masaya yatırılacaktır. Dokuzuncu bölümde ise çalışmanın son bölümünde çıkarılan sonuçlar analiz edilerek geleceğe yönelik tahminlerde bulunmaya çalışılacaktır.

1.2. Mevcut Yazın

Rus - Türk ilişkileri üzerine birçok akademik çalışma bulunmasına rağmen Rusya'nın Türkiye politikası (1990-2014) üzerine araştırmalar bulunmamaktadır. Bu yüzden söz konusu bu çalışma alanında ilk özgün çalışma olacaktır. Çalışmada, Rusça, İngilizce ve Türkçe resmi ve internet kaynakları kullanılmaktadır.

Rusça yazında doğrudan Rusya'nın Türkiye politikasıyla ilgili Liyana Matyunina'nın, ''Türkiye'nin Rus Dış Politikasındaki Rolü ve Önemi'' başlıklı makalesinde[15] Rusya'nın Türkiye'ye yönelik dış politikası anlatılmaktadır. Liyana Matyunina, 1997 yılında imzalanan Mavi Akım Projesinin Rusya açısından Türkiye'nin özellikle ekonomik alanda önemli ortak haline getirdiğini vurgulamaktadır. İkinci olarak, Rusya Başbakanı Vladimir Putin'in daveti üzerine 15-17 Mart 2011'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Moskova'ya ziyaret gerçekleştirmesiyle,2010

[15] Liana Matyunina,''Rol i Znaçenie Tursii Vo Vneşney Politike Rossii'' (Роль и Значение Турции во Внешней Политике России), XX. Yüzyılında Türkiye, İV RAN, Moskova, 2004, s.344-351,http://istina.msu.ru/ publications/article/6325816, 25.05.2015.

yılında kurulan ÜİK'in ikinci toplantısının Moskova'da yapılması ve son zamanlarda iki ülke arasında yoğunlaşan üst düzey ziyaretler dikkat çekmektedir. Rusça yazında diğer önemli çalışma Sergey Luzyanin'in ''Vladimir Putin'in Doğu Politikası, Rusya'nın ''Büyük Doğu'ya'' Dönüşü (2004-2008)''[16] kitabıdır. Yazar bu kitabın ''Rus dış politikasında Türkiye faktörü'' adlı ikinci bölümünde Rusya ve Türkiye arasındaki işbirliğinin beş önemli faktörüne değinmektedir. Bu faktörlerin birincisi, enerji alanı, ikincisi, yüksek teknolojiler, üçüncüsü, ticaret, dördüncüsü, askeri işbirliği, beşincisi de politik ilişkilerdir.

Sinan Ogan'ın "İç Politika Faktörlerinin Türkiye'nin Rusya Politikasının Oluşumuna Etkileri 1991-2007''[17] adlı Rusça yazılmış doktora tezinde Türkiye'nin Rusya politikası incelenmektedir. Çalışmada yazar tarafından beş hipotez ortaya konulmaktadır. Birinci hipotez, SSCB'nin çöküşü sırasında Türkiye'nin Rusya'ya olan yaklaşımında Türkiye'deki siyasi aktörlerin faaliyetlerini araştırmaktır. İkinci hipotez, Türkiye'deki siyasi partilerin ve oluşturduğu hükümetlerin temel faaliyetlerini analiz etmek ve 1991-1999 yılları arasında Rusya konusunda Türk Cumhurbaşkanının ve hükümetin çıkarlarını gerçekleştirme yollarını belirlemektir. Üçüncü hipotez, devletlerarası ilişkilerinin rekabetten işbirliğine geçtiğine dair sosyal ve siyasal nedenlerini açıklamak ve işbirliğinin geliştirilmesinde başkanlarının, partiler, hükümetler ve diğer faktörlerin rolünü tanımlamaktır. Dördüncü hipotez, 1999-2007 yıllar arasında Türkiye'nin iç siyasi güçlerin pozisyonlarının siyasi analizini gerçekleştirmektir. Beşinci hipotez, Türkiye'nin Rusya politikasının itici gücü

---

16 Sergey Luzyanin, ''Vostoçnaya Politika Vladimira Putina. Vozvraşenie Rossii Na ''Bolşoy Vostok'' (2004-2008)'' (Восточная Политика Владимира Путина.Возвращение На ''Большой Восток'' (2004-2008),AST: Vostok- Zapad, Moskva, 2007, s.119-129.

17 Sinan Oğan, ''Vliyanie Vnutripolticeskih Faktorov Na Formirovaniye Rossiyskogo Napravlenia V Tureckoy Vnesney Politike V Usloviyah Globalizacii 1991-2007''(Влияние Внутриполитических Факторов На Формирование Российского Направления в Турецкой Внешней Политике в Условиях Глобализации 1991-2007 годы), Moskovski Gosudarstvenni institute Mejdunarodnıh Otnoseni, Moskva, 2009, s.256, 20.05.2015.

durumunda olan ordu, medya, Türkiye'de yaşayan iş ve diğer Kafkas uyruklu baskı grupları, Çeçen sorunu, Kürt sorunu, enerji, boğazlar, boru hatları, Kıbrıs sorunu, işadamları, turistler, ticari-ekonomik ilişkiler gibi faktörlerin yerini ve rolünü açıklamaktadır.

Sinan Oğan'ın ''Rusya'da Siyaset ve Oligarşi'' başlıklı makalesinde[18] SSCB nin 1991 de dağılmasının ardından uluslararası arenada onun mirasçısı olarak ortaya çıkan Rusya'da iktidara gelen Yeltsin'in sergilemiş olduğu demokratik tavırlar halkın özlem duyduğu demokrasi kültürünün yerleşeceğine dair umutları artırmıştır. Ancak Yeltsin'in ikinci dönem başkanlığında hastalanması ve bu hastaplığı sebebiyle ülkeyi yönetmede zorlanması, yönetimde boşluk doğmasına sebeb olmuştur. Yönetim ekseni Yeltsin'den, onunda aile bireylerinin içerisinde yer aldığı bir gurubun eline geçmesine neden olduğu anlatılmaktadır. Yeltsin'in aile bireyleri etrafında toplanan iş adamları ülke'de giderek nüfuz kazanmışlar ve ülkeyi yönetebilecek bir konuma gelmişlerdir.[19]

Zeynep Dağı, Türkçe yazılmış doktora tezinden türettiği ''Rusya'nın Dönüşümü''[20] başlıklı kitabında Rusya'nın kimliği, milliyetçiliği ve Rus dış politikasını ele almaktadır. Burada yazar Rusya Federasyonu'nun dış politikaya yön veren Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık akımlarına değinmektedir. Yeni Avrasyacılar Yeni Batıcıların tersine, Batı'nın uygar dünya ile özdeşleştirilmesi düşüncesine karşı çıkmakta, Batı ile ilişkilerin 'dostluk' değil, 'çıkar' prensibine göre düzenlenmesini savunmaktadırlar. Yeni Avrasyacılar, Rus siyasetinin güçlü bir devlet isteyenler ve buna karşı olanlar olmak üzere ikili bir yapı sergilediğini belirtmektedirler. Bu bağlamda, dış politika hedefi Rusya'yı uluslararası sistemle bütünleştirmek isteyen Yeni Batıcıların zamanla Rus devletinin zayıflamasına neden olacağını vurgulamaktadırlar. Yeni

---

18 Sinan Oğan,Rusya'da Siyaset ve Oligarşi, ASAM Yayınları, 2003, http://www.pau.edu.tr/ zyilmaz/tr/sayfa/rusyadasiyaset-ve-oligarsi, 5.02.2015.

19 Aynı yerde.

20 Zeynep Dağı, Rusya'nın Dönüşümü, Boyut Kitapları, İstanbul, Ekim 2002, s. 262.

Avrasyacılar ise eski Sovyet Birliği coğrafyasını Rusya'nın doğal bir uzantısı olarak gören, bu şekilde Avrasya'da ve uluslararası sistemde etkin olan, güçlü olan bir Rus devletini yeniden inşa etmeyi, hem iç politikanın hem de dış politikanın öncelikli bir hedefi olarak açıklamaktadırlar.[21]Günümüzde Yeni Avrasyacılık akımı Rus dış politikasının ana belirleyici unsuru haline gelmiştir.

Türkçe yazılmış eserlerde doğrudan Rus dış politikası ile alakalı olarak Utku Yapıcı'nın kaleme aldığı ''Yeni Soğuk Savaş'' başlıklı kitabı bulunmaktadır.[22] Kitabın ''Putin'in merkezi yönetimi güçlendirme çabaları'' bölümünde Rus politik yaşamında etkili olan unsurlara yer verilmektedir. Rus politik yaşamını şekillendiren unsurlardan en önemlileri: Güç odakları (bürokrat kesim, ordu, polis teşkilatı, ordunun sanayi tesislerinin yöneticileri vb.), bölgesel seçkinler (baronlar) ve büyük iş çevreleri (oligarklar).[23] Putin'in yönetime gelmesinden önce, ''güç yapısı'' içindeki aile her bakanlık, tıpkı bir devlet gibi iç ve dış politikasını kendi üretiyor, ''oligarklar''Rusya'nın zenginliklerini kullanırken vergi kaçırıyorlar ve ''bölgesel baronlar'' federal yasalara yeterince önem vermiyorlardı. Putin iktidara geldikten sonra, bürokrat kesim, ordu ve polis teşkilatını içine alan güç yapıları; bölgesel baronlar ve oligarklar üzerindeki denetimini arttırıp merkezi yönetimini kuvvetlendirmektedir.[24]

Türkiye'de, Türk-Rus ilişkileri üzerine 1990-2014 yıllarını kapsayan çok az sayıda bilimsel eser bulunmaktadır. Türkçe yazılmış çalışmalar Rus - Türk ilişkileri konusunu incelemektedir. Mesela, Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe'nin ''Türkiye-Rusya ilişkileri: Rekabetten çok yönlü işbirliğine''[25]

---

21 Zeynep Dağı, a.g e., s.161-162.

22 Utku Yapıcı, Yeni Soğuk Savaş, Başlık Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2007, s.208.

23 Utku Yapıcı, a.g.e., s.79.

24 Utku Yapıcı, a.g.e., s.79-84.

25 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe,Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine, (Ed.) Mehmet Güçer, USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No.13-06,USAK Yayınları, Ankara, 2013, s.82, http://www.usak.org.tr/ images_upload/files/t%C3% Bcrkiye%20 rus-ya%20tr%20nete.pdf, 20.12.2014.

adlı Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından yayınlanan rapordur. Rapor, Rusya ve Türkiye arasındaki ilişkileri üç bölümde değerlendirmektedir. İlk bölümde siyasi boyutu, 20 yıllık gelişimini ve ilişkilerin dönüm noktalarını incelenmektedir. İkinci bölümü ise Rusya ve Türkiye arasındaki kurumsal dinamikler ve özellikle enerji konularına değinilerek güncel ekonomik mekanizmalar oluşturmaktadır. Bu bölümün içeriğinde ekonomik işbirliğinin farklı alanlarda faeliyet gösteren sektörlerle çeşitlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Üçüncü bölüde ise kültür, eğitim ve turizm gibi açılan başlıklarla Rusya Türkiye arasındaki toplumsal boyut ele alınmaktadır. Enerji alanına değinilerek günümüz ekonomisindeki dinamik yapılar ele alınmaktadır. Bu bölüm içeriğinde ekonomideki işbirliğinin farklı sektörleride kasayacak şekilde çeşitlendirilmesinin gerekliliğine işaret edilecektir. Son bölümün içeriğinde ise turizm, kültür ve eğitim alt başlıkları ile Rusya Türkiye ilişkilerinin sosyal boyutu değerlendirilecektir. [26]

Ankara ve Moskova'da yapılmış olan araştırmalara dayanan bu araştırma, gazete arşivlerinin gözden geçirilmesi ve devlet verilerinin incelenmesi gibi kapsamlı bir şekilde yapılmış bir çalışmanın ürünüdür. Rapora yansıtılan diğer çalışmalar ise; Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü (IOS) ile USAK iş birliğinde, 19 Şubat 2013 yılında Ankara'da düzenlenen, bürokrat, Rus ve Türk akademisyen ve karar alıcıları bir araya getiren "Türkiye-Rusya İlişkileri'' (Turkey-Russia Relations) konu içerikli çalıştay sonucunda ortaya çıkan öneriler, raporlar ve görüşlerdir.[27]

Diğer yandan Esma Torun Çelik ''Türk-Rus İlişkilerine Yön Veren Etkenler'' adlı makalesinde[28] Karadeniz ve boğazlar, Orta Asya ve Kafkaslar bölgesine

---

26 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.16-17.

27 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.16.

28 Esma Torun Çelik, Türk-Rus İlişkilerine Yön Veren Etkenler, Uluslararası Kafkasya Kongresi, Bildiriler Kitabı,(Ed.) Hasret Çomak, Arda Ercan, Bilge Ercan, Kocaeli, Temmuz 2012, s.261-285, http://www.bilge-sam.org/Images/Dokumanlar/0-135-201403194617-turkrusiliskilerineyonveren etkenler.pdf, 13.11.2014.

yakınlıkları, milliyetçilik ve terörizm, enerji kaynaklarının dünyaya taşınması konusundaki görüş farklılıkları, ekonomik etkenler, Dağlık Karabağ ve Ermenistan meselesi, Kıbrıs meselesi şeklinde sıralanmış etkenler hakkında bilgi vermektedir. Karadeniz ve boğazlar, Orta Asya ve Kafkaslar, enerji kaynaklarının dünyaya taşınması konusundaki görüş farklılıkları, Dağlık Karabağ ve Ermenistan meselesi, Kıbrıs meselesi ‘‘Rusya’nın Türkiye politikasında sorunlu alanlar’’ bölümünde yer almaktadırlar.

Mayıs 2010 tarihinde yayınlanan Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi’ nin (ORSAM) ‘‘Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: TürkRus İlişkileri’’ raporunda ‘‘Türk-Rus ilişkilerinin gelişmesindeki etkenler’’ adlı bölümünde Rus-Türk ilişkilerinin gelişim sürecinde birden fazla önemli etkenin bulunduğundan bahsedilmektedir. Bu etkenlerden ilki, iki ülkenin 21. yüzyılın başında izlemeye başladıkları dış politikalarının birbirine benzer olması, ikinci önemli etken uluslararası arenadaki gelişmelerin ortaya çıkması, üçüncüsü ise iki ülke arasında diplomatik temasların artmasıdır.

İngilizce yazılmış kaynaklardan Kamer Kasım’ın ‘‘Turkey’s Foreign Policy Towards The Russian Federation’’(Türkiye’nin Rusya Federasyonu Politikası) adlı makalesinde[29] Soğuk Savaş’tan etkilenen Türk dış politikasının Rusya ile ilişkilerinin gelişmesi anlatılmaktadır.

Fransızca yazılmış kaynaklardan Arno Leklerk ‘‘Avrasya’da Rus etkisi’’ başlıklı kitabın üçüncü bölümünde ‘‘Rossia i Tursia’’ başlıklı alt bölümünde ‘‘Rusya ve Türkiye eski rakipler... ama hala ikili ilişkilerde karşılıklı güvensizlik söz

[29] Kamer Kasım, ‘‘Turkey’s Foreign Policy Towards The Russian Federation’’ (Türkiye’nin Rusya Federasyonu politikası), Turkish Weekly, 13.10.2004, http://www.turkishweekly.net/ 2004/10/13/article/turkey-039-s-foreign-policy-towards-the-russian-federation, 5.05.2015.

konusudur''[30]diye başlamaktadır. Ayrıca yazar Rusya'nın Avrupalı ve Asyalı olma boyutlarının potansiyellerini analiz etmekte ve Rusya'nın Almanya'dan sonra Türkiye'nin ikinci büyük ekonomik ortağı haline gelmesini vurgulamaktadır.

1.3. Yöntem

Bu çalışmada birçok farklı (Rusça, Türkçe ve İngilizce) kaynak kullanılmış, süreli yayınlar (DA platformu[31]), güncel basın ve haber ajanslarının (Perviy Kanal (ORT), Rossia 24 (Vesti 24) ve NTV) takip edilmesine önem verilmiştir. Çalışmada, Rusya Federasyonu'nda yayınlanan (Expert, Russkiy Reporter, Kommersant gazetesi, Rossiyskaya Federatsiya Segodnya[32] (Rusya'nın Federal Meclis ile Parlamentonun birlikte yayınladığı siyasi dergisi), Vzglad vb.) kaynaklardan faydalanmış, güncel olayları takip edebilmek için ise Rusya'da yayınlanan ''Rossiyskaya Gazeta'', ''Nezavisimaya Gazeta'' ve ''Argumenı i Fakti'' gazetelerden yararlanılmıştır. Unutulmamalıdır ki, ''Rossiyskaya Gazeta'', üst kademe Rus liderlerinin resmi pozisyonu yansıtan yayın organıdır. Yazar Rusça-Türkçe yayınlanan ''Diyalog Avrasya Platformu'' dergisinin ''Çok Yönlü Birlik: Avrasyacılık'' başlıklı makalesini de çalışmada kullanmaktadır.

Bu araştırmada kullanılan veriler ağırlıklı olarak 28 Ağustos - 5 Eylül 2014 tarihleri arasında Rusya Federasyonu Çuvaşistan Cumhuriyeti'nin başkenti Çeboksari

---

30 Arno Leklerk, Russkoe Vliyanie v Evrazii (Русское Влияние В Евразии), (Çev.) Maksim Petrov, Alpina Pabliser Yayıncılık, Moskova, 2014, s.316.

31 Diyalog Avrasya Platformu veya Da Platformu, ortak bir kader ve tarih birliği olan ve merkezi Av-rasya çoğrafyasında yaşayan halklar arasındaki diyaloğun oluşturulması, barışın sağlamlaşması, entelektüel ve kültürel birikimlerin paylaşılması ve geliştirilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunan uluslararası sivil toplum örğütüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://daplatform.org/ Hakkimizda/ Detay/76/Da%20Platformu, 11.12.2015.

32 Bu derginin ''Rossiya i Mir'' bölümünde Türkiye'nin Rusya Büyükelçisi Halil Akıncı'nın ''Deystvitelnost Nasih Otnoseniy Operejaet mectı (İlişkilerimizin gerçeği hayallerimizi geçiyor)''başlıklı makalesi bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rossiyskaya Federaciya Segodnya, 20 Oktyabr 2009, www.russia-today.ru, 16.09.2014.

şehrinde Çuvaş Milli Kütüphanesi, 7-28 Eylül 2014 tarihleri arasında Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da Tatar Milli Kütüphanesi ve Kazan Federal Üniversitesi'nin Lobaçevski Bilimsel Kütüphanesi, 28 Kasım - 4 Aralık 2014 tarihleri arasında Rusya'nın başkenti Moskova'nın Lenin Rus Milli Kütüphanesi ziyaretleri sonucunda elde edilmiştir. Çuvaş Milli Kütüphanesi ziyareti sırasında, yazar, literatür taramasını yaparken, Rus Devlet Kütüphanesi'nin oluşturduğu e-kütüphanesinin internet sayfasında[33] Rusya Federasyonu üniversitelerinde yayınlanmış olan tez çalışmalarını da kullanmıştır. Çuvaş Milli kütüphanesinde, yazar kendi çalışmasına önemli katkılar sağlayan Sinan Ogan'ın "Türk İç Politika Faktörlerinin Türkiye'nin Rusya Politikasının Oluşumuna Etkileri 1991-2007'' adlı Rusça yazılmış doktora tezine erişmiştir.

7-28 Eylül 2014 tarihleri arasında Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da Tatar Milli Kütüphanesinde yazara araştırma yapması için, Rus Devlet Kütüphanesi yetkilileri tarafından e-kütüphaneye erişim yetkisi verilmiştir. Bu kütüphanede Fatih Özbay'ın Rusça yazılmış ''XX. Asrın 90'lı Yıllarında Türk - Rus İlişkilerinin Gelişimi'' başlıklı tez çalışmasına[34] erişilmiştir. Kazan Federal Üniversitesi'nin Lobaçevski Bilimsel Kütüphanesinde Rusya'nın Türkiye politikası ile ilgili güncel kaynaklar bulunmaması sebebiyle araştırmaya Tatar Milli Kütüphanesinde devam edilmiştir.

8 Kasım - 4 Aralık 2014 tarihleri arasında Moskova'da Lenin Rus Milli Kütüphanesi'nde araştırma yapılmıştır. Yazar kütüphanede beş gün 3-4 saat arası kitap kataloglarıyla çalışmıştır. ''Moskova'' kitapçık setinde Arno Leklerk'ın ''Russkoe Vliyanie v Evrazii'' (Avrasya'daki Rus Etkisi) başlıklı kitap[35] satın alınmıştır. Kitabın yazarı Rusya'nın Avrupalı ve Asyalı olma boyutlarının potansiyellerini analiz

---

33 http://www.diss.rsl.ru, 11.09.2014.

34 Fatih Özbay, XX. Asrın 90'lı Yıllarında Türk - Rus İlişkilerinin Gelişimi, (Dan.) Kolobov O. A., Labaçevski Adına Nejniy Novgorod Devlet Üniversitesi, Nejniy Novgorod, 2004, s. 301.

35 Arno Leklerk, a.g.e., s.367.

etmektedir**.** Burada Almanya'nın ardından Türkiye'nin ekonomik olarak ikinci büyük ortağı olması vurgulanmaktadır. Yazarın sözlerine göre Türkiye'nin Rusya ile ekonomik yakınlaşmasına katkıda bulunan önemli faktörlerinden biri Türkiye'nim Avrupa Birliği'ne katılım süreci başarısız olduktan sonra ülkenin Ortadoğu'da önemli bir güç haline gelmesidir.

Yöntem olarak e-posta gönderilerek soru-cevap tekniği ile akademisyenlerin konu hakkında görüşleri alınmıştır. Rus Bilimler Akademisinin Doğu Araştırmalar Enstitüsünün Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Molodyakova E.V. ve Enstitü sekreteri Romanova N.G.'ya ''Rusya'nın Türkiye politikası 1990-2014'' konusu hakkında e-posta yoluyla görüşme yapılmıştır.

Yazar alan araştırmalarında bazı sıkıntılı durumlarla da karşılaşmıştır. Çeboksari şehrindeyken, yazar ''Çitay-Gorod'' büyük kitap mağazasından kitap sipariş vermiş ancak bu mağazadan sipariş edilen kitaplar mağazanın merkezi Moskova'da olmasından dolayı siparişler yazarın eline ulaşmamıştır. Diğer sorunlu durum ise, yazarın bilgi almak istediği kişilerin sorulara tepkili yaklaşmasıdır. Üçüncü durum, yazarın çalıştığı konu ile bilgisi olan Rus Duma'nın iki milletvekiline (Antonov R.V ile Aksakov A.İ.) e-posta ile ulaşılmaya çalışılmışsa da bir sonuç alınamamıştır. Sonuç olarak bu çalışmada konunun özelliklerine göre telefon, Skype ve e-mektup aracılığı ile yapılan görüşmeler, kütüphane araştırması gibi yöntemler kullanılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, yeni gerçekçilik (neorealizm) ve çoğulculuk (plüralizm) yaklaşımlarına dayanmaktadır. Bu nedenle sözügeçen kuramlar ile ilgili genel bir bilgi verilerek bu kuramlar ile Rusya'nın Türkiye politikası, arasındaki ilişkisel yapı ortaya konulacaktır. SSCB'nin 1991 yılında dağılması, dünyada geleneksel gerçekçi kuramın önerdiği yöntemin sakıncaları iyice açığa çıkmış ve bunun bir sonucu olarak 1990' lı yıllardan başlayarak çoğulculuk rağbet görmeye başlamıştır.[36]

2.1. Yeni Gerçekçilik

Yeni gerçekçilik, 1970'li yıllarda geleneksel gerçekçiliğin (klasik realizm) ekonominin önemini göz ardı etmesine tepki olarak çıkmıştır. Kenneth Waltz antropoloji ve ekonomi gibi alanları, uluslararası ilişkiler disiplini ile bütünleştirerek, uluslararası ilişkiler disiplinini genişletmiştir. Waltz'ın yeni gerçekçiliği geleneksel gerçekçiliğin bir eleştirisi şeklindedir. Waltz'ın en temel eleştirisi geleneksel gerçekçiliğin birçok eksiklik ve boşluğu olan bir kuram olduğudur. Kuramın entelektüel olaylara cevap üretebilmesi gerektiğini fakat gerçekçiliğin bu özelliğini kaybettiğini ve yaşanan gelişmelerin artık salt gerçekçi kurama göre açıklanamayacağıdır. Waltz'ın kuramına göre, uluslararası politik sistem, ayrı ve birleşik birimlerden oluşan bir yapıdır. Yeni gerçekçilik uluslararası politikaların bağımsızlığını sağlamaktadır. Bu görüşe göre uluslararası sistem içindeki yapılar ayrı ayrı tanımlanarak

---

36 Ali Başaran, Dış Siyasi, İktisadi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Yeltsin Dönemi Rusya-Türkiye İlişkileri, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararasi İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2013, s.3, file:///C:/Users/inga/Downloads/ 10006045.pdf, 11.12.2015.

anlaşılabilmektedir. Waltz'a göre, insan doğasındaki kötülük değil, uluslararası sistemdeki anarşik durum devletleri güç arttırmaya zorlamaktadır.[37]

Rövşen İbrahimov, ''Uluslararası İlişkilerde Realistler Ve Realizm Paradigması'' adlı eserinde yeni gerçekçilik kuramının anlaşılabilmesi için ilk olarak, geleneksel gerçekçiliğin temel özelliklerini ele almak gerektiğini vurgulamaktadır. Geleneksel gerçekçilik bir paradigma olarak uluslararası ilişkiler biliminde kendi görüşünü insanın tabiatına ve uluslararası ortamda bir üst otoritenin yokluğu üzerinde oluşturmaktadır. İnsan tabiatı yaratılıştan beri hiç değişmemiştir ve bugüne dek aynı şekilde kalmıştır. Gerçekçi düşünürler farklı yaklaşımlar oluştursalar bile, esasen bu görüş üzerinde hem fikirler. İnsan varlığı bencil bir temele dayanır, insanların karakterinin bu temel özelliği, gerçekçilik paradigmasının ortaya koyduğu teorilerin ve politikaların çekirdeğini oluşturmaktadır. Gerçekçilere göre, devlet yöneticilerin en önemli vazifesi, insanın karakterinin bu temel özelliğini sürekli olarak kendi kontrolü altında tutmaktır.[38]

Evrim Eken, ''Rusya Federasyonu'nun Orta Asya'daki Doğal gaz Politikası ve Gazprom'' adlı yüksek lisans tezinde gerçekçilik kuramı çerçevesinde devleti şöyle anlatmaktadır: ''[...] dış politika karar alma süreçlerinde, analiz birimi olarak alınan devletler rasyonel davranan öğelerdir. Karar verme yaklaşımlarında ise, devletler alt birimlerden oluşan çoğulcu yapılar olarak görülmekte ve karar alma süreçlerinde bireylerin ve bürokratik kurumların etkisi dikkate alınmakta ve içsel ve dışsal ortamda meydana gelen gelişmelerin alınan kararlar üzerinde etkili olduğu varsayılmaktadır. Başka bir deyişle, içsel ortamda karar alıcının etrafındaki kişi ve kurumlar ve bunlarla

---

37 http://www.tuicakademi.org/fikir-babalarinin-isiginda-realizm-ve-neorealizm, 7.03.2015

38 Rövşen İbrahimov, Uluslararasi İlişkilerde Realistler ve Realizm Paradigması, Qafqaz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, http:// journal. qu.edu.az/ article_pdf/1030_ 350. pdf, 5.05.2015.

olan ilişkileri ve dışsal ortamda da diğer devletlerin ve kurum ya da kişilerin alınan kararlar üzerindeki etkisi analiz kapsamına alınmaktadır.[39]

Evrim Eken'e göre, devletlerarası ilişkiler resmi kurumlar arasında yürütülmektedir, ancak devletlerin örgütleniş biçimleri, karar alma biçimleri, karar alıcı birey ya da kurumların davranışları ve bu davranışları etkileyen kişisel ya da kurumsal özellikleri, geçmiş deneyimlerinin analizi, devletin davranışlarının daha sağlıklı analizini sağlamaktadır. Çünkü her devletteki iç politik ortam ve devletin örgüt yapısı diğer devletlerden farklıdır. Diğer taraftan, devletlerin içsel ortamlarında değişimler meydana gelmekte, bu değişimlere paralel olarak karar alıcıların değişmesi alınan kararlar üzerinde etkili olmaktadır.[40]

Eken, karar verme teorisinde birey kavramı, devlet adına karar verme yeteneği olan, çeşitli koşullara bağlı olarak kararlar üzerinde etkili olabilecek veya alınan kararları sınırlayabilecek, bireyler, topluluklar ve seçkinleri kapsadığını anlatmaktadır. Bu bağlamda, kamuoyu, baskı grupları, ideolojik tercihler, seçim sistemleri, politik atmosfer ve bürokratik süreçler de dikkate alınmalıdır.[41]

Eken'in düşüncesinde, analiz birimi olarak söz konusu bireylerin alınması, bu bireylerin kişilik özelliklerinin, geçmiş deneyimlerinin, içinde bulundukları politik ortamın ve diğer kişi ve kurumlarla olan ilişkilerinin analiz kapsamına alınmasını gerektirmektedir. Çünkü politik sistem, karar alıcının yakın çevresi, kamuoyunun ve baskı gruplarının alınan kararlar üzerindeki dolaylı ya da doğrudan etkisi, devletin sahip olduğu kaynaklar, uluslararası sistemin oluşumu, uluslararası ve bölgesel güç

---

39 Evrim Eken, Rusya Federasyonu'nun Orta Asya'daki Doğal gaz Politikasi Ve Gazprom, (Dan.) Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ö. Alkan, T.C.İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.8, file:///C:/Users/inga/Downloads/219107%20(2).pdf, 5.04.2015.

40 Evrim Eken, a.g.e., s.8.

41 Aynı yerde.

dağılımları kararlara etki etmekle beraber; sonuçta kararı alacak olan bireyin kişisel özellikleri karara son şeklini vermektedir. Bununla beraber, karar alıcının kişisel özellikleri ve alınan kararlar üzerindeki etkisi, diğer etkenlerin alınan kararlar üzerindeki etki yoğunluğunu da belirleyecektir. Başka bir deyişle, zayıf, kararsız bir kişiliğe sahip olan bireyin kararları üzerinde diğer kişi ya da grupların etkisi artacaktır ya da güçlü, kararlı bir kişiliğe sahip olan karar alıcı, diğer kişi ya da grupların kararlar üzerindeki etkisini azaltmaya çalışacaktır. Dolayısıyla, bireyin kişisel özelliklerinin yadsınması sağlıklı bir şekilde devletin aldığı kararların analizinin yapılmasına engel olacaktır.[42]

Ayrıca Eken, karar alıcının her zaman rasyonel kararlar alması ve tek başına kararlar üzerinde etkili olması mümkün olmadığı üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, karar alıcının etrafındaki diğer kişi ya da grupların ve kararların alındığı koşulların görmezden gelinmemesi gerekmektedir. Çünkü karar alma davranışının mevcut seçenekler arasında bir tercih yapmak olduğu hatırlandığında, karar alıcının tercihinin dışında seçenekler sunan ya da farklı çıkarlarından dolayı karar alıcı ve karar alma süreçleri üzerinde etkili olmaya çalışan diğer bireyler ve grupların davranışları ve bu seçeneklerin ortaya çıktığı koşullar da önem kazanmaktadır. Zira kendi çıkarlarını hayata geçirmek istencindeki kişi ya da gruplar karar alıcı üzerinde etkili olmak için, devletin sahip olduğu koşullara bağlı olarak çaba göstereceklerdir. Bu gruplar arasında, ekonomik seçkin zümreler, hükümetsel ve politik seçkin zümreler, yerel yöneticiler ve kitlesel haberleşme seçkin zümreleri yer almaktadır.[43]

Karl Deutsch'a göre, bu gruplar arasındaki ilişki hiyerarşik bir yapı içinde meydana gelmektedir. Bu hiyerarşik yapı içerisinde bu gruplar arasında bir iletişim ağı bulunmaktadır ve her grup kendi çıkarını hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bu iletişim

---

42 Evrim Eken, a.g.e., s.9.
43 Aynı yerde.

ağı içindeki bazı gruplar arasındaki iletişim diğerlerine göre daha fazla olabilir. Örneğin, sosyo-ekonomik seçkinlerle politik ve hükümetsel seçkinler arasındaki iletişim daha güçlü iken, yerel yöneticilerle olan iletişim zayıf olabilir. Ancak, var olan hiyerarşik yapıda yakın ilişki içinde olan gruplar arasındaki iletişimin ve işbirliğinin daha güçlü olacağı ileri sürülmektedir. Çıkarların çatıştığı noktalarda gruplar arasında kendi çıkarını hayata geçirmek için çatışma, çıkarlarının örtüşmesi durumunda, genellikle karar alıcıya karşı güç birliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, güçlü, kurumsallaşmış, etkin ve açık bir devlet örgütü içerisinde bu çıkar sahibi kişi ya da grupların etkisi, zayıf, bürokrasinin çok etkili olduğu, kurumsallaşmamış bir devlet örgütüne sahip devletlerdekilere nazaran daha az olacaktır.[44]

Bunlara ek olarak, Evrim Eken, karar alma davranışının dışsal ortamda var olan gelişmelerden soyutlanması doğru olmadığını anlatmaktadır. Çünkü dış politika kararları alınırken, uluslararası ortamda meydana gelen gelişmeler ve ortamın kendisi karar alma süreçlerinde etkilidir. Ancak dış politika kararları, kurumların, devlet yapısını belirleyen tarihsel ve kültürel faktörlerin, iç politikadaki anlaşmazlıkların ve uyuşmazlıkların belirlediği bir iç ortamda alınırlar. Dolayısıyla, dış politikayı belirleyen, etkileyen ve uygulayan aktörler devletlerinin çıkarlarının hayata geçirilmesini öncelikli amaç olarak gösterseler de, kişisel çıkarları, istekleri ve muhtemel kazanımları karar alma süreçlerinde etkili ve belirleyicidir. Başka bir deyişle, aktörler devletin ve kurumlarının çıkarlarının yanında kendi çıkarlarını da hayata geçirmeyi amaçlamaktadır.[45]

Sovyetler Birliği sonrası Rus dış politikasına bakıldığında, karar alıcılar üzerinde karmaşık bir dizi faktörün etkisinin olduğu gözlenmektedir. İlk olarak, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte dış politik ortam değişmiştir. Sovyetler Birliği'nin

---

44 Evrim Eken, a.g.e., s.9-10.
45 Evrim Eken, a.g.e., s.10.

dağılması ile ortaya yeni, bağımsız devletler çıkmış ve Rusya için önceden iç politikanın unsuru olan bu devletler dış politika unsuru olmuşlar, başka bir deyişle, dış politika konuları çeşitlenmiştir. Bu da karar alma süreçlerini karmaşıklaştırmakta ve zorlaştırmaktadır.[46]

Eken'in belirttiği üzere, Rusya'nın Türkiye'de Sovyet sonrası dönemde izlenen politikasının sağlıklı bir analizinin yapılabilmesi için, karar alma süreçlerinde yer alan tüm unsurların kişisel ve kurumsal özellikleri, geçmiş deneyimleri, iç ve dış politikada etkin olmalarına olanak sağlayan ekonomik ve politik güçlerinin temel kaynakları gibi faktörler ele alınmalıdır. Ayrıca, bu unsurların rol oynadıkları iç ve dış politik ortamda meydana gelen gelişmelerin de analiz kapsamına alınması gerekmektedir. Çünkü unsurların ve onların rol oynadıkları iç ve dış çevrenin analiz dışında bırakılması, sadece uygulanan politikaların hangi faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığını anlamak gereklidir. Özellikle, pek çok farklı faktörün etkisi altında olması nedeniyle Rusya'nın Türkiye politikasının analizinde, politikasının oluşturulduğu içsel ve dışsal ortamda meydana gelen gelişmelerin ve temel dış politika yaklaşımlarının da dikkate alınması önemlidir. Bu yolla üretilen politikaların tam bir analizi sağlandığı gibi karar alma mekanizmalarında etkin olan veya etkinleşmeye çalışan unsurların etkilerinin kaynakları ve etki kapasiteleri daha açık bir biçimde görülebilecektir.[47]

Böylece SSCB'nin dağılmasının ardından, devletin siyasi ve ekonomik işlerde etkin olan rolünün azaldığı, piyasaların hem ulusal alanda hem de uluslararası alanda siyasi ve ekonomik işlerde en etkili mekanizma halini aldığı görüşü yaygınlaşmıştır. Benzer bir biçimde, yeni gerçekçilik kuramı da devletin dışındaki aktörlerin (hükümet haricindeki teşkilatların, uluslararası kurumların ve şirketlerin) uluslararası ilişkilerdeki önemini göz ardı etmiyor, ancak devletin baş aktör olduğu konusunda hala ısrar

---

46 Evrim Eken, a.g.e., s.11.
47 Evrim Eken, a.g.e., s.11-12.

etmekteydi.[48] Bu şekilde yeni gerçekçilik kuramından sonra ortaya çoğulculuk kuramı geldi.

2.2. Çoğulculuk

Çoğulculuk (plüralizm) siyaset biliminde Robert A. Dahl ve Harold Laswell gibi düşünürler tarafından temsil edilmektedir.[49] Çoğulculuk, gerçekçilik akımının izlerini taşıyan ve devlet merkezli bakış açısını zorlayan özellikle de karşılıklı bağımlılık olgusunu öne çıkaran bir yaklaşımdır. Devletlerarasındaki siyasal sınırların giderek azaldığını, iç-dış politika arasındaki ayrımın oldukça güçleştiğini, uluslararası politikanın ekonomik olaylardan giderek daha fazla etkilendiğini savunmaktadır.[50] Ali Başaran ‘‘Dış Siyasi, İktisadi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Yeltsin Dönemi Rusya-Türkiye İlişkileri’’ adlı Türkçe yazılmış doktora tezinde çoğulculuğu şöyle anlatmaktadır: ‘‘Bir devlet kuramı olarak çoğulculuk, Marksist devlet kuramını, sınıfa dayalı devlet çözümlemesini eleştiren ve ona bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.’’[51]

Uluslararası ilişkilerde çoğulculuk bir yandan dış politikanın incelenmesinde, diğer yandan da uluslararası sistemin incelenmesinde etkili olmuş ve 1970’li yılların kuram tartışmalarına damgasını vurmuştur. Aynı yıllara kadar uluslararası ilişkiler disiplini, uluslararası iktisadi faaliyetlerle, uluslararası siyaset arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimi incelemeyi gündemine almamıştır. Uluslararası ilişkilerde iktisadi boyut ve etkileşim hep kenarda bırakılıyormuş, iç politikayla dış politika arasındaki bağlantılar ihmal edilirken, devletin çıkarından başka hiçbir çıkarın (sınıf, grup ve büyük şirketlerin çıkarları gibi) varlığından söz bile edilmiyormuştur. İktisat siyasetten, dâhili olan da harici olandan kesin biçimde ayrıştırılıyormuştur. 1970’li yılların

---

48 Ali Başaran, a.g.e., s.3-4.
49 Ali Başaran, a.g.e., s.4.
50 http://semihaustun.blogcu.com/uluslararsi-iliskiler-disiplini/6805562, 9.02.2016.
51 Ali Başaran, a.g.e., s.4.

ortalarında gelişen çoğulcu yaklaşım, geleneksel gerçekçiliğin uluslararası politika anlayışına ve o dönemde yaygın kabul gören varsayımlara ilk eleştirileri getirmiştir. [52]

Başaran, çoğulculuğun ortaya çıktığı yetmişli yıllarda çok uluslu şirketlerin uluslararası ilişkilerin önemli aktörleri arasında olduğu görüldüğünü ve uluslararası sistemde iktisadi ilişkilerin öneminin nispi olarak çok arttığı fark edildiğini, çoğulcu yaklaşım iktisadi etkenlerin siyasi sonucunu incelerken, siyasi iktisadın kavramlarını çok kullanmadığını ve 1970'li yıllarda yaşanan iktisadi süreçlerden, ABD'nin nasıl etkilendiği sorusu cevaplandırılmaya çalışıldığını dile getirmektedir.[53]

Başaran'ın düşüncesinde, devletlerarasında artan karşılıklı bağımlılık, çatışmaları ve savaşları giderek daha da zor başvurulan yöntemler haline getirirken, siyasi sorunların çözümlenmesinde daha barışçıl yöntemlerin kullanılmasını gerekli kıldığı tespit edilmektedir. Çoğulcu yaklaşımın 1970'li yıllarla birlikte önem kazanmasından çok önce Karl W. Deutsch bu yaklaşımın temellerini ortaya koymuştur. Deutsch, Kuzey Atlantik bölgesinde siyasi topluluğun doğuşunu incelerken güvenlik alanındaki karşılıklı bağımlılığın ortak amaçlar için bir araya gelmiş devletlerden oluşan güvenlik topluluklarının doğuşuna yol açtığını dile getirmiştir.[54]

Özet olarak söylenecek olursa, Rusya'nın Türkiye politikası, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, dünyada yeni gerçekçi kuramın önerdiği yöntemin sakıncalı olduğu açığa çıktıktan sonra, 1990'lardan itibaren çoğulculuk kuramı çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır. Böylece çoğulculuk kuramı çerçevesinde Rus çok uluslu şirketlerin (Gazprom ve Lukoil) Türkiye ile ilişkilerin önemli aktörleri arasında olduğu görülmüş ve iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin öneminin nispi olarak çok arttığı fark edilmiştir.

---

52 Ali Başaran, a.g.e., s.4.
53 Ali Başaran, a.g.e., s.5.
54 Aynı yerde.

3. RUS DIŞ POLİTİKASINDA YÖNELİMLER

Türkiye'nin Rus dış politikasındaki yerinin ifade edilebilmesi için öncelikle Rus dış politikasına yön veren yönelimlerin incelenmesi gerekmektedir. Rus dış politikasına yön veren yönelimler nelerdir? Çalışmada SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan iç ve dış sorunların çözümüne yönelik öneriler içeren, Yeltsin dönemi boyunca Rusya'da etkin olan Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık yönelimleri açıklanıp, bu yönelimlerin Rus dış politikasına yansıması ortaya konulacaktır.[55] Ayrıca Rus dış politikasında Avrasyacılık görüşünün hakim olduğu ve Türkiye politikasına yön verdiği gözlemlenecek ve Putin'in, Şubat 2007'de Münih'te 'dünyanın yeniden çok kutuplu hale geldiği' yönündeki açıklaması; hem Avrasyacılık görüşünün net bir yansıması, hem de Rusya'nın yeniden güç kazandığının bir belirtisi olarak görülebilecektir.[56] Bu yüzden Rusya'nın Türkiye politikasını tam olarak anlayabilmek için öncelikle Rus dış politikasının temelinde yatan düşünce akımları incelenecektir.

Tablo 1: 1990-günümüze kadar Rus Dış Politikasında Yönelimler

Yönelimler	Yıllar	Sonuçlar
Yeni Batıcılık	1990-1996	1.Rusya'nın Petro'dan itibaren Avrupa medeniyetinin bir parçası olması 2. Batı ile bütünleşme 3. Rusya'nın Avrupalı kimliği
Yeni Avrasyacılık	1996-günümüze kadar	1. Avrupa merkezli bir bakış açısını reddetmektedir. 2. Atlantikçi deniz güçlerine karşı Avrasya kara gücü 3. Özgün kültürel arka plan

Kaynak: Halit Mammadov, Rus Dış Politikasında Stratejik- Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini, Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi inceleme-araştırma dizisi, Yayın No.16, Ankara, 2014, s.20, http://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/rus_dis_politika_rapor.pdf, 10.04.2015.

---

55 Ali Başaran, a.g.e., s.5-6.

56 Fatih Akgül, Rusya'nın Putin Dönemi Avrasya Enerji Politikaları'nın Türkiye-Rusya ilişkilerine Etkileri, s.151, file:///C:/Users/inga/Desktop/GSD_5_Art_5_062007.pdf, 3.03.2016.

3.1. Yeni Batıcılık

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile kurulan ve kendinden önceki SSCB'nin varisi olduğunu kabul eden Rusya Federasyonu, 1990'lı yılların ilk çeyreğinde ''Batıcılık'', söylemlerini şiddetle kullanmış ve bu yönde bir dış politika izlemiştir. Yeni Batıcılık kavramı birçok kavrama kaynaklık etmiştir. Söz gelimi, Yeni Batıcılık, Batıcılık ideolojisi, Atlantikçilik ya da Zapadnoe teceniye[57] gibi kavramlar Yeni Batıcılığın birer türevi olarak görülmüştür.

1985'ten 1991'e kadar Sovyetler Birliği'ni yöneten lider Mihail Gorbaçov iktidara geldikten sonra, sosyalist ülkelerin ve özelde SSCB'nin değerlendirilmesi ve bundan sonra izlenecek yönelim konusunda iki temel politika belirlenmiştir. Bunlardan, birincisi, glasnost (açıklık)[58], diğeri ise, perestroika[59] (yeniden yapılanma).[60] Bu

---

57 ''Zapadnoye teceniye'' ya da ''Zapadnikler'' (Atlantikçiler) literatürde yaygın olarak bilinen Atlantikçi dış politika akımının öncülleri olarak değerlendirmektedir. Rusya, Fransa, Almanya, Türkiye gibi imparatorluk ananesine sahip ülkelerde siyasal hayat Batıcı - Atlantikçi dünya görüşleri ile daha kültürel temelde veya tarihsel gerekçelerle desteklenen siyasi felsefi düşünceler arasındaki münasebetlere göre nizam bulmaktadır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Halit Mammadov, Rus Dış Politikasında Stratejik- Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini, Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi inceleme- araştırma dizisi, Yayın No.16, Ankara, 2014,s.20, http://www.ayu.edu.tr/static/ kitaplar/ rus_dis_politika_ rapor.pdf, 10.04.2015.

58 ''Glasnost'', en genelde partinin politikalarının kitlelere anlatılması, içinde bulunulan verili durumun ve onu yaratan koşulların tüm olumsuzluklarıyla ortaya koyulması anlamında izlenecek açıklık politikasını ifade ediyordu. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gorbaçov Çizgisi Ve Sosyalist Ülkelerdeki Gelişmeler, Bilimsel Eleştiri ve Değerlendirme, Mücadele Yayınları, İstanbul, Ağustos 1990, s.6.

59 Gorbaçov'un yeniden yapılanma politikasının amacı ekonominin merkeziyetçi yapısının değiştirilmesi ve piyasa mekanizmasının unsurlarına daha çok röl verilmesiydi. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Sabuncu,Sosyalizmin Yayılması Ve Çöküşü, Dünya'nın Ve Türkiye'nin Yakın Tarihi, (Ed.) İhsan Güneş, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakultesi, Eskişehir, 1998, s.48-49, http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/ IOLTP/1269/unite03.pdf, 4.11.2014.

60 Gorbaçov Çizgisi Ve Sosyalist Ülkelerdeki Gelişmeler, Bilimsel Eleştiri Ve Değerlendirme, Mücadele Yayınları, İstanbul, Ağustos 1990, s.6.

politakanın yarattığı etkiyle başlayan Batıya yakınlaşma eğilimleri Boris Yeltsin döneminde de devam etmiştir.[61]

Yeltsin'in temel politikası, Batı'ya Rusya Federasyonu'nu ve kendi liderliğini tanıtmak idi. Dış politikada ise, Yeltsin'in en önemli ortağı Rusya Federasyonu'nun ilk Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev'di.[62] Parlamento tarafından verilen yetkiler ile 1992 yılının başlarından itibaren "şok terapi" politikasını[63] uygulamaya başlayan Yeltsin ve ekibi, benimsedikleri Atlantikçi doktrini, dış politika uygulamalarına yansıtmışlardır. Ülkeye yönelik herhangi bir dış tehdidin bulunmadığını, temel tehdidin ülke içindeki ekonomik çöküşten kaynaklandığını iddia eden Yeltsin yönetimi, bu tehditle başa çıkabilmek için 1992 yılı boyunca Batı yanlısı bir politika takip etmiştir. Bu dış politika, SSCB'nin emperyalist yapısının lağvedilmesini, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile nükleer alandaki yarışın bitirilmesini ve stratejik işbirliğine gidilmesini, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile ilişkilerin geliştirilmesini, BM Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) diğer daimi üyeler ve Avrupalı müttefikler ile işbirliğinin tesis edilmesini, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve G-7 gibi beynelmilel kurumlara üyeliği öngörmüştür.[64]

---

61 Yusuf Yıldırım, Rus Dış Politikasında Ukrayna Faktörü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararasi İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010, s.6, http://eprints.sdu.edu.tr/793/1/TS00857.pdf, 2.02.2015.

62 Emre Erşen, Sovyet Sonrası Rus Avrasyaciliği Ve Rusya-Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etki- ler, Doktora tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2009, s.87, file:///C:/Users/inga/Downloads/239967%20(3).pdf, 27.01.2016.

63 Yeltsin döneminde uygulanmaya çalışan reform programı "şok terapi",planlı ekonominden piya-sa ekonomisine hızlı bir geçiş yapılmaya çalışılmışsa da, bu geçişin iç yansımaları çok sancılı olmuştur. Geçişin takip eden ekonomik kriz Rusya'nın dış politik tercihlerine kısıtlamalar getirmiştir. Yeltsin döneminde ki krizden çıkış aracı olarak Batılı devletler ve uluslararası örgütler ile işbirliği bu buhrandan bir çıkış yolu olarak görülerek, dış politika Batı merkezli bir yapının takipçisi haline gelmiştir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Bülent Sarper Ağır, Kitap Tahlilleri / Book Revıews, Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etken- ler, (Yaz.) Merve İrem Yapıcı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 182, http:// www. usak. org.tr/ images_ upload/ files/kitap. pdf, 10.01.2015.

64 1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler, Uluslararası Politika Akade- misi, 25 Ağustos 2012, http:// politikaakademisi. org/ 1990-ve-2000li-yillarda-rus-dis-politikasinda-temel-egilimler,09.02.2015.

Rusya'nın büyük güç statüsünü elde etmesini, Batı ile işbirliğine ve uluslararası örgütlere üyeliğe bağlayan Yeltsin, 1992 yılının başlarında BM'de yaptığı konuşmada Rusya'nın Batılı ülkeleri "müttefik" olarak gördüğünü ilan etmiştir. NATO ile ilişkilerini güçlendirme çabası içinde olan Yeltsin iktidarı, 10 Mart 1992'de bu örgüte bağlı bulunan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne üye olmuştur. NATO tarafından eski Varşova Paktı ülkeleri ile özellikle güvenliğe ilişkin konularda diyaloğun tesis edilmesine yönelik yapılan bu forum, Rusya'nın NATO ülkeleri ile yakınlaşmasının sebebi olmuştur.[65]

1993 yılından itibaren faydacı milliyetçi çizginin dış politika üzerinde etkisini arttırdığının en önemli kanıtı, 1993 Nisan'ında açıklanan Dış politika konsepti olmuştur. "Yakın Çevre" ya da ''Blijneye Zarubejye''[66] olarak da bilinen bu belge, Rus dış politikasının önceliğine BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) ülkelerini yerleştirmiş, Batı ile Rusya arasındaki çıkar farklılıklarının altını çizmiştir. BDT coğrafyasına yönelik meydana gelen politika değişikliğinde, ülke içindeki siyasi çekişmeler kadar, dış etkenler de belirleyici rol oynamıştır. Transdinyester'in bağımsızlığını açıklaması, Estonya ve Letonya'da Rus nüfusun haklarının sınırlandırılması, Tacikistan ve Gürcistan'da iç savaşlar Rusya'nın bölgeye yönelik daha faal bir politika takip etmesi konusunda ülke içinde uzlaşının oluşmasına yol açmıştır. Bu uzatmanın temelinde cereyan eden çatışmaların Rusya'ya sıçrayabileceği endişesi de artmıştır. Gelişen olaylarının, bölge ülkeleri ile ekonomik bağların sürekliliğine dayanan ekonomik faktör

---

65 1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler.

66 Rusçası ''Blijneye Zarubejye''olan bu terim Türkçeye "Yakın Çevre" olarak çevriliyor. Esasında bu terim Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çöküşünden sonra 1992 yılında Rusya'da ortaya çıkan eski SSCB ülkelerinin ortak adıdır. Günümüzde ''Yakın Çevre'' terimi BDT, Baltık ülkelerini ve Gürcistanı içermektedir. 2009 yılından itibaren Rusya'nın Yakın çevresini sadece BDT ülkeleri oluşturmaktadır. Moldova, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan ve Kırgızistan Rusya ile ortak sınırı olmayan Yakın çevre ülkeleridir. Rusya ile doğrudan sınır sahibi olan Finlandiya, Norveç, Polonya, Moğolistan, Çin ve Kuzey Kore ülkeleri Yakın çevreye girmemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://otvet. mail. ru/question/ 79805549, 20.03.2016.

izlemiştir. Son olarak da bölgede yaşayan 25 milyon Rus yurttaşlarının haklarının korunması açısından bölge ülkeleri ile ilişkilerin Rusya için önemli olmuştur.[67]

Yeltsin'in 1996 yılında tekrar başkan seçilmesinin ertesinde Rusya'ya karşı daha sert bir politika takip etmeye başlayan Bill Clinton yönetimi, 1996 yılının sonlarından itibaren NATO genişlemesine dış politikada öncelik vermiştir. Rusya'da hükümeti meydana getiren Anatoli Çubais liderliğindeki "reformcular"[68] ve oligarklar[69], Batı ile iktisadi bütünleşme hedefi çerçevesinde Clinton'un NATO politikasında meydana gelen bu değişime karşı ılımlı bir tavır göstermişlerdir. Yeltsin üzerinde etkili olan bu Atlantikçi grup, 27 Mayıs 1997 tarihinde imzalanan NATO-Rusya Kurucu Senedinin itici gücü olmuşlardır. Bu senet ile ortak çıkarlara sahip bulunan Rusya ile NATO birbirlerini düşman olarak görmediklerini açıklamışlardır.[70]

Emre Erşen ''Sovyet Sonrası Rus Avrasyacılığı Ve Rusya-Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etkiler'' adlı kendi doktora tezinde Yeltsin ve Kozirev'in Yeni Batıcı yaklaşımları, tüm heyecanına ve iyimser beklentilerine karşı Rusya'yı gerek iç, gerek dış siyaset anlamında oldukça güç bir duruma düşürdüğünü savunmaktadır. Yerleşmiş komünist sistemi bertaraf etmek üzere hazırlanan hızlı liberalleşme ve özelleştirme politikası Rusya'da kısa sürede hiperenflasyon dönemini başlattı ve Rus halkının birikimlerinin bir anda erimesine neden olarak, sadece beş senelik bir dönem içerisinde halkın önemli bir bölümünün yoksulluk sınırının altına düşmesine neden oldu. Özelleştirme ihalelerinde yapılan yolsuzluklar ve adam kayırmalar sonucunda eski devlet teşebbüsleri 'oligarklar' adı verilen bir grup süper zengin iş adamının elinde toplanırken, gündelik yaşamda neredeyse tüm işlerin rüşvet yoluyla yürütülmesi olağan bir hale geldi. Sovyetlerin güçlü sosyal güvenlik sisteminin çökmesi ile artan yoksulluk,

---

67 1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler.
68 Aynı yerde.
69 1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler.
70 Aynı yerde.

suç oranında muazzam bir artışına neden oldu. 1990'lar boyunca ekonomide ve sosyal hayatta devam eden bu çalkantıların Rus halkında yarattığı bezginlik, 1996 yılında yapılan bir kamuoyu yoklamasına katılan Rusların üçte ikisinin gelecekleri ile ilgili karamsar olduklarını ve yüzde yetmişinin Rusya'nın her an yeni ekolojik, siyasal ve ekonomik yıkımlarla karşı karşıya kalabileceğini ifade etmelerinde açıkça görülmüştür. Nitekim Rus halkının bu karamsar beklentilerinin yersiz olmadığı, Rusya'da 1998'de patlak veren ekonomik kriz sayesinde anlaşılmıştır.[71]

Böylece dış politika açısından da Yeni Batıcılık, Yeltsin'in ümit ettiği kazanımları sağlamakta faydalı olmadı. Batılı ülkelerle tüm iyi ilişkilerine rağmen, Rusya'ya Batı'dan yapılan maddi yardımlar (bunların çoğu hibe değil, daha sonra geri ödenecek krediler şeklindeydi) Rusya'nın devasa ekonomik sorunlarını çözmesinde oldukça yetersiz kaldı. Diğer taraftan, Rusya'nın tüm itirazlarına rağmen NATO'nun bir zamanlar Varşova Paktı üyesi olan Doğu Avrupa ülkelerine doğru genişleme ve Rusya'nın tarihsel bağlarının güçlü olduğu Sırbistan'a yönelik askeri müdahale kararı alması, önemli dış politika çıkarları söz konusu olduğunda Batı'nın Rusya'nın görüşlerini göz ardı edebileceği gerçeğini de ortaya koydu.[72]

3.2. Yeni Avrasyacılık

Yeni Avrasyacılık kavramı[73] aynı Yeni Batıcılık kavramı gibi birçok kavrama kaynaklık etmiştir. Söz gelimi, Klasik Avrasyacılık, Yeni Avrasyacılık, Avrasya

---

71 Emre Erşen, a.g.e.,s.91.

72 Emre Erşen, a.g.e., s.92.

73 Bazı kaynaklarda Yeni Avrasyacılık kavramı yerine Neo-Avrasyacılık kavramı da kullanılmakta dır. NeoAvrasyacılık kavramı, klasik Avrasyacılık düşüncesini oluşturan temel kavramları kendisine teorik esas olarak almakla birlikte, klasiklerde yer alan Roma-Germen medeniyetine yöneltilen eleştiriler farklı bir yön kazanarak ABD düşmanlığına dönüşmüş ve bu düşmanlık Dugin'in düşüncesinin özüne temel olmuşturmuştur. NeoAvrasyacılıkta, RomaGermen kelimesi yer almazken, Anglosakson dünyası, Atlantis kültürü gibi kavramlar sıklıkla yer almaktadır. 'Yeni Sağcılar'ın olumlu etkisi ile kıta Avrupasına olumlu bakılmakta ve Avrupaya anlaşılabilecek bir

ideolojisi, Avrasyacılık, Avrasya hareketi ya da Evraziyskoye dvijeniye [74] gibi kavramlar Yeni Avrasyacılığın birer türevi olarak görülmüştür.[75] Sovyetler döneminde kendini bulan Klasik Avrasyacılık, SSCB çöktükten sonra da Yeni Avrasyacılık olarak Rusya Federasyonu'nun dış politikasında sahneye çıktı.[76] Putin döneminde ivme kazanan Yeni Avrasyacılık fikri, esas itibariyle 20.yüzyılın başında Çarlık Rusya'sında kimlik bunalımıyla ortaya çıkan bir kavram olmuş ve Sovyetlerin kurulmasına da fikri açıdan hizmet etmiştir. Birçok Rus bilim adamı bu fikre katkı sağlayacak çalışmalar yapmış, Sovyetlerin kurulmasıyla da fikir söylemden eyleme geçirilmiştir. Fikir genel itibariyle Rusya'nın Batı ve Doğu kültürleri arasında birleştirici bir ülke olduğunu, her iki kültürden de beslenmekle aslında hiçbir kültüre bağlı olmadığını savunmakta ve Avrasya'da Rusya'nın dengeleyici bir rolü olduğuna, Rusya'nın bu coğrafyada önemli sorumlulukları olduğuna işaret etmiştir.[77]

Avrasyacılığın, Rusya'ya dünya üzerinde özel bir görev atfeden Rus İdeası[78] ile en baştan beri çok yakın bir ilişki içerisinde olması, Sovyet sonrası Yeni Avrasyacılık

bölge olarak görülmektedir. Mehmet Karabağ, Rus Emperyalizmi İçin Yeni Bir İdeoloji: Neo-Avrasyacılık, BİLGESAM, 20 Mayıs 2009, http://www.bilgesam.org/ incele/1071/-rus-emperyalizmi-icin-yeni-bir-ideoloji-neo-avrasyacilik/#VWm2zM_tmko,15.03. 2015.

74 Felsefi ve kültürel bir fikir olan Avrasyacılık1920'li yıllardan başlayarak 1930 'lu yıllarıda kapsayan süreçte Bolşevik Devrimi'nin olumsuz etkilerinden kaçan Ruslar tarafından ortaya konulmuştur. Avrasyacılar, Rus kültürünün Avrupalı bir kültür olmadığını kabul eder, bu nedenle Batılı fikirleri redderler. Bu nedenledir ki Rus sorununa da farklı bir şekilde yaklaşarak, bu sorunun politik bir sorun değil kültürel bir sorun olduğuna işaret ederler. Bu yaklaşım Rus kültürünün yönünü Batıdan ziyade doğuya çevirmiştir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Halit Mammadov, Rus Dış Politikasında Stratejik- Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini, Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi inceleme-araştırma dizisi, Yayın No. 16, Ankara, 2014, s.23-24, http://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/rus_dis_ politika_rapor.pdf, 10.04.2015.

75 Klasik Avrasyacılık, Yeni Avrasyacılık, Avrasya ideolojisi, Avrasyacılık, Avrasya hareketi için ayrıntılı olarak bkz. Aleksandr Dugin, Moskova-Ankara Ekseni, Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007, s.15-35.

76 http://akademikperspektif. com/ 2013/ 02/22/ orta- asyanin- gorunmeyen- gucu- kazakistan, 17.03.2016.

77 Aynı yerde.

78 ''Rus İdeası'' Türkçe'ye zaman zaman 'Rus Ülküsü' olarak çevrilmektedir. Ancak konu üzerine Türkiye'de yapılan en kapsamlı çalışmalardan birisinde Visne Korkmaz, Eflatun'un zaman ve mekânın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik olarak tanımladığı 'idea' kavramına atıfta bulunarak Rus İdeası'nı'Rus

üzerine çalışan araştırmacıların karşısına çıkan tanım ve sınıflandırma sorunlarının en önemli nedenlerinden birisidir. Soğuk Savaş sonrasında Rusya Federasyonu'nun içinden geçtiği sancılı siyasal ve ekonomik süreç düşünüldüğünde Rus İdeasında vücut bulan ilkelerin ve değerlerin Rus halkı, siyasi ve askeri seçkinleri için yeniden önemli hale gelmeye başlaması şaşırtıcı görülmemiştir. Rusya'daki siyasal grupların pek çoğu için Rus İdeası, Batı tipi demokratik ve liberal sistemle ilgili güçlü bir hayal kırıklığı yaşamış olan Rus halkının oylarını çekebilmek için bir araç olarak görülmüştür. Ne var ki eğer bir devletin gücü sahip olduğu askeri-stratejik yetenekler, ekonomik refahı ve dünyadaki siyasi nüfuzu anlamında değerlendirilecekse Rusya Federasyonu, Soğuk Savaş sonrası dönemdeki başlıca rakipleri olan ABD, AB ve Çin'in oldukça gerisinde kalmıştır. Rusya'nın büyük güç iddiasını sürdürebilmesi için elindeki en önemli koz, Avrasya'da işgal ettiği merkezi coğrafi konumu idi. İşte Avrasyacılık da tam bu noktada devreye girmiş ve adeta Rus İdeasının Soğuk Savaş sonrasındaki ikizi haline gelmiştir'' görüşü yoğunluk kazanmaya başlamıştır.[79]

Klasik Avrasyacılıktan hayli farklı bir milliyetçi-komünist karışım olarak ortaya çıkan, Avrasyacılığın yeni versiyonu Sovyetler Birliği'nin çökmesinden önceki on yıl içerisinde Avrasyacılığı tekrar gündeme getirenlerin basında Aleksandr Dugin ve Aleksandr Prohanov gibi milliyetçi yazarlar yer aldığını söylemektedir. Rusya Komünist Partisi (KP) lideri Gennadi Züganov da Avrasyacılıktan oldukça faydalanan bir ulusalcı yaklaşımla Rus siyasal hayatında kendisine yer aramaya başladığını anlatmaktadır. Siyasal yelpazenin en sağında ve en solunda bulunan iki görüşün Avrasyacılık ortak paydasında buluşması bir taraftan gayet sıra dışı ve ilginç bir

İdesi' olarak Türkçeleştirmiştir. Emre Erşen, Sovyet Sonrası Rus Avrasyaciliği Ve Rusya-Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etkiler, Doktora tezi,T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2009, s.70, file:///C:/Users/inga/Downloads/239967%20(3).pdf, 27.01.2016.

79 Emre Erşen, a.g.e., s. 103.

deneyime işaret ederken, diğer taraftan da Avrasyacılığın tam olarak ne olduğu konusundaki soru işaretlerini ve kafa karışıklığını iyice arttırmıştı.[80]

Erşen, Sovyet sonrası Yeni Avrasyacılık en dar kapsamda akımın en önemli ve en bariz ideologu Aleksandr Dugin'le eşleştirilebileceği gibi, en geniş anlamda günümüz Rusya'sında liberalizme, küreselleşmeye veya genel olarak Batı dünyasına eleştirel yaklaşan tüm isimleri içerebildiğine vurgu yapmaktadır. Erşen'e göre, Sovyet sonrası Yeni Avrasyacılığının iki versiyonunun varlığı hakkında genel bir görüş birliği içerisinde olduğunu söylemek mümkündü. İlk versiyon, genelde 'aşırı Avrasyacılık' olarak adlandırılmakta ve Rusya'nın dünyada yeniden bir büyük güç haline gelmesinin yolunun askeri güç kullanımı ve coğrafi yayılma yoluyla olacağını savunmaktaydı. Diğer versiyon ise, Avrasyacılığı Rusya'nın yeni dünya düzenindeki rolü açısından bir araç olarak gören, ancak bunun dışındaki diğer araçları da (Batı ile işbirliği gibi) reddetmeyen 'gerçekçi' veya 'ılımlı' Avrasyacılık idi. Yaşanan tanım ve sınıflandırma karmaşası, esasen bu ikinci versiyondan kaynaklanmaktaydı. Zira bu versiyon içerisine dahil olabilmek için Rusya'nın Batı yanlısı siyasetine karşı olmak ve Doğu ile Batı arasındaki köprü yolunu vurgulayarak Rus dış politikasını jeopolitik ilkeler dahilinde değerlendirmek yeterli gibi görünmekteydi.[81]

Aşırı-ılımlı sınıflandırması dâhilinde Soğuk Savaş sonrası Rusya'sının en önemli siyasetçilerinden Vladimir Jirinovski ve Gennadi Züganov'un tam olarak hangi versiyona dâhil olacakları sorunu önem arz ediyordu. Jirinovski'nin, diğer aşırı Avrasyacılar gibi yeni bir 'Avrasya İdeası' yaratma gayretinde değildi. Züganov ise, neredeyse Dugin kadar Avrasyacı ilkelere atıfta bulunmasına rağmen, fetih yoluyla genişleme konusunda çekimser kaldığı için bir 'aşırılık yanlısı' olarak tanımlanamaz idi. Ne var ki, ılımlı Avrasyacılık içerisine dâhil edilemeyecek kadar da eski Sovyetler

---

80 Emre Erşen, a.g.e., s. 104-105.
81 Emre Erşen, a.g.e., s. 105-106.

Birliği sınırlarına dönülmesi konusunda inatçıydı. Dolayısıyla, Erşen, Züganov'u da aynı Jirinovski gibi tam olarak bir 'aşırı Avrasyacı' veya 'ılımlı Avrasyacı' olarak adlandırmakta sorunlarını ortaya çıkarmıştır.[82]

Avrasyacılığın ikinci versiyonu, 1992 yılı ortalarıyla birlikte belirginlik kazanmaya başlamış ve kısa zaman içerisinde Rus siyasal yelpazesinin merkezindeki siyasetçiler tarafından sahiplenilmiştir. Araştırmacılar tarafından ılımlı-gerçekçi Avrasyacılar, Demokratik Devletçiler, Gerçekçi Milliyetçiler ve sadece Gerçekçiler gibi isimler verilen, büyük çoğunluğu liberal ekonomi ve demokratik devlet taraftarı olan bu kişiler Avrasyacılığı, Rusya'nın ulusal çıkarlarını korumak anlamında bir politika tercihi olarak görüldüğü yoğunluk kazanmaya başlamıştır.[83]

Avrasyacılığın bu ikinci versiyonu 1992-1993 dönemiyle birlikte, Rus dış politikasına yön veren Liberal Batıcı yaklaşımın yerini almaya başlamıştır. Aşırı sağ ve soldaki siyasetçilerin uzun zamandır Rusya'ya iç ve dış siyasette mevzi kaybettirmekle suçladıkları Liberal Batıcı yaklaşımla ilgili şüpheler, daha önce bizzat bu yaklaşıma taraftar olan ve siyasal merkezde bulunan siyasetçiler arasında da güç kazandığını, Avrasyacılığın daha sert olan ilk yorumunun özellikle Rus Devlet Duma'sında etkin olan milliyetçi ve komünist siyasetçiler tarafından adeta yeni bir Batı karşıtı ideoloji olarak savunulmaya devam ettiğini ve bu dönemden sonra Avrasyacılığın Rus siyasal yelpazesinin her üç bölümüne (sağ, sol, merkez) nüfuz eden bir dış politika söylemine dönüşmektedir.[84]

Sözü geçen kökenleri Rus İdeasına dayanan bu ısrarlı 'büyük güç olma arzusu', Liberal Batıcı siyasetten bekledikleri kazanımları sağlayamayan Rus siyasetçilerinin Avrasyacı kanıtlara yönelmelerinde oldukça etkili olduğunu vurgulamıştır. Özellikle

---

82 Emre Erşen, a.g.e., s. 106-107.
83 Emre Erşen, a.g.e., s. 108.
84 Aynı yerde.

Aralık 1992 ile Ekim 1993 arasında Yeltsin ve yasama organları arasında had safhaya ulaşan siyasal çekişme, Liberal Batıcıların pek çoğunun ılımlı Avrasyacı bir çizgiye kayması ile sonuçlanmıştır. Örneğin, bu tarihten sonra Kozirev'in ve Yeltsin'in bile yaptıkları konuşmalarda ve yazınlarda yazılarda Batı'ya karşı eskisine göre çok daha mesafeli bir tutum aldıkları ve Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetleri üzerindeki 'özel' ulusal ve jeopolitik çıkarlarına dikkat çektikleri görülmüştür. Benzer görüşler, 1990'lar boyunca Rus dış politika yönetiminde görev alan Sergey Stankeviç, Vladimir Lukin, Aleksandr Lebed ve Pavel Graçov gibi diğer siyasetçiler tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir. Yönetime hakim olan bu ılımlı Avrasyacı çizgi, 1995 yılında Kozirev'in yerini alan Yevgeni Primakov tarafından ise 'çok kutupluluk' adı altında adeta Rusya'nın resmi dış politika doktrinine dönüştürülmüştür.[85]

Söz konusu bu ılımlı Avrasyacı yaklaşım, kısa zamanda Rus akademik çevreleri ve düşünce kuruluşları tarafından da kabul görmüştür. 1993-1999 döneminde Sergey Karaganov, Andranik Migranyan, Konstantin Plesakov gibi tanınmış dış politika yazarlarının ve akademisyenlerin çoğunun Rusya'nın bir şekilde eski Sovyet cumhuriyetleri üzerinde yeniden nüfuz kurmasını, Batı'yla olduğu İran, Hindistan ve Çin gibi 'Avrasyalı' ülkeler ile de ilişkilerini geliştirmesini ve NATO genişlemesi ve dağılan Yugoslavya'nın geleceği gibi konularda daha sert bir tavır sergilemesini önerdikleri görülmüştür. Günümüzde ise, Aleksandr Panarin, Eduard Bagramov ve Mihail Tatarenko gibi sosyal bilimcilerin de bizzat Yeni Avrasyacılığa teorik bir temel kazandırmayı hedefleyen siyasal-felsefi akademik çalışmalar yaptıkları dikkatten kaçmamaktadır.[86]

Sonuç olarak, Vladimir Jirinovski ve Aleksandr Dugin gibi iddialı ve hayalî jeopolitik projeleri dile getiren siyasetçi ve yazarlarla özdeşleştirilen ideolojik Yeni

---

85 Emre Erşen, a.g.e., s. 113-114.
86 Emre Erşen, a.g.e., s. 114.

Avrasyacı yorumuyla ilgi çekmeyi başarmışsa da, esas olarak hükümet, muhalefet, akademik çevreler ve düşünce kuruluşları üzerinde kurduğu hakimiyet ve Rus halkından gördüğü genel desteğe bağlı olarak 'Rus dış politikasını yönlendiren hakim söylem' haline geldiği için akademik çalışmalar açısından da önemini sürdürmeye devam ettiği meydana gelmektedir.[87]

3.2.1. Yeni Avrasyacılık ve Rusya

Yeni Batıcılık anlayışına tepkili olan Yeni Avrasyacılık içerisinde monarşi rejimini savunanlar, jeopolitikçi düşünceyi benimseyenler, Rus Ortodoks kilisesi, Stalin taraftarları, aşırı milliyetçiliği savunanlar gibi guruplaşmalar her zaman mevcuttu.[88] Klasik Avrasyacılık hareketinin önderi Nikolay Trubetskoy idi. Diğer önemli şahsiyetler Peter Suvchinski, Pyotr Savitski, Vladimir Ilyin gibi Rus muhacir seçkinlerinin temsilcileri olmuştur. Günümüzde Yeni Avrasyacılığın lideri ise, Aleksandr Geliyevich Dugin'dir. Aleksandr Dugin, Moskova Devlet Üniversitesi öğretim üyesinin dışında, Rusya'nın önemli fikir adamlarından biridir. Dugin, Devlet Başkanı Vladimir Putin'in üzerinde etkili olması ve Rus parlamentosuna stratejik danışmanlık yapması önem arz etmektedir.[89]

2000'li yıllara doğru düşünürler Avrasyacıllık akımının bir ya da birkaç değişik yönü üzerinde odaklaşırken, Dugin yeni Avrasyacılığı diğer düşünürlerden farklı olarak etkili bir düşünce sistemi haline getirmeye çalışmış, felsefe, din devlet ilişkileri, siyaset bilimi, ekonomi, stratejik ve jeopolitik bilimler gibi önemli alanlarda, BDT coğrafyası ve ülke içi ve kıtasal düzeyde sistematik bir bakış açısı geliştirmiştir. Bu düşünce

---

87 Emre Erşen, a.g.e., s. 115.

88 Sait Sönmez,Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi, Akademik Bakış, Cilt 3, Sayı 6, Yaz 2010, s.78, file:///C:/Users/inga/Downloads/6-6 son-mez.pdf, 12.06.2014.

89 Fatih Akgül, a.g.e., s.132.

sistemini geliştirdiği dönemde gelenekçilik, jeopolitik kuramlar, milli Bolşevizm gibi çeşitli akımlardan da etkilenmiştir. Ayrıca Dugin'in Yeni Rus jeopolitiği, fikri, kültürü ve Avrasyacılık ile ilgili önemli eserleri bulunmaktadır. Çalışmalarında özellikle jeopolitik yaklaşımların önemli bir yeri vardır.[90] Örneğin, ''Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım'' kendi kitabında bir mekân felsefesi olarak jeopolitik, çağdaşlığının tarihselciliğine karşı çağdaşlık sonrası çağın geliştirdiği en önemli unsurlardan biri olduğunu savunmaktadır. Ayrıca siyasetçi kitabında insanlığın mekân faktörüyle karşılıklı ilişkisi olarak tanımladığı jeopolitik çerçevesinde Rusya'nın küresel ve medeniyetler arası konumunu anlamlandırmaya da çalışmaktadır. Dugin'e göre, Asya ve Avrupa gücü olarak medeniyetler arası bir kavşakta yer alan Rusya'nın imparatorluk iddiasını sürdürebilmesinin tek yolu, Avrasyacı jeopolitiğin diriltilmesidir. Avrasyacılık sadece Rusya'nın değil, Atlantik eksenli Batı ittifakına karşı Avrasya güçlerinin yükselişinin vazgeçilmez stratejisi olduğunu da ifade etmektedir.[91]

Dugin'in Jeopolitik bakış açısı, Rusya'nın federal yapılanmasında da kendisini göstermektedir. Dugin'e göre Avrasyacı federalizmin temelinde toprak değil, etnisite yer almalıdır. Bu sistemde bölgeler merkeze sıkı bir şekilde bağlı olmalılardır. Ancak bunlara, dini ve kültürel alanlarda serbestlik verilmelidir. Dugin'e göre bölünük durumdaki bugünün Slav dünyası, mezhepsel, kültürel ve siyasi alanlarda jeopolitik bir bütün teşkil etmemektedir. AyrıcaDugin Sovyet sonrası dönemde BDT'nin Avrasya Birliğine dönüştürülmesinin yanı sıra uluslararası sistemin çok kutuplu sisteme geçişin gerekli olduğunu belirtmiştir.[92]

Bu bölümün sonunda belirtmek gerekir ki, Avrasyacılığı temel ideoloji olarak kabul eden, Rusya Toplumsal Siyasi Hareketinin lideri yine Aleksandr Dugin'dir. 2002'li yıllardan başlayarak günümüze kadar Avrasya çoğrafyasında var olan eski ve

---

90 Sait Sönmez, a.g.m., s.83.
91 http://www.pandora.com.tr/urun/rus-jeopolitigi-avrasyaci-yaklasim/202614, 6.07.2015.
92 Sait Sönmez, a.g.m., s.83-84.

yeni tüm Rus Ortodoks mezhebi gelenekleriyle barışık Rus hegemonyasına dayalı bir imparatorluk devletini savunan Yeni Avrasya hareketinin siyasi yapılanması konumundaki Avrasya Partisi'nin Genel Başkanıdır. Dugin, Avrasya Partisi Genel Başkanı görevinde 7 Aralık 2003 tarihinde yapılan Duma Milletvekili seçimlerine ''Büyük Rusya-Avrasya Birliği'' seçim bloku olarak katılmış, % 0,28 oranında oy alabilmiştir.[93]

Yeni Avrasyacılık fikrini destekleyen siyasi liderler arasında Rusya Devlet Başkanı Putin ve Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev yer almaktadır.[94] Nazarbayev tarafından Avrasyacılık fikri ilk defa 1994'te Moskova Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada dile getirilmiştir. Böylece Nazarbayev fikrin tanıtıcı vazifesini üstlenmiştir. Nazarbayev'e göre Avrasya coğrafyasının en önemli güçleri Rusya, Kazakistan ve Türkiye'dir. Günümüzde Rusya'ya bağımlı olan Kazak dış politikası ve ekonomisi Avrasyacılık fikrine destek vermektedir. Ayrıca Avrasya Birliğinin gerçekleşmesi çalışmalarına destek vermek için Türk tarihiyle ilgilenen Rus tarihçi ve Klasik Avrasyacılığın kurucusu Gumilev'in adına Kazakistan'da bir üniversitenin (L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi) kurulması ilgi çekmektedir.[95]

3.2.2. Yeni Avrasyacılık ve Türkiye'nin Avrasya Projesindeki Yeri

Türkiye'nin Avrasya Projesindeki yeri nedir? Yazar çalışmanın bu bölümünde bu soruya yanıt vermeye çalışacaktır. Yeni Avrasyacılık açısından Türkiye'nin bölgede Rusya Federasyonu'nun jeopolitik çıkarlarına tehdit oluşturan bir ülke haline gelmesi,

---

93 http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=3131, 19.02.2016.

94 Recep Cengiz, Avrasyacılık Tartışmaları Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk - Kazak Üniversitesi Örneği, Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, TASAM, s.7,http://www.tasam.org/Files/ PDF/Raporlar/ Avrasyacilik_Raporu.pdf_90319be4-0d3d-4e37-8441-15847873f329.pdf, 09.02.2015.

95 http://akademikperspektif.com/2013/02/22/orta-asyanin-gorunmeyen-gucu-kazakistan, 17.03.2016.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türkiye'nin bölgeye yönelik izlediği geleneksel politikasında meydana gelen değişimlerle yakından ilgilidir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu geleneksel politikaya yön veren temel unsur, Atatürk tarafından benimsenen 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' yaklaşımıydı. Bu yaklaşımın en önemli boyutlarından birisi, Türkiye dışında yaşayan ve geçmişte Pantürkizm ideali nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu ile Çarlık Rusya'sını zaman zaman karşı karşıya getiren 'dış Türkler' meselesinin Türkiye tarafından özellikle geri planda tutulmasıydı.[96]

Türkiye'deki Avrasyacı düşünürler, örneğin, Dr. Murat Yılmaz, Avrasya'nın Türkiye gündemine girişi Avrupa Topluluğundan dışlanan Türkiye'nin tepkisel arayışlarına denk düşmüştür iddiasını ortaya çıkarmaktadır. Yılmaz'ın, Yeni Avrasyacılığın düşünsel alanda Türkiye'deki siyasetçiler açısından hiçbir zaman yol gösterici bir ideoloji olarak yorumlanmadığını vurgulamak gerekiyor. Bu durumun hiç şüphesiz en önemli nedeni, Türkiye'nin Rus Avrasyacılığı'na oldukça tezat bir biçimde Soğuk Savaş sonrası jeopolitik kimliğini Batı ekseninde tanımlamaya devam etmiş olmasıyla ilgiliydi.[97]

Emre Erşen, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Avrasya'nın Türkiye'de algılanması açısından iki dönemden bahsedilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu dönemlerden ilki Soğuk Savaş'ın sona erişinden 1995'e kadar devam etmiş, bu dönemde Ersanlı'nın da belirttiği gibi ''Avrasya, daha çok bölgenin Türki halkları[98] ile özdeş görülmüştür. Her ne kadar bu dönemde Türkiye bölgeyle ilgili zaman zaman oldukça duygusal bir yaklaşım benimsemişse de, pratik anlamda bu ilk dönemde Türkiye'nin Avrasya siyasetinin öncelikli amaçlarından birisi, Türkiye'nin kendi siyasi

---

96 Emre Erşen, a.g.e., s.197.

97 Aynı yerde.

98 Turki halklar ya da genel isimleri ile Türkler, Avrasya'da geniş bir coğrafyaya dağınık, Turki dilleri konuşan halk grubudur. Farklı derecede tarihsel ve kültürel ortaklıklara sahiplerdir. Günümüzün Türk kavimleri,Azerbaycan'da, Kazakistan'da, Türkiye'de, Türkmenistan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da ve bazı diğer özerk Türk devletlerinde yaşamaktadırlar.Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.turkcebilgi.com/ turki_halklar, 17.08.2015.

ve ekonomik sistemini yeni cumhuriyetlere yol gösterecek bir örnek olarak sunmak yoluyla Batı nezdindeki jeostratejik önemine yeni boyutlar katacağı iddiasının kanıtlanması idi. Dolayısıyla bütün heyecanına rağmen yeni cumhuriyetlerle kurulan ilişkiler, Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ile ilişkileri veya AB üyeliğine bakış açısının seçenek olarak algılanmamış, bölge aslında Türkiye için Avrupa'nın devamı olarak görülmüştür.[99]

Erşen'nin yukarıda ayırdığı dönemlerden ikincisinde, 1990'ların ikinci yarısıyla birlikte, Türk siyasetçiler, Avrasya kavramını ilk kez duygusal ve ideolojik içeriğinden arındırarak kullanmaya başladığı belirtilmektedir. Nitekim daha önceleri Demirel tarafından 'Adriyatik'ten Çin Seddi'ne' deyişi dâhilinde tanımlanan bu coğrafyanın, Türk siyasetçiler tarafından 'Avrasya' olarak adlandırılmasının en bariz örneklerini 1998-1999 döneminde görmek mümkündü. Demirel kadar dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem tarafından da sıklıkla kullanılan 'Avrasya Düzeni' veya 'Avrasya Projesi' gibi kavramlar, Ankara'nın daha gerçekçi ve jeo-ekonomik bir Avrasya algılaması içinde olduğuna işaret etmişti. Örneğin İsmail Cem, Nisan 1998'de yaptığı bir konuşmasında Türkiye'nin Avrupa ve Asya arasında sadece bir 'geçit yolu' olmaktan çıkarak bir 'terminal' ya da 'durak' ülke konumuna yükseldiğinden bahsederek Türkiye'yi Avrasya'nın yeni merkezi olarak tanımlarken, aslında Türkiye'nin ABD Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Doğu ile Batı arasında enerji koridoru projelerinde üstlendiği merkezi role atıfta bulunduğunu dile getirmiştir. Yine Demirel tarafından adlandırıldığı şekliyle 'Avrasya Projesi', Türkiye 'den geçecek doğal gaz ve petrol boru hatları sayesinde Avrupa ve Asya'nın birbirlerine bağlanmasını esas olarak almaktaydı.[100]

---

99 Emre Erşen, a.g.e., s.227.

100 Emre Erşen, a.g.e., s.227-228.

Erşen'e göre, Rus Avrasyacılığından farklı olarak 'hem Avrupa, hem de Asya'yı' kapsayan bir coğrafi alana işaret etmiş ve bu iki kıtayı birleştiren bir köprü görevi gördüğü için Türkiye'nin, Rus Avrasyacılığının ideolojik yorumları tarafından öne çıkarılan Doğu-Batı çatışmasında uzlaştırıcı bir rol oynayabileceğini iddia etmişlerdir. Örneğin, İsmail Cem, 1999'da Türkiye'nin "hem Asyalı hem Avrupalı olmanın imtiyazından kaynaklanmış çift boyutlu kimliği" sayesinde 'Avrasya'nın merkezi' olma yolunda ilerlediğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin benimsediği Avrasya yaklaşımı, Sovyet sonrası Rus Avrasyacılığının Avrupa-Asya algısına göre çok daha 'bütünleştirici' bir boyuta sahipti.[101]

Sonuç olarak, gerek Soğuk Savaş'ın hemen ertesinde eski Sovyet Türk cumhuriyetlerine yönelik duygusal bir siyaset izlediği dönemde, gerekse de 1990'ların sonlarına doğru daha gerçekçi ve jeo-ekonomik bir Avrasya algısı geliştirdiği dönemde Türkiye'nin Avrasya'nın hiçbir zaman Avrupa'ya seçenek bir proje olarak görmediği ve dış politikasında da Avrasya kavramını, AB ve ABD ile ilişkilerini güçlendirecek bir araç olarak kullandığı söylenebilir. Bu durum, temel kanıtları Batı ve ABD karşıtlığı üzerine dayandırmış olan Sovyet sonrası Rus Avrasyacılığını örnek alarak ortaya atılan 'Türk Avrasyacılığı' gibi iddiaların da zayıflamasına vesile olmuştur.[102]

---

101 Emre Erşen, a.g.e., s.228.
102 Emre Erşen, a.g.e., s.229.

4. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASININ TAŞIYICI UNSURLARI

Çalışmanın bu bölümünde Rusya'nın Türkiye politikasına yön veren siyasi unsurların (Devlet Başkanı, ÜDİK, Dışişleri Bakanı, OSPG, Duma), ekonomik unsurların (KEK, RTİK, RUTİD, RTİB), enerji unsurların (hükümet dışı aktörler olarak enerji sektöründe söz sahibi olan Gazprom ve önde gelen petrol şirketi Lukoil), kültür unsurların (Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus Dünyası Vakfı, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri) Türkiye politikasında oynadıkları rol üzerinde durulmaktadır.

4.1. Siyasi Unsurlar

Çalışmanın bu bölümünde yazar Rusya ve Türkiye arasındaki siyasi unsurlara değinecektir. Rusya'nın Türkiye politikasında siyasi unsurlar nelerdir? Rusya'nın Türkiye politikasında Rus Devlet Başkanı, ÜDİK, Dışişleri Bakanı, OSPG, Duma gibi siyasi unsurlar önem arz etmektedir. Bu bölümde Rusya ve Türkiye arasında gerçekleşen Soğuküst düzey siyasi görüşmeler ve toplantılar kilit noktalara sahipler. Ayrıca çalışmada ÜDİK, OSPG ve Duma gibi kurumlara önem verilmektedir.

4.1.1. Devlet Başkanı

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, anayasanın, insan ve vatandaş haklarının garantörü konumundadır. Rusya Federasyonu'nun bağımsızlığı ve bütünlüğü ile ilgili tedbirleri almakta, devlet makamlarının uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlamaktadır. Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından eşit ve doğrudan seçme

hakkı temeline göre, gizli oylama şeklinde dört yıllık süre için seçilmektedir.[103] Rusya Devlet Başkanlığı görevini yıllara göre sırasıyla Boris Yeltsin (1991-2000), Vladimir Putin (2000-2008), Dmitri Medvedev (2008-2012) ve günümüzde ise Vladimir Putin icra etmektedir. Tablo 2'de 1991 ile 2014 yılları arasında Rus Devlet Başkanlarının Türkiye ziyaretleri verilmektedir. Burada görüldüğü gibi Boris Yeltsin (1), Dmitri Medvedev (1) ve Vladimir Putin (5) kere Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Tablo 2: 1991-2014 Rus Devlet Başkanlarının Türkiye Ziyaretleri

Dönem	Devlet Başkanı	Türkiye Ziyareti (adet/tarih)
1991-1996	Boris Yeltsin	-
1996-2000	Boris Yeltsin	1/18-19 Kasım 1999 (İstanbul)
2000-2004	Vladimir Putin	1/5-6 Aralık 2004 (Ankara)
2004-2008	Vladimir Putin	2/17 Kasım 2005 (Samsun), 25-26 Haziran 2007 (İstanbul)
2008-2012	Dmitri Medvedev	1/11-13 Mayıs 2010 (Ankara)
2012-2016	Vladimir Putin	2/3 Aralık 2012 (İstanbul), 1 Aralık 2014 (Ankara)

Kaynak: Biografii Prezidentov Rossii (Rus Başkanlarının Biyografileri), http://www.kremlin.ru/ structure/president/presidents, 14.03.2016, Erdoğan ile Putin Moskova'da Görüşecek, Türkiye, 17.10.2013, 13:50, http://www.turkiye gazetesi. com. tr/gundem/90295.aspx, 8.02.2016, Putin Ziyareti ve Türkiye-Rusya ilişkileri, Sabah, 04 Aralık 2014, http://www.sabah.com.tr/yazarlar/ ibrahim__kalin/2014/12/04/putinin-ziyareti-ve-turkiyerusya-iliskileri, 6.02.2016, Hronologiya Vizitof Vladimira Putina v Tursiyu (Vladimir Putin'in Türkiye ziyaretlerinin Kronolojisi), http://tass.ru/info/ 1613273, 16.04.2016.

Boris Yeltsin döneminde Rusya'nın Türkiye politikasının önemli bir boyutunu da ekonomik ilişkiler oluşturuyordu. Ekonomik ilişkilerde ticaret ve turizm gibi iş kollarının büyük hacme ulaştığı görülmüştü. Ekonomik ilişkilerin çeşitlenmesi ve hacmindeki artış, siyasi ilişkilerdeki gerilimin artmasını, ilişkilerin kopuşa kadar gitmesini engelleme işlevi görmüştü.[104] Boris Yeltsin dönemindeki Rusya ve Türkiye arasındaki ticaretin ismi bavul ticaretiydi. Başaran, bavul ticareti sayesinde, 1990'lı

103 Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, http://tr.russia.edu.ru/russia/president,15.04.2016.
104 Ali Başaran, a.g.e., s.47.

yılların başına kadar ihraç konusu olmayan Türk malları ihraç edilmiş, küçük esnaf ve sanayicilerin dış pazarlarla tanışmaları ve bu çerçevede kayıtlı ihracata yönelmeleri açısından da önemli gelişmeler kaydettiğini vurgulamaktadır. Ancak 1995'ten itibaren bavul ticaretinde düşüş görülmeye başlamıştır. Bunun nedeni Rusya'nın, IMF (Uluslararası Para Fonu) ve DTÖ ile müzakereleri sonucu, bavul ticaretine kısıtlamalar getirmek zorunda kalmasıydı.[105]

Sözü geçen bavul ticareti sayesinde Rusya'nın Türkiye ile turizm alanındaki ilişkiler gelişti. Yeltsin döneminde Boris Gorbaçov dönemine kıyasla Türkiye'ye gelen Rus vatandaşlarının sayısı katlanarak artmış. Rus vatandaşlarının, Türkiye'yi ziyaret amacı genelde, başta giyim eşyası olmak üzere ev aletleri, gıda ve inşaat malzemeleri almaktı. Örneğin, bu gelişmeleri değerlendirerek Türkiye, SSCB'den ziyaretçi girişini arttırmak için 1991'de tek taraflı olarak sınır kapılarında vize verilmesi (bandrol) uygulamasına geçmişti.[106]

Rusya ile Türkiye arasında Yeltsin döneminde ilk kültür ve turizme ilişkin anlaşmalara da önem verilmiştir. Söz konusu anlaşmalardan ilki Rusya Kültür Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı arasında 6 Temmuz 1992'de imzalanan İşbirliği Protokolüydü. Yine 19 Temmuz 1994'de, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Bilimsel ve Kültürel İşbirliği Yapılmasına İlişkin Anlaşma" imzalanmıştı. Yeltsin döneminde turizme münhasır yapılan anlaşma, 1995 yılının Martın sonunda imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması" idi.[107] Böylece Yeltsin döneminde Rusya'nın Türkiye politikasında dış ticaret ve turizm gibi ekonomik unsurlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

---

105 Ali Başaran, a.g.e., s. 59-60.
106 Ali Başaran, a.g.e., s.61.
107 Ali Başaran, a.g.e., s.62.

Vladimir Putin, Yeltsin'den farklı olarak dış politika ile daha yakından ilgilenmekteydi. Bunun bir göstergesi de devlet başkanlığı mekanizması bünyesinde dışişlerinden ayrı olarak dış ilişkilerden sorumlu bir birim kurulması idi.[108] Bunun dışında Vladimir Putin dönemi Rusya'nın Türkiye politikası için daha çok siyasi, ekonomik, enerji, askeri ve kültür alanında anlaşmalar demekti. Örneğin, Rusya Devlet Başkanı Putin 5-6 Aralık 2004 tarihinde Türkiye'ye resmi bir ziyaret yapmıştır. Putin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Meclis Başkanı ile görüşmelerde de bulunmuştu. Putin'in yapmış olduğu Türkiye ziyareti sırasında Rusya ve Türkiye arasında altı işbirliğine dayanan protokol ve anlaşma imzalanmıştır.[109]

5-6 Aralık 2004 tarihleri arasında Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Türkiye'ye yapmış olduğu resmi ziyareti ulusal gazetelerde geniş yankı bulmuştur. Gazeteler içinde Vremya Novostey, Krasnaya Zvezda, Nezavisimaya Gazeta ve Kommersant-Daily "çok yönlü ortaklık", "işbirliği", "dostluk", ''ortaklık'' gibi işbirliğine yönelik çağrışım yaptıran ifadelere yer verirken, Gazeta ve Moskovski Komsomoles'in gibi yayın organlarının haberlerinde ise Rus-Türk ilişkilerine atıfta bulunan yazılara pek yer verilmediği görülmektedir. Diğer yandan, Vremya Novostey ve Krasnaya Zvezda gazeteleri, Vladimir Putin'in Türkiye ziyareti sırasında kullandığı "anlayış", "karşılıklı ilişkiler", "etkileşim " ve "artan kalite" gibi birçok olumlu kelimelere yer verdiği gibi, Rus basını "tarihi ziyaret", "tarihi olay" gibi kelimeleri vurgulayarak, Vladimir Putin'in Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaretinin öyle sıradan bir ziyaret olmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle "işbirliği" kelimesinin Vremya Novostey (3), Krasnaya Zvezda (5), Gazeta (1), Moskovski Komsomoles (1), Nezavisimaya Gazeta (3) ve Kommersant-Daily (3) kez tekrarlaması, Vladimir Putin'in Türkiye ziyareti "Rus-Türk işbirliğinin" sağlanmasına verilen önemi vurgulamaya

---

108 1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler.

109 2004'te Türkiye-Rusya Ilişkileri... Putin'den Tarihi Ziyaret..., Milliyet.com.tr.,24 Aralık 2004, 10:55, http://www.milliyet.com.tr/2004/12/24/son/sondun25.html, 7.07.2015.

yöneliktir. Ayrıca Krasnaya Zvezda (1), Moskovski Komsomoles (2) ve Kommersant-Daily (3) kere ‘‘Çeçen’’ kelimesini kullanarak, 1990’lı yıllarda Rusya Türkiye arasında gerginliğe sebep olan Çeçenistan sorununu da gündeme getirmektedir (bkz. Tablo 3).

Tablo 3: Vladimir Putin’in Türkiye’yi İlk Ziyareti Sebebiyle Gazetelerde Çıkan Yazılarının İçerik Analizi

Rus-Türk ilişkileri kelimesiyle korelasyon	**Gazeteler**					
	Vremya Novostey	Krasnaya Zvezda	Gazeta	Moskovski Komsomoles	Nezavisimaya Gazeta	Kommersant-Daily
Çok yönlü ortaklık	1	1	-	-	-	1
İşbirliği	3	5	1	1	3	3
Stratejik ortak	1	1	-	-	-	2
Stratejik	1	2	-	-	-	
Dostluk	-	2	-	-	-	2
Ortaklık	2	1	-	-	2	1
Ortak Deklarasyon	-	2		-	-	2
(Ortak) mücadele	-	-	1	-	2	3
Anlayış		1	-	-	1	-
Karşılıklı (ilişkiler)	1	1	-	-	-	1
Etkileşim	1	2	-	-	1	2
Çıkar	1	2	5	-	2	-
Güvenlik	-	-	-	1	-	1
Artan kalite	-	1	-	-	-	-
Ekonomik ilişkiler	-	-	1	-	-	-
Ekonomi(k)		1	1	-	2	3
Rus-Türk (ilişkileri)	2	2	1	-	1	-
Siyasi (ilişkiler)	2	-	6	1	4	1
(Uluslararası) terörizm	-	2	1	-	2	3
Terörist	1	1	-	-	-	-

Gazprom	1	1	2	-	3	1
Gaz	5	-	3	-	8	2
Askeri (ilişkiler)	1	-	-	2	3	1
Mavi Akım	1	-	1	-	2	-
Ukrayna	5	-	3	-	6	1
NATO	-	-	-	2	1	-
Çeçen	-	1	-	2	-	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2008-2012 yılları arasında Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dmitri Medvedev idi. 11-13 Mayıs 2010'da Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in Ankara'ya yapmış olduğu ziyaret esnasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptığı basın toplantısı öncesinde nükleer enerji, vize muafiyeti ve tarım alanında toplam on iki işbirliği anlaşması imzalamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Enerji Bakanlığı arasında Karadeniz bölgesindeki ham petrolün Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru hattının önceliği temel alınarak güvenli bir şekilde taşınmasına yönelik işbirliğine ilişkin mutabakat zaptına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Federasyonu Enerji Bakanı tarafından imza atılmıştır.[110] Medvedev, ''Rusya ile Türkiye'nin stratejik ortaklığının gerçek temellere dayalı'' olduğunu da ifade etmiştir.[111]

[110] Nükleer 7 Yılda Bitecek, Milliyet.com.tr., 12.05.2010 , 00:52, http://www.milliyet. com.tr/nukleer-7-yilda-bitecek/ekonomi/haberdetay/13.05.2010/1237177/default.htm, 4.08.2015.

[111] Medvedev: Rusya Türkiye Sözde Değil, Özde Stratejik Partner, Haberrus, 12 Mayıs 2010,19:28, http://haberrus.com/headline/2010/05/12/medvedev-rusya-turkiye-sozde-degil-ozde-stratejik-partner.html, 1.02.2015.

Tablo 4: Rusya ve Türkiye Arasındaki Yüksek Düzeyli Resmi Ziyaretler (2000-2014)

Başbakan	Şehir	Tarih
Başbakan Mikhail Kasyanov ve Başbakan Bülent Ecevit	Ankara	24 Ekim 2000
Dışişleri Bakanı Igor Ivanov ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Bülent Ecevit ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem	Ankara	9 Haziran 2001
Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan	Ankara	5-6 Aralık 2004
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Moskova	10-12 Ocak 2005
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Soçi	18 Temmuz 2005
Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Moskova	29-30 Haziran 2006
Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Devlet Başkanı Dmitri Medvedev	Moskova	12-15 Şubat 2009
Başbakan Vladimir Putin ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan	Ankara	6 Ağustos 2009
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Dmitri Medvedev	Moskova	12-13 Ocak 2010
Devlet Başkanı Dmitri Medvedev ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan	Ankara	11-13 Mayıs 2010
Başbakan Vladimir Putin ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan	İstanbul	8 Haziran 2010
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Vladimir Putin	Moskova	15-17 Mart 2011
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Moskova	18 Temmuz 2012
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Ankara	3 Aralık 2012
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin	Moskova	22 Kasım 2013
Devlet Başkanı Vladimir Putin& Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan	Ankara	1 Aralık 2014

Kaynak: Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, (Ed.) Mehmet Güçer,Türkiye-Rusya İlişkileri Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine, USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No: 13-06, USAK Yayınları, Ankara, 2013, s.23, http://www.usak.org.tr/images_upload/files/t%C3%BCrkiye% 20rusya% 20tr%20nete.pdf,

20.12.2014, Erdoğan ile Putin Mosko- va'da Görüşecek, Türkiye, 17.10.2013, 13:50, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/90295. aspx, 8.02.2016, Putin Ziyareti ve Türkiye-Rusya ilişkileri, Sabah, 04 Aralık 2014, http://www.sabah.com.tr/yazarlar/ ibrahim__ kalin/2014/12/04/putinin-ziyareti-ve-turkiyerusya-iliskileri, 6.02.2016.

Tablo 4'e bakıldığında 2000 ila 2014 yılları arasında Rusya ve Türkiye arasında üst düzey resmi ziyaretler karşılıklı olarak gerçekleştirilmiştir. SSCB ve Türkiye arasında 1939-1965 arasında tek bir üst düzey ziyaret olmadığı göz önünde bulundurulduğunda Türk ve Rus liderlerin nerdeyse her yıl karşılıklı ziyaretlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.[112] Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Kasım 1999'da Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit'in Moskova'ya gerçekleştirdiği ziyaret sırasında terörizm ile mücadele konusunda işbirliğini öngören bir "Ortak Deklarasyon" yayınlanmasının yanı sıra özellikle enerji gibi önem arz eden bir alanda daha fazla işbirliği kararının alınması iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişme sürecine hız kazandırmıştır. 2000 yılında Başbakan Mihail Kasyanov, Ecevit'in ziyaretine ilişkin atıfta bulunmuştur.[113]

Rusya'nın Türkiye politikası için büyük önem arz eden husus Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 1 Aralık 2014 Türkiye'ye resmi ziyaretidir. Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin 5. toplantısı Ankara'da gerçekleştirildi. Rus heyetine Devlet Başkanı Vladimir Putin, Türk heyetine ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlık etti. Konseyin bir önceki dördüncü toplantısı 22 Kasım 2013 tarihlerinde Sen Petersburg'da yapılmıştı. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Türkiye'ye yapmış olduğu ziyareti sırasında iki ülke arasında sekiz memorandum imzalandı.[114]

---

112 Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya, Stratejik Düşünce Enstetüsü, Ankara, Haziran 2010, s.96, http://www.sde.org.tr /userfiles/file/SDE-Yen RusyaFDFD. pdf, 23.03.2015.

113 Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya, s.95.

114 Putin'in Ankara ziyaretinde 8 anlaşma imzalandı,Haberus, 02 Aralık 2014, 03:50, http://haberrus.com/ politics/ 2014/12/02/putin-ankara-ziyaretinde-8-anlasma-imzalandi.html, 17.04.2015.

1 Aralık 2014 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Türkiye'ye yapmış olduğu resmi ziyareti Rus basınında geniş yankı bulmuştur. Gazeteler içinde Ria Novosti ‘‘ortaklık’’ ve ‘‘çıkar’’ gibi sözcüklere yer verirken, TASS, Lenta.ru, Rusvesna ve Russkoe Agentstvo Novostey gibi internet kaynaklı yayın organlarında Rus-Türk ilişkileri hakkında ‘‘dış ticaret’’, ‘‘işbrliği’’, ‘‘anlayış’’, ‘‘karşılıklı etkileşim’’ ve ‘‘yatırım’’ gibi sözcüklerin ağırlıklı olarak kullanıldıkları görülmektedir. "İşbirliği" kelimesinin TASS (9), Lenta.ru (4), Rusvesna (2), Russkoe Agentstvo Novostey (3) ve Kommersant-Daily (5) kez tekrarlaması, Vladimir Putin'in Türkiye ziyareti "Rus-Türk işbirliğinin" sağlanmasına verilen önemi vurgulamaya yöneliktir. Ayrıca TASS, Lenta.ru ve Rusvesna ‘‘Ukrayna’’, ‘‘Kırım’’ ve ‘‘Suriye’’ kelimesini kullanarak, Rusya ve Türkiye arasına gerginlik oluşmasına sebep olan Ukrayna ve Suriye krizine değinmişlerdir (bkz. Tablo 5).

Tablo 5: Putin'in 1 Aralık 2014 Türkiye Ziyareti Sebebiyle Rus Basınında Çıkan Yazılarının İçerik Analizi

Rus-Türk ilişkileri kelimesiyle korelasyon	**Gazete/İnternet Kaynakları**				
	TASS, 1 Aralık 2014	Ria Novosti, 6 Aralık 2014	Lenta.ru, 30 Kasım 2014	Rusvesna, 29 Kasım 2014	Russkoe Agentstvo Novostey, 2 Aralık 2014
Türkiye	25	15	18	9	14
Türk	9	1	16	8	4
Rus-Türk (ilişkileri)	2	-	-	1	1
Ortak(lık)	1	3	3	-	1
Dış ticaret	-	-	1	-	2
İşbirliği	9	-	4	2	5
Çıkar	-	2	1	1	-
Anlayış	3	-	-	-	5
Karşılıklı	1	-	1	-	2
Etkileşim	2	-	2	-	-
Yatırım	6	-	1	-	2

Enerji	9	-	2	-	4
Doğal gaz	5	1	4	2	-
Gazprom	-	-	1	-	1
Mavi Akım	2	-	2	-	-
Güney Akım	2	2	-	-	-
Akkuyu	3	1	2	-	-
ÜDİK	1	-	3	1	2
Suriye	6	1	7	2	-
Ukrayna	1	1	6	2	-
Kırım	-	-	1	6	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Rusya'ya ait savaş uçağını düşürmesinin hemen sonrasında Vladimir Putin'in yaptığı açıklamalarda ‘‘terörizm’’, ‘‘terörist’’, ‘‘terör suç ortağı’’, ‘‘İŞİD’’, ‘‘suç’’, ‘‘ortak kötülük’’, ‘‘tehlike’’ gibi olumsuz kelimelere yer verilirken, Türkiye'nin Suriye sınırında Rus jetini düşürmesi, Rus basını tarafından ‘‘sırtından vurmak’’ (udar v spinu) olarak algılanmıştır. Özellikle "terör suç ortağı", kelimesinin Komsomolskaya Pravda, Rossiyskaya Gazeta, Vesti.ru ve Pravoslaviye.ru'da birer kez tekrarlanması, Vladimir Putin'in "Rus-Türk ilişkilerinin" sağlanmasına verilen güvenin azaldığına işaret etmektedir. Ayrıca Komsomolskaya Pravda (2), Rossiyskaya Gazeta (3), Vesti.ru (1) ve Pravoslaviye.ru (2) kere ‘‘ciddi sonuçlar’’ kelimesini kullanarak, Rusya ve Türkiye arasında ekonomik yaptırımlarla başlayan siyasi krizi dile getirmektedir (bkz. Tablo 6).

Tablo 6: 24 Kasım 2015 Türkiye'nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Vladimir Putin'in Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi

Uçak düşürülmesi kelimesiyle korelasyon	**Gazete/İnternet Kaynakları**			
	Komsomolskaya Pravda	Rossiyskaya Gazeta	Vesti.ru	Pravoslaviye.Ru
Terörizm	4	9	4	6
Terörist	4	2	3	2
Terör suç ortağı	1	1	1	1
İŞİD	6	6	3	4
Suç	1	3	-	1
Çıkar	1	2	-	1
''Ortak kötülük''	1	1	-	1
Tehlike	-	2	-	-
Ciddi sonuçlar	2	3	1	2
''Sırtından vurmak''	1	1	1	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.2. Üst Düzey İşbirliği Konseyi

11-13 Mayıs 2010 tarihinde ÜDİK, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in iştirakiyle Türkiye'de kurulmuştur. Konseyin ilki, uluslararası ve bölgesel işbirliği geliştirilmesi konularında dışişleri bakanları düzeyinde, ikincisi ise, ekonomik ve ticari işbirliği geliştirilmesi konularını kapsayacak şekilde Enerji ve Tabi Kaynaklar bakanları düzeyinde çalışmalar yürütmüştür.[115] Konsey, siyasi düzeyde kuruluşundan itibaren toplamda beş toplantı düzene getirmişlerdir (bkz.Tablo 7).

[115] Tekin Aycan Taşçı, Türkiye - Rusya İlişkilerinde Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK), ERU-SAM, Rusya Kafkasya Araştırmaları, Kayseri, 08.12.2014, s.5, http://www.erusam.com/ images/ dosya/UDIK.pdf, 13.01.2015.

Tablo 7: Üst Düzey İşbirliği Konseyi'nin Toplantıları

Toplantı Sayısı	Tarih/Yer	Taraflar
Birinci Toplantı	12 Mayıs 2010/ Ankara	Rusya Devlet Başkanı Medvedev ve Türkiye Başbakanı Erdoğan
İkinci Toplantı	15-17 Mart 2011/ Moskova	Rusya Devlet Başkanı Medvedev ve Türkiye Başbakanı Erdoğan
Üçüncü Toplantı	3 Aralık 2012/İstanbul	Türkiye Başbakanı Erdoğan veRusya Devlet Başkanı Putin
Dördüncü Toplantı	22 Kasım 2013/ Sen Petersburg	Türkiye Başbakanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Putin
Beşinci Toplantı	1 Aralık 2014/ Ankara	Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin

Kaynak: Tekin Aycan Taşçı, Türkiye - Rusya İlişkilerinde Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK), ERUSAM, Rusya-Kafkasya Araştırmaları, Kayseri, 08.12.2014, http://www. erusam. com/ images/ dosya/UDIK.pdf, 13.01.2015.

ÜDİK tarafından düzenlenen ilk toplantı, 12 Mayıs 2010 tarihinde Başbakan ve Devlet Başkasını düzeyinde Erdoğan ve Medvedev'in katılımlarıyla Ankara'da gerçekleşmiştir. Toplantıya Erdoğan ve Medvedev birlikte başkanlıktık yapmışlardır. Toplantı iki ülke arasında farklı konularda görüş alış verişi yapılarak ticaretteki artırıcı hedefler koyulmuştur. İki ülke arasındaki 2015 ticaret hedefi 100 milyar Amerikan doları olarak belirlenirken, Afganistan sorunu, Orta Doğu'daki bazı sorunlar, Ermenistan, Karabağ, İran, Kıbrıs gibi konularda görüşler bildirilmiştir. Toplantını akabinde iki ülke arasında 16 ayrı anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaların en önemlileri Akkuyu nükleer santrali ve vize muafiyeti hakkındadır. Samsun Ceyhan petrol nakil hattına yönelik işbirliğine yönelik bir zabıt tutulmuştur. ÜDİK'in ilk toplantısının sonucu olarak Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santral hakkında yapılan hukuki çalışmalar Rusya tarafından hızlı bir şekilde yapılarak sonlandırılmıştır. Bu projenin çevresel etkileri konusundaki çalışmaları Türkiye dört yılda tamamlamıştır. Karşılıklı ülke giriş çıkışlarında uygulanacak olan vize muafiyeti yaklaşık bir yıl sonra yürürlüğe

girmiştir. ÜDİK'in ilk toplantısı iki ülke arasındaki ilişkilerin sağlam temellere oturtulması açısından büyük önem arz etmektedir.[116]

ÜDİK'in ikinci toplantısı Rusya'nın başkenti Moskova'da 15-17 Mart 2011 tarihinde düzenlenmiştir. Toplantıda Rus tarafı inşası planlanan Akkuyu nükleer santrali projesi kapsamında, projenin güvenliği konusunda Türkiye tarafına güvence vermiştir. Karşılıklı seyahat usullerine ilişkin anlaşma yapılmıştır. 2011 yılının Nisan ayında geri kabul anlaşmasının yürürlüğe gireceğinin bilgisi verilmiştir. Buna ek olarak 2015 yılı için belirlen ticaret hedefi yinelenmiştir. Samsun Ceyhan petrol nakil hattı da ele alınmıştır.[117]

ÜDİK'in üçüncü toplantısı 15 Ekim 2012'de İstanbul'da yapılması planlanmış ancak iki ülke arasında uçak krizi yaşanması sebebiyle 3 Aralık 2012 tarihine ertelenmiştir. Suriye krizi konusunda iki ülkenin görüş ayrılıkları içerisinde olmalarının toplantıyı etkilemelerine izin vermemişlerdir. Suriye de yaşanan gelişmelerden dolayı Patriot füze sistemi hakkında düşünceler belirtilmişse de, genel olarak ekonomik ve ticari ilişkiler üzerinde durulmuştur. Erdoğan ve Putin Suriye'de yaşanan sorun bir an evvel sonlandırılması konusunda aynı fikirde olduklarını belirtmişlerdir. Ancak bunu gerçekleştirme konusunda hangi yönteme başvurulacağı konusunda görüş birliğine varamadıklarını belirtmişlerdir. Toplantını akabinde taraflar arasında birçok konuyu kapsayan on bir alanda anlaşma imzalanmıştır.[118]

ÜDİK'in dördüncü toplantısı Sen Petersburg'da 22 Kasım 2013 tarihinde yapılmıştır. Bu toplantıda 2015 yılı için iki ülke arasındaki gerçekleştiren ticaret hedefi 100 milyar Amerikan doları olarak belirlenmişti, bu hedef beş yıl daha ertelenerek 2020 olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak iki taraf arasında karşılıklı olarak haberleşme,

116 Tekin Aycan Taşçı, a.g.e., s.5.
117 Aynı yerde.
118 Tekin Aycan Taşçı, a.g.e., s.5.

gümrük ve enerji alanlarında beş ayrı anlaşma yapılaşmıştır. Toplantıda ayrıca Suriye konusu hakkında görüş bildirmişlerdir. Sorunun çözümünün Suriye halkının gerçekleştirmesi konusunda ortak bir tavır sergilerken, Esed'in durumu konusunda farklı görüşlere sahip oldukları bilinmektedir. BM'nin Suriye krizine yaklaşımını Erdoğan eleştirmiştir. Ayrıca Erdoğan'ın Şangay İşbirliği Örgütü'ne (ŞİÖ) katılma isteğini belirtmiştir.[119]

ÜDİK'in düzenlenen beşinci toplantısında Güney Akım projesinin iptal edilmesi ve bu projenin yerine yeni bir proje geliştirme kararı ile ön plana çıkmıştır. Bu projenin iptal kararı birçok çevrelerde büyük bir yankı bulmuştur. Bu kararın temelinde ekonomik sebeplerin olduğunu belirten ekonomi uzmanları, Putin'in yaptığı açıklamalarda bunun Avrupa'ya yönelik bir misilleme olduğu kanaatine varmışlardır. Daha sonra Putin'in yaptığı açıklamalarda projenin iptal sebeplerinden birinin Bulgaristan gerekli olan izinlerin alınamaması ve diğeri Karadenizde nakil hatlarının inşasına başlanamaması olarak belirtilmiştir.[120]

Rusya'ya ait savaş uçağının 2015 yılının Kasım ayının sonunda düşürülmesiyle birlikte, Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un 25 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan ziyaretini iptal etmiştir. Ayrıca Rus Dışişleri Bakanı, Rus vatandaşlarının Türkiye seyahat etmelerin sakıncalı olmasından dolayı, bu seyahatlerini iptal etmeleri yönünde uyarıda bulundu. Türkiye'deki durumu Lavrov Mısır'dakinden daha az değil cümleleriyle idile getirdi. Lavrov ve Türk mevkidaşı ile 25 Kasımda ÜDİK'in alt birimlerinden OSPG'nin düzenlenecek olan beşinci toplantısına başkanlık edeceklerdi.[121]

---

119 Tekin Aycan Taşçı, a.g.e., s.6.
120 Tekin Aycan Taşçı, a.g.e., s.8.
121 Aynı yerde.

4.1.3. Dışişleri Bakanı

Dışişleri Bakanı, Dışişleri bakanlı ülkenin siyasi sahnede dünyaya acılan bir kapısı gibidir. Hükümeti kuran başbakan tarafından atanır ve hükümetin belirlemiş olduğu dış politikayı koordineli bir şekilde uygular. Buna ek olarak, ülkenin dış politikasının belirlemesi aşamalarında çalışma yapar ve tekliflerde bulunur ve oluşturulan dış politikayı uygular. Ülkeyi müzakerelerde dışişleri bakanlığı düzeyinde temsil eder ve uluslararası anlaşmaları dişişleri bakanlığı seviyesinde imzalar.[122]

Dışişleri bakanlığını üstlenmiş olduğu bir diğer görev ise, uluslararsı organizasyonlarda ülkeyi temsil etmektir. Ülkelerdeki kurum ve kuruuşlardaki gelişmeleri takip eder, gerekli görüldüğü noktalarda hükümeti bilgilendirir. Herhangi uluslararası olayda ilk temas mercisi olarak hareket eder. Dış işleri protokollerini düzenleyerek yürütme işlevini gerçekleştirir.[123]

Günümüzde ülkelerarası gelişmeler çok hızlı ilerlemekte, bazı bölgelerde siyasi krizler, bazı bölgelerde ise çatışmalar yaşanırken bunların takip edilmesi, ülke yetkilileriyle iletişime geçilmesi ve bu konular ile ilgil hükümete detaylı bilgiler verilmesi konusunda dışişleri bakanlığı faal görev yürütmektedir. Bu bilgilerin sürekli değişiklik arzetmesi ve deşikliklerin takip edilerek bölgesel politikaların oluşturulması gibi konular süreklilik arz ettiği için bu gibi durumlarda dışişleri bakanlığına önemli görevler düşmektedir.[124]

Yılda birkaç kez en üst seviyede yapılan görüşmelerin yanı sıra her yıl biri Rusya'da diğeri de Türkiye'de olmak üzere iki kez dışişleri bakanları toplantısı

---

122 http://www.mari-el.mid.ru/pravo_04.html, 15.05.2016.
123 http://www.mari-el.mid.ru/pravo_04.html, 15.05.2016.
124 Aynı yerde.

yapılmaktadır. Söz konusu devletlerin iki ülke arasında çıkan sorunlara anında müdahale edilebilmesini ve uluslararası sahnedeki gelişmelerle ilgili görüş alışverişinde bulunmalarına olanak sağlamaktadır. Diplomatik ilişkilerin seviyesinin arttırılması ekonomik ve kültürel münasebetlerin gelişmesini ve dolayısıyla Soğuk Savaş sırasında oluşan algılama sorununun tamamen olmasa da büyük ölçüde çözülmesini beraberinde getirmiştir.[125]

Tablo 8: Ortak Stratejik Planlama Grubu'nun Toplantıları

Toplantı Sayısı	Tarih/yer	Taraflar
Birinci Toplantı	20 Ocak 2011/ İstanbul	Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov
İkinci Toplantı	25 Ocak 2012/ Moskova	Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov
Üçüncü Toplantı	17 Nisan 2013/ İstanbul	Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov
Dördüncü Toplantı*	27 Mayıs 2014/ Moskova	Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu
Beşinci Toplantı**	25 Kasım 2015/ İstanbul	Dışişleri Bakanı Feridun Sinirlioğlu ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov

Kaynak: Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe,Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine, (Ed.) Mehmet Güçer, USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No.13-06, USAK Yayınları, Ankara, 2013, s.82, http://www.usak.org.tr/images_upload/files/t%C3%B Crkiye%20rusya%20tr%20nete.pdf, 20.12.2014.

* Rus-Türk Stratejik Planlama Toplantısı, Dünya Gündemi, 27.5.2014, 15:31:3, http://yenidunyagundemi. com/haber/rusturk_stratejik_planlama_toplantisi-956.html, 27.01.2016.

** Ortak Stratejik Planlama Grubu'nun 5. toplantısı 25 Kasım'da İstanbul'da yapılacaktı. Ancak 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye tarafından Rus savaş uçağının düşürülmesiyle toplantı iptal oldu.Ayrıntılı bilgi için bkz. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov

125 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, s.7.

Türkiye Ziyaretini İptal Etti, Bianet, 24 Kasım 2015, Salı 17:17, http://bianet.org/bianet/kriz/169531-rusya-disisleri-bakani-lavrov-turkiye-ziyaretini-iptal-etti, 4.03.2016.

Uluslararası sahnedeki olaylarıyla ilgili meseleleri ÜDİK çerçevesinde OSPG takip etmektedir. OSPG; iki ülkenin eş başkanlığında toplantı şeklinde düzenlenmektedir.[126] OSPG, günümüze kadar iki ülke dışişleri bakanları eş başkanlığında 2011 ile 2014 yılları arasında dört kez toplanmıştır (bkz.Tablo 8). Protokol kurallarına göre iki taraf yılda en az bir kez toplanmalılardır. İlk OSPG toplantısı Ocak ayının 2011 yılında İstanbul şehrinde yapılmıştır. Sözü geçen toplantıda Türkiye ve Rusya, farklı bölgesel ve küresel konuları özenle anlamaya çalışmışlardır.[127]

İkinci toplantı 25 Ocak 2012'de Moskova şehrinde gerçekleştirilmiştir.[128] Yapılan görüşmeyle Lavrov ve mevkidaşı Davutoğlu İran, Suriye, Kafkaslar, Kıbrıs ve Balkanlar gibi ülke ve bölgelerde yaşanan gelişmeler ve sorunlar hakkıda bilgi alışverişinde bulunmuşlardır. Karadeniz güvenliği gibi konulara, ek olarak, yapılması planlanan UDİK için de bir dizi görüşmeler yapmışlardır. Patriot füze kalkanı projesi ile etkin hale gelen radar sistemleri hakkında görüş alışverişi yapılmıştır.[129] Ayrıca taraflar, 2013 ve 2015'te Rusya ve Türkiye'nin G-20'ye başkanlık edeceğini gözeterek G-20 zirvelerinde işbirliği noktasında anlaşmaya varmışlardır. Gerek Rusya, gerek Türkiye 2008 küresel mali krizde başlarda her ülke gibi belli oranlarda etkilense de ortaya çıkan sorunları kısa sürede aşmışlardır.[130]

---

126 Rus-Türk Stratejik Planlama Toplantısı, Ria Novosti, 26 Mayıs 2014, http://bye gm. gov. tr/turkce/haber/rusya-disisleri-bakanligi-sozcusu-aleksandr-lukasevicin-4.-rus-turk-ortak -s/60541, 9.05.2015.

127 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.48.

128 Aynı yerde.

129 Türkiye-Rusya Ortak Stratejik Planlama Grubu toplantısı başladı, Zaman, 25 Ocak 2012, Çarşamba 10:12,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-rusya-ortak-stratejik-planlama-grubu-toplantisi-basladi_1235000.ht_ ml, 27.01.2016.

130 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.48.

2013 yılının Nisan ayının ortasında İstanbul OSPG'nin üçüncü toplantısı üyeleri ve misafirlerini ağırlamıştır. Toplantı boyunca konuların başında gelen Suriye sorunu, enerji alanındaki işbirliği, Balkanlar, Afganistan gibi bölgesel mevzuları tartışılmıştır.[131]Bir yıl sonra 27 Mayıs 2014'te Lavrov, Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nu OSPG'nin dördüncü toplantısı için Moskova'da karşılamıştır. Toplantı boyunca iki dışişleri bakanı güncel sorunlarının çözümlenmesinde fikir alışverişinde bulunulmuşlardır. Söz konusu bakanlar, Ukrayna ve Suriye, Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi bölgeleri üzerinde tek tek durmuşlardır.[132]

OSPG'nin beşinci toplantısı 25 Kasım 2015'te İstanbul'da yapılması planlanmaktaydı, ancak 2015 yılının Kasım ayında ortaya çıkan siyasi kriz Lavrov'u, Türkiye'ye ziyaretinden vazgeçtirdi. Söz konusu toplantıda Sinirlioğlu ve Lavrov OSPG'nin geleneklerini uyarak başkanlık edeceklerdi.[133]

24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesinin ardından Sergey Lavrov'da, Putinin açıklamalarına benzer açıklamalarda bulunarak ‘‘suç’’, ‘‘terör suç ortağı’’, ‘‘terör tehdidi’’ gibi olumsuz kelimeleri kullanmıştır. Türkiye'nin Suriye sınırında Rus jetini düşürmesi Lavrov tarafından ‘‘planlanan provokasyon’’ olarak nitelendirilmiştir. Özellikle ‘‘teröre karşı duruşu’’, ‘‘terör tehdidi’’, “terör suç ortağı”, ‘‘terörizm’’ gibi kelimelerin Vesti.ru, Ria Novosti, Argumenti i Fakti, İzvestiya, TASS gibi Rus basınında Sergey Lavrov tarafından Rus-Türk ilişkilerinin kaosa sürüklendiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesi, Ria Novosti ile İzvestiya gazeteleri karşılaştırdığında, Ria Novosti ‘‘suç’’(2), ‘‘hata’’(1), ‘‘terör suç ortağı’’(1) ve ‘‘kriz’’ gibi kelimelere yer verirken, İzvestiya ise ‘‘terör suç

131 Aynı yerde.

132 Rus-Türk Stratejik Planlama Toplantısı, http://www.byegm.gov.tr/ENGLISH/haber/rusya-disisleri- bakanligi-sozcusu-aleksandr-lukasevicin-4.-rus-turk-ortak-s/60541, 27.01.2016.

133 Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov Türkiye Ziyaretini İptal Etti,Bianet,24 Kasım 2015, Salı 17:17, http://bianet.org/bianet/kriz/169531-rusya-disisleri-bakani-lavrov-turkiye-ziyaretini-iptal-etti, 4.03.2016.

ortağı’’(1), ‘‘IŞİD’’(1) ve ‘‘ciddi sonuçlar’’(2) gibi kelimelere daha çok vurgu yapmıştır (bkz. Tablo 9).

Tablo 9: 24 Kasım 2015 Türkiye’nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Sergey Lavrov’un Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi

Uçak düşürülmesi kelimesiyle korelasyon	**Gazete/İnternet Kaynakları**			
	Vesti.ru	Ria Novosti	İzvestiya	TASS
Suç	-	2	-	-
Planlanan (provokasyon)	1	-	-	-
Hata	-	1	-	-
Teröre karşı duruşu	-	-	-	1
Terör tehdidi	-	-	-	3
Terör suç ortağı		1	1	-
Terörizm	-	-	-	1
IŞİD	-	-	1	-
Ciddi sonuçlar	1	-	2	1
Ekonomik yaptırımlar	-	1	-	-
Kriz	-	1	-	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.4. Duma

Duma, Rus dış politikasında çok etkin bir siyasi unsurdur. Duma Rus Parlementosunun bir alt kanadı olarak anlaşmalara onay verme veya veto etme yetkisine haizdir. Ayrıca uluslararası ilişkilerden sorumlu bir birim Duma bünyesinde yer almaktadır.[134]

[134] 1990 Ve 2000’li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler.

Tablo 10: Günümüzdeki Rus Parlamentosu'nun (Federalnoe Sobranie) Yapısı

Rus Parlamentosu (Federalnoe Sobranie)	
Federasyon Konseyi (198 üyeli)	Duma (450 üyeli)

Kaynak: Federalnoe Sobranie Rossiyskoy Federatsii, http://www.gov.ru/main/ page7.html, 27.01.2016

198 üyeli Federasyon Konseyi olarak bilinen üst kanat ve 450 üyeli Duma olarak bilinen alt kanat Rus Parlamentosu'nun (Federalnoe Sobranie) özünü oluşturmaktadır (bkz.Tablo 10). Söz konusu üst ve alt kanatta farklı alanlarda faaliyet gösteren komiteler vardır. Enerji alanında örneğin beş tane üst kamarada üç tanesi de alt kamarada bulunan bu komiteler, ekonomik, sanayii ve ulaştırma gibi enerji sorunlardan sorumlu tutulmaktadırlar. Bu kamarada enerji şirketlerinin seçkinleri ile yalın ilişkide oldukları gibi petrol ve doğal gaz şirketlerinin yönetim kurulu üyeleri ile iletişim sağlamaktadırlar.[135]

Rusya ile Türkiye'nin parlamentoları arasında dinamik bir diyalog temin edilmektedir. Örneğin 2006 yılında Türk Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanı Bülent Arınç Rusya'nın başkenti Moskova'ya dönemin Duma'nın Başkanı Boris Grizlov ile görüşme gelmiştir.[136] 2007 yılının Mart ayında Rus Federasyon Konseyi Başkanı Sergey Mironov Rusya'nın temsilcisi olarak Türkiye'ye ziyaret yapmıştır.[137] 21-24 Haziran 2009 tarihinde TBMM Başkanı Köksal Toptan Sergey Mironov'un davetlisi olarak Rusya'ya dört günlük bir ziyarette bulunmuştur. 2009'da ise, Mehmet Ali Şahin Moskova'da gerçekleşen Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter

135 http://www.duma.gov.ru/about/history/information, 2.03.2016.

136 Bülent Arınç'ın Moskova temasları, Haber 10, 11 Temmuz 2006, http://www. haber10.com/ dunya/ bulent arincin_moskova_temaslari-102365, 10.03.2016.

137 Sergey Mironov Vıstupil v Universitete Bilkent v Tursii (Sergey Mironov Türkiye'nin Bilkent Üniversitesinde Konuştu), Sovet Federatsii Federalnogo Sobraniya RF, http://council.gov.ru/ press-center/news/23150, 13.03.2016.

Asamblesinin (KEİPA) 34 oturumuna iştirak etmiştir.[138] 26-27 Şubat 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Federal Meclisi Devlet Duması Başkanı Sergey Narişkin Türkiye'ye gelmiştir. Görüşme zamanında Sergey Narişkin TBMM Başkanı Cemil Çiçek ile konuştuktan sonra Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü görmeye gitmiştir.[139] Ayrıca Narişkin 28 Ağustos 2014 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye Cumhurbaşkanı yemin törenine de katılmıştır.[140]

Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında karşılıklı parlamentolar arası dostluk grupları 2004 yılında temelini atmışlardır. Rus tarafından Parlamentolar arası grubun başkanı Federasyon Konseyi'nin Tarım ve Gıda Politikası Komitesinin Başkan Birinci Yardımcısı, Gennadi Gorbunov, parlamentolar arası bağların yükselişte olup Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin parlamentoları arasında dostluk grubunun kurulmasının ikili ilişkilerin pekiştirilmesi yönünde önemli bir adım olduğunu belirtmiştir.[141] 2008'de Türk parlamentosunda Türkiye'nin Rusya ile dostluk grubu en büyük parlamentolar arası dostluk grubu statüsünü kazanmıştır. Söz konusu gruba, Türk meclisinde temsil edilen tüm siyasi partilerin üç yüzden fazla milletvekili katılım sağlamışlardır.

İki ülkenin parlamentoları arasındaki karşılıklı görüşmelerin önemi büyüktür. Örneğin, Türk Parlamentosu Şubat 2011'de Devlet Duması Dostluk Grubu tarafından ziyaret edilmiştir. Rus-Türk milletvekilleri arasında karşılıklı olarak Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) ve KEİPA'ya benzer siyasi kuruluşlara katılımı

---

138 O Dinamike Otnoşeni Mejdu Rossiyskoy Federatsiyei i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federas yonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Dinamikleri Üzerinde), Rusya Federasyonu Türkiye Büyükelçiliği, http:// www.turkey.mid.ru/hron2_r.html, 10.03.2016.

139 http://www.gosduma.net/news/274/998186/#photo6, 2.02.15.

140 O Dinamike Otnoşeni Mejdu Rossiyskoy Federatsiyei i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federas yonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Dinamikleri Üzerinde), Rusya Federasyonu Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid.ru/hron2_r.html, 10.03.2016.

141 Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid.ru/text_t28.html, 09.02.2015.

yoğunluk göstermektedir.[142] Bundan başka, Duma'da Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubu bulunmaktadır. Grubun eş güdümcüsü İldar Gilmutdinov. Sözü geçen gruba yirmi bir milletvekili iştirak etmektedir.[143]

Tablo 11: Duma'daki Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubunun Siyasi Partilere Göre Dağılımı

Siyasi Parti	Birleşik Rusya Partisi	Liberal Demokratik Partisi	Adil Rusya Partisi	Komünist Partisi
Sayı	14	3	3	1
Toplam	21			

Kaynak: Deputatskaya Gruppa po Svyazam S parlamentom Turetskoy Respubliki (Duma'nın Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubu), http://www.duma. gov.ru/ international/deputy-groups/ group-05/#22, 3.03.2016.

Tablo 11'de görüldüğü gibi Duma'daki Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubu bağlamında on dört milletvekiliyle aslan payını Birleşik Rusya Partisinin aldığı görülmektedir. Unutulmamalıdır ki, Birleşik Rusya Partisi Duma'da sahip olduğu 315 sandalyeyle ülkenin en büyük siyasi partisi konumundadır.[144] Günümüzdeki Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Rusya Başbakanı Dmitri Medvedev partinin liderleridir. Kalan siyasi partiler içerisinde (Liberal Demokratik Partisi (3), Adil Rusya Partisi (3) ve Komünist Partisi (1)) Duma'da toplam olarak yedi milletvekili bulunmaktadır.

---

142 O Dinamike Otnoşeni Mejdu Rossiyskoy Federatsiyei i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Dinamikleri Üzerinde), Rusya Federasyonu Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid.ru/hron2_r.html, 10.03.2016.

143 http://www.duma.gov.ru/international/deputy-groups/group-05/#22,10.02.2015.

144 http://izbiraem.ru/party/s/20, 6.03.2016.

Tablo 12: Sergey Mironov'un 27 Mart 2007 Türkiye Ziyareti Sebebiyle Rus Basınında Çıkan Yazılarının İçerik Analizi

Rus-Türk ilişkileri kelimesiyle korelasyon	**Gazete/Resmi internet sayfalar**			
	Adil Rusya Partisi	Dışişleri Bakanlığı	Federasyon Konseyi	Ria Novosti
Rus-Türk işbirliği	-	1	-	-
(Çok yönlü) ortaklık	1	-	3	-
Kapsamlı ortaklık	-	-	-	1
Stratejik ortaklık	1	-	-	
Stratejik ilişkiler	-	-		1
Stratejik işbirliği	-	-	1	-
(Yoğun) diyalog	-	-	1	1
(Dinamik) gelişme	1	1	9	1
(İkili) İşbirliği	-	-	7	-
İkili ilişkiler	-	1	1	1
Karşılıklı yararlı işbirliği	-	-	1	-
(Karşılıklı) anlayış	1	-	-	-
Karşılıklı ticaret	-	-	1	-
Etkileşim		-	3	-
Ticari (ilişkiler)	-	-	7	-
Yatırım	-	1	3	-
Enerji köprüsü	-	-	1	-
Enerji (yönelimi)	1	-	1	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'de Sergey Mironov'un 27 Mart 2007 Türkiye ziyareti sebebiyle Rus basınında öne çıkan haberlerin içerik analizi verilmektedir. Federasyon Konseyi'nin resmi sayfasında Mironov'un Türkiye ziyareti ile ilgili ''(çok yönlü) ortaklık''(3), ''stratejik işbirliği''(1), ''(yoğun) diyalog''(1),''(dinamik) gelişme''(9),''(ikili) işbirliği''(7), ''ikili ilişkiler''(1), ''karşılıklı yararlı işbirliği''(1), ''ticari (ilişkiler)''(7),

‘‘yatırım’’(3), ‘‘enerji köprüsü’’(1), ‘‘enerji (yönelimi)’’(1) gibi kelimelere yer verilirken; Adil Rusya Partisi, ‘‘(çok yönlü) ortaklık’’(1), ‘‘stratejik ortaklık’’(1), ‘‘(dinamik) gelişme’’(1), ‘‘(karşılıklı) anlayış’’(1) ve ‘‘enerji (yönelimi)’’(1); Dışişleri Bakanlığı, ‘‘Rus-Türk işbirliği’’(1), ‘‘(dinamik) gelişme’’(1), ‘‘ikili ilişkiler’’(1) ve ‘‘yatırım’’(1); Ria Novosti, ‘‘kapsamlı ortaklık’’(1), ‘‘stratejik ilişkiler’’(1),‘‘(yoğun) diyalog’’(1),‘‘(dinamik) gelişme’’(1) ve ‘‘ikili ilişkiler’’(1) gibi kelimelere yer vermiştir. Ayrıca burada belirtmek gerekir ki, Rus basınında Sergey Mironov’un Rus-Türk ilişkilerinde ‘‘(dinamik) gelişme ’ye’’ büyük önem verdiği görülmektedir.

2015 yılının uçak krizi Rus-Türk parlamentoları arasındaki görüşmeleri durdurdu. Hatta Komünist Partisi Milletvekili Valeri Raşkin ve Komünist Partisi Merkez Komitesi sekreteri Sergei Obukhov, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’a 1921 Türkiye ile Dostluk ve Kardeşlik anlaşmasının ‘artık geçerli olmadığı’ konusunda bir teklifte bulundular.[145]

Türkiye’nin Rus uçağının düşürülmesi Rus siyasi partilerinin liderleri tarafından geniş şekilde tartışılmıştır. Ortaya çıkan görüşler iki grupta toplanabilir. Birinci grup, uçak düşürülmesinin olumlu ya da olumsuz bakanların oluşturduğu gruptur. Diğer grup ise uçak krizi sonrası Türkiye’nin imajını tartışanların grubudur.

---

145 Deputati Predlojili Denonsirovat Dogovor O Drujbe s Turtsiey (Milletvekilleri Türkiye ile Dostluk Antlaşması Kınamayı Tavsiye Ettiler), İzvestia, 8 Şubat 2016, 00:00, http://izvestia.ru/news/603463, 8.03.2016.

Tablo 13: Türkiye'nin Rus Uçağının Düşürülmesine Rus Siyasi Parti Liderlerinin Bakışı

Parti/Kuruluş Tarihi	**Parti Başkanı**	**Uçak Düşürülmesi**			**Türkiye'nin İmajı**		
		Olumlu	Olumsuz	Tarafsız	Olumlu	Olumsuz	Tarafsız
1.Adil Rusya Partisi/ 23.12.2002	Sergey Mironov		x			x	
2.Birleşik Rusya Partisi/ 31.01.2003	Dmitri Medvedev		x			x	
3.Komünist Partisi/ 09.09.2002	Gennadi Zuganov		x				x
4.Liberal Demokratik Partisi/ 28.11.2002	Vladimir Jirinovski		x			x	
5.Rusya Cumhuriyetçi Partisi -Halkın Özgürlüğü Partisi (RPR-PARNAS)/ 12.08.2009	Mikhail Kasyanov		x				x
6.Pravoye Delo/ 09.02.2002	Mikhail Prohorov		x				x
7.Patrioti Rossii/ 09.01.2003	Gennadi Semigin		x			x	
8.Rusya Birleşik Demokratik Partisi (Yabloko Partisi)/ 24.01.2003	Sergey Mitrohin		x			x	
9.Rusya Demokrat Partisi/ 10.05.2012	Nikolay Travkin		x			x	

10.Rusya Kadın Halk Partisi/ 17.05.2012	Galina Havrayeva		x			x	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 13'e bakıldığında önde gelen Rus siyasi partileri (Adil Rusya Partisi, Birleşik Rusya Partisi, Komünist Partisi, Liberal Demokratik Partisi, Rusya Cumhuriyetçi Partisi -Halkın Özgürlüğü Partisi, Pravoye Delo, Patrioti Rossii, Rusya Birleşik Demokratik Partisi, Rusya Demokrat Partisi ve Rusya Kadın Halk Partisi) uçak düşürülmesi olayına olumsuz bakmaktadırlar. Ancak uçak krizi sonrası Türkiye'nin imajı tartışıldığından Komünist Partisinin lideri Gennadi Zuganov, Rusya Cumhuriyetçi Partisi -Halkın Özgürlüğü Partisi'nin lideri Mikhail Kasyanov ve Pravoye Delo Partisinin lideri Mikhail Prohorov tarafsız kalma gayreti içinde olduğu göze çarpmaktadır. Bu konuda yorum yapan parti başkanları arasında en tarafsız olanı Rusya Cumhuriyetçi Partisi - Halkın Özgürlüğü Partisi'nin lideri Mikhail Kasyanov'tur. Çünkü Kasyanov, uçak düşürülmesinden Türkiye'yi değil, Rusya hükümetini sorumlu tutmaktadır. Komünist Partisinin lideri Gennadi Zuganov ise, uçak krizinden Rusya ve Türkiye'yi değil, dış ülkeleri suçlu bulmaktadır. Pravoye Delo Partisinin lideri Mikhail Prohorov'un olaya tarafsız kalması Türkiye'de özel mülk sahibi olmasından kaynaklanmaktadır (bkz. Tablo 13).

Tablo 14: 24 Kasım 2015 Türkiye'nin Rus Uçağını Düşürmesi Sebebiyle Dmitri Medvedev'in Yaptığı Açıklamalar İle İlgili Haberlerin İçerik Analizi

Uçak düşürülmesi kelimesiyle korelasyon	**Gazete/İnternet Kaynakları**			
	Ria Novosti	Komsomolskaya Pravda	Mir 24	MigNews.com
Gergin ilişkiler	2	1	1	1
Suç (eylemleri)	1	1	1	1
Terörizm	1	-	-	-
Terörist	2	-	1	1
IŞİD	1	-	1	1
Zarar	1	-	-	2
Ekonomik yaptırımlar	1	-	-	-
Yasak	1	-		-
Projelerin iptali	1	-	1	1
Pozisyon kaybı	1	-	-	1
Çıkar	2	1	1	2
Ağır sonuçlar	1	-	2	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 14'te 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesinin ardından Dmitri Medvedev'in yaptığı açıklamalar ile ilgili haberlerin içerik analizi verilmektedir. Ria Novosti uçak krizi ile ‘‘gergin ilişkiler’’(2), ‘‘suç (eylemleri)’’(1), ‘‘terörizm’’(1), ‘‘terörist’’(2), ‘‘IŞİD’’(1), ‘‘zarar’’(1), ‘‘ekonomik yaptırımlar’’(1), ‘‘yasak’’(1), ‘‘projelerin iptali’’(1), ‘‘pozisyon kaybı’’(1), ‘‘çıkar’’(2), ‘‘ağır sonuçlar’’(1); Komsomolskaya Pravda, ‘‘gergin ilişkiler’’(1), ‘‘suç (eylemleri)’’(1) ve ‘‘çıkar’’(1); Mir 24, ‘‘gergin ilişkiler’’(1), ‘‘suç (eylemleri)’’(1),‘‘terörist’’(1), ‘‘IŞİD’’(1), ‘‘projelerin iptali’’(1),‘‘çıkar’’(1), ‘‘ağır sonuçlar’’(2); MigNews.com, ‘‘gergin ilişkiler’’(1), ‘‘suç (eylemleri)’’(1), ‘‘terörist’’(2), ‘‘IŞİD’’(1), ‘‘zarar’’(2),

‘‘projelerin iptali’’(1), ‘‘pozisyon kaybı’’(1) ve ‘‘çıkar’’(2) gibi kelimelere yer vermiştir.

4.2. Ekonomik Unsurlar

Çalışmanın bu bölümünde Rusya ve Türkiye arasındaki ekonomik unsurlara değinilecektir. Rusya’nın Türkiye politikasındaki ekonomik unsurlar nelerdir? Rusya’nın Türkiye politikasında KEK, RTİK, RUTİD, RTİB gibi ekonomik kuruluşlar Rus-Türk işadamlar camiasını arka çıkmaktadır. Söz konusu ekonomik kuruluşlar, Rusya ve Türkiye arasındaki mevcut ekonomik ilişkilerinin sistemini müdafaa etmek, yatırım hizmetlerini temin etmek, ticari işbirliği ve rekabet önündeki mahzurları kaldırmak ve iş dünyasının seçkinleri ile ortaklığını sağlamaya yardım etmektedir.

4.2.1. Karma Ekonomik Komisyon

Karma Ekonomik Komisyon (KEK), Moskova ve Ankara arasında 1992’de bir komisyonun kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzaladıktan sonra meydana gelmiştir. Yeni kurlan komisyonun, 1975’te kurulan mekanizmanın yeni dönemde de işlevselliğinin devam etmesi düşünülmüştür. Buna göre Türk ve Rus bakanların öncülüğünde bu komisyonun senede en az bir kere toplanmasına karar alınmıştır. Söz konusu komisyonunun temel görevi, özel şirketleri ve ticari seçkinleri teşvik ederek ticari diyaloglara yoğunlaşmak ve ekonomik piyasası için yeni çözümler bulmaktır. 2013 yılından başlayarak KEK’in eş başkanlarını Rusya ve Türkiye’nin Enerji Bakanları Alexander Novak ile Taner Yıldız yapmışlardır.[146]

---

146 Aynı yerde.

Tablo 15: Rusya Türkiye Karma Ekonomik Toplantıları

Toplantı	Tarih/Yer	Taraflar
1	2-6 Kasım 1992/Ankara	Rusya ve Türkiye
2	1-6 Nisan 1994/ Moskova	Rusya ve Türkiye
3	4-7 Kasım 1997/ Ankara	Türkiye Devlet Bakanı Sayın Güneş Taner ile Rusya Sağlık Bakanı Sayın Tatyana Dmitriyeva
4	1-5 Kasım 1999/Moskova	Rusya ve Türkiye
5	20-23 Ekim 2000/Ankara	Rusya ve Türkiye
6	29-30Kasım2004/Moskova	Türkiye-Rusya KEK toplantısı protokolü Devlet Başkanı Kürşad Tüzmen ile Rusya Enerji ve Sanayii Bakanı Viktor Hristenko
7	30 Mayıs 2006/İstanbul	Türkiye Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen ile Rusya Enerji Sanayi Bakanı Viktor Hristenko
8	27-28Mayıs/2008 Moskova	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Başbakan Yardımcısı İgor Seçin
9	3-6Ağustos 2009/Ankara	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Başbakan Yardımcısı İgor Seçin
10	5-6Mayıs 2010/Ankara	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Başbakan Yardımcısı İgor Seçin başkanlık etmiştir.
11	2-4 Mart 2011/ Kazan	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Başbakan Yardımcısı İgor Seçin
12	18-20 Nisan 2013/ Antalya	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Federasyonu Enerji Bakanı Aleksandr Novak
13*	24-26Kasım2014/Moskova	Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Rusya Enerji Bakanı Aleksandr Novak

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

* 14. KEK toplantısı 30 Kasım 2015 tarihi itibariyle Rusya Hükümeti Rus-Türk KEK faaliyetleri durdurulmuştur.

1992 ile 2014 yılları arasında, KEK, on üç kez bir araya gelmiş ve Rusya ve Türkiye arasında eski toplantı görüşmelerinden biri olmuştur (bkz Tablo 15). 24 Kasım 2016 tarihinde Suriye sınırında düşürülen Rus uçağı sebebiyle 14.toplantı askıya alınmıştır. KEK'in ilgi çeken yanı 1992 ile 1999 arasında sadece dört kez toplanmış,

2000'den sonra toplantılarını sıklaştırmaya başlamıştır. Bu görüşmeler süresince taraflar, esas olarak doğal gaz ticareti, elektrik üretiminde işbirliği, demir-çelik sanayiinde atılacak adımlar, ulaşım, maden, teknoloji, turizm ve sağlık sektörlerini ilgilendiren sorunları ele almışlardır. 1999 yılındaki toplantı kendi içerisinde belli özelliklere sahiptir. Moskova'da gerçekleştirilen toplantıda Türk tarafı, Rusya'nın DTÖ[147] üyeliğine destek vermiş ve Rusya'ya yapılacak 350 milyon Amerikan doları değerindeki yatırımlar için Eximbank kredilerini açıklamıştır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, bu oluşta Rusya ile geliştirdiği karşılıklı konuşma muvazi olarak Rusya'nın DTÖ'ye üyeliği ile ilgili önemli bir destekçisi haline gelmiştir.[148]

Süreç içerisinde KEK'in varlığı, kurulacak yeni oluşum için de önemli bir altyapı hazırlamıştır. Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in 2010 yılının Mayıs ayının ortasında Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaretten bir hafta kadar önce KEK onuncu kez işbirliği alanlarını görüşmek üzere toplanmıştır. Bu toplantıda taraflar, iki devlet arasında ÜDİK'in kurulması yönünde bir bildiri hazırlamıştır. ÜDİK'in resmiyet kazanması ile KEK, ÜDİK öncesi bir hazırlık oluşa dönüşerek Türk ve Rus liderlerin buluşmalarından önce gerekli teknik görüşmelerin yapıldığı ve ana çerçevenin çizildiği bir yapı rolü üstlenmiştir. [149]

---

147 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Ekim 1947'de doğmuş ve Ocak 1948' de yürürlüğe girmiştir. DTÖ, GATT kapsamında yürütülen son çok taraflı müzakere turu -Uruguay Turu- sonucu, 1995 yılında kurulmuştur. Bu konu için ayrıntılı olarak bkz. DTÖ, AB Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, http://ab.gtb.gov.tr/5/dunya-ticaret-orgutu-dto, 28.01.2016. Rusya, 22 Ağustos 2012 yılında resmen DTÖ'nün 156. üyesi oldu. Rossia Vstupila v VTO, Ria Novosti, http://ria.ru/trend/Russia_member_WTO_22082012, 28.01.2016.

148 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.46.

149 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.46-47.

4.2.2. Rus-Türk İş Konseyi

Rus-Türk İş Konseyi (RTİK)[150] 1988 yılında Rusya Federasyonu Ticaret Odası tarafından oluşturulmuştur. Rus-Türk İş Konseyi Başkanı Palankoyev Ahmet Magomedoviç'tir. RTİK, özelikle Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında ticari, iş ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek için kurulmuştur. Konseyin başlıca faaliyetleri: ekonomik ve mali yapıları tanıtmak, Rusya ve Türkiye arasındaki mevcut ilişkileri korumak, mali, kredi ve yatırım hizmetlerini sağlamak ve yenilik uygulanmasında girişimcilere yardım etmek, iş geliştirme, adil ticari işbirliği ve rekabetin önündeki engelleri kaldırmak için önlemler geliştirmek, Rus üreticilere yardım etmek, uluslararası ticaret ve yatırımı destekleyen yapısal politikaları oluşturmak, Rus-Türk işbirliği belirli ticaret, yatırım fırsatlarının belirlenmesi ve teşvik için fırsatlar yaratmak, ikili ekonomik ilişkilerin belirli konularda toplantılar, konferanslar, tartışmalar ve çalışma grupları düzenleyerek iş liderleri ve Rusya ve Türkiye hükümet yetkilileri arasında verimli bir karşılıklı konuşmalar, sergiler, kongreler ve forumları yürüten yardım oluşturmak, devlet kurumlarını geliştirmek için iş dünyası ile ilişkiler kurmaktır.[151] Örneğin, 36 Rus bölgesinin ve yüzden fazla Türk şirketinin temsil edildiği RTİK Rusya'nın çeşitli bölgeleri ile direk iş bağlantılarını kurmaya kolaylık sağlamaktadır.[152]

Rus-Türk İş Konseyi Başkanı ve Rusya Parlamentosu üst kanadı Federasyon Konseyi Senatörü Ahmet Palankoyev, Türk iş dünyasının asıl hedeflerinden birinin Rusya'da yatırım ve üretim olması gerektiğini söylemektedir.[153] 2014 yılında Cihan

---

150 Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Rossiysko-Tureckiy Delovoy Sovet (Rus-Türk İş Adamları Derneği), http://www.rtbc.ru/about, 5.03.2015.

151 http://rtbc.ru/, 23.01.2015.

152 Türk inşaat firmaları Rusya'da yatırıma yöneliyor, Dünya İnşaat, http://www.dunyainsaat.com.tr/dergioku.php?haberid=796, 29.06.2015.

153 Rus Senatörden Türk İş Dünyasına: Hedef Rusya'da Yatırım Ve Üretim Olmalı (Özel), Cihan Haber Ajansı, https://www.cihan.com.tr/tr/rus-turk-is-konseyi-baskani-senator-ahmet-palankoyev-yatirim-daveti-rusya-turki ye -1519701.htm, 7.06.2015.

Haber Ajansı'na (Cihan) özel açıklamalarda bulunan senatör Palankoyev, Rusya-Batı dünyası arasında Ukrayna sorunu sonrasında yaşanan yaptırım ve ambargo olaylarına değindi. Rusya'nın yeni üretici ülkeler arayışına girdiğini hatırlatan Palankoyev şöyle açıklama yaptı: "Oluşan durum Türkiye için de kazanımdır. Öncelikle Türkiye tarım açısından gelişmiş ülke. Ürünleri kaliteli. Bugün Ortadoğu'da yaşanan siyasi olaylar yüzünden bazı bölge ülkelerinde üretim, ürün sevkiyatı bakımından ciddi sıkıntılar var. Türkiye ise istikrarlı ülke. Dolayısıyla bugün Rusya'nın böyle istikrarlı ülkenin ürünlerine ihtiyacı var. Artı, ülkelerimiz komşu ve yıllardır ticaret yapıyoruz. Fevkalade deneyime sahibiz. Lojistik, kargo ve başka işlemler Rusya'da Türk iş adamlarına yabancı değil. Birçok Türk iş adamı Rusya'da artık yıllardır ticari faaliyet gösteriyor, Rusya'yı kendi memleketi olarak görüyor. Zaten Türkiye gıda ürünlerini Rusya'ya ihraç ediyor. Bugün bu sevkiyatın artırılmasını görüşüyoruz." [154]

Türk iş dünyasını Rusya'ya yatırım yapmaya davet eden RTİK Başkanı şu şeklinde konuştu: "Sadece ürün getirerek satmak değil, aynı zamanda Rusya'da yatırım yapmak ve üretmek önemli. Asıl hedeflerden biri bu olmalı. Bugünkü koşulları göz önünde bulundurursak tam zamanı. Aslında Türkler tarım ürünleri alanında yerel iş adamlarından daha kazanım sahibi. Çünkü Rusya'da tarım sektörü fazla gelişmedi ve Türkiye'nin deneyiminden yararlanabiliriz. Türkler bu alanda daha başarılı ve kaliteli iş yapabilir. Rus makamları da bu üretim sürecine ilgi duyacak".[155] RTİK olarak ikili ekonomik ilişkilere katkı sağlamaya devam ettiklerini de vurgulayan Palankoyev şu şekilde bilgi verdi: "Biz konsey toplantısında son gelişmeleri ele alacağız, Türk gıda ürün sevkiyatının artırılmasına ilişkin meseleleri görüşeceğiz." [156]

---

154 Aynı yerde.
155 Aynı yerde.
156 Aynı yerde.

4.2.3. Rus-Türk İş Adamları Derneği

1998 yılında İstanbul şehrinde kurulan Rus-Türk İş Adamları Derneği (RUTİD), Rusya ve Türkiye için 2011 yılına kadar yapmış olduğu kültürel ve ticari ilişkilere önemli katkılardan dolayı diğer derneklerden farklı olmaktadır. Söz konusu kuruluş 2011 yılında Rusya Federasyonu kanunlarına göre düzenlenip Moskova şehrinde yeniden kurulmuştur.[157]

RUTİD, işadamları arasında paylaşma kültürünü geliştirerek, üyelerinin yurtdışına ve yeni pazarlara açılmasına, dış ticaretlerini geliştirme ve bu sayede Rusya Federasyonu'nda ve Türkiye'de yatırım ve istihdamın artmasına katkıda bulunmayı amaç edinmiş bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek bu çerçevede yoğun bir faaliyet takvimine sahip olmakla ülke tanıtım toplantıları, iş gezileri, ikili görüşmeleri, bilgilendirme toplantıları, konferanslar ve eğitim seminerleri organize ederek Rusya ve Türkiye'deki sanayici ve işadamlarına destek vermektedir.[158]

RUTİD'in hedefleri gerçekleştirme yolunda üyelere en yüksek seviyede hizmet etmektir. Örneğin, Moskova'da RUTİD tarafından "Rus-Türk İş Dünyası'nın Başarılı İşbirliği Örneği Sberbank & Eximbank" sözü altında iki bankanın yatırım olanaklarını Türk yatırımcılarına tanıtmak amacıyla bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Sberbank'ın merkez ofisinde düzenlenen toplantıda hazır bulunan Sberbank ve Eximbank temsilcileri, Türk yatırımcılarının gerçekleştireceği projelere yatırım yapmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir. Ayrıca, Eximbank ve Sberbank arasında 2013

157 http://rutid.ru/sayfa/hakkinda/, 23.01.2015.
158 http://rutid.ru/sayfa/hakkinda/, 23.01.2015.

yılında yürütülen işbirliği sonuçları açıklanırken 2014 yılının iki ülke arasında yatırım alanında bakış açılarına ilişkin de bilgi vermektedir.[159]

Bir milyar Amerikan dolarlık kredi sözleşmesi imzalandığını açıklayan Sberbank Yönetimi Başkan Yardımcısı Sergey Gorkov, Türk yatırımcılara toplantıda Sberbank ve Eximbank arasında iki bankanın da Türk iş çevrelerine olduğu gibi Rus iş çevrelerine de yardıma hazır olduğunu belirtmiştir. Gorkov, Türkiye'nin hızla gelişen ekonomisi ve iki ülke arasında 30 milyar Amerikan doları bulan ticaret hacmi ışığında Türk bankacılığının Sberbank için önemli bir çekim noktası olduğunu ifade etmiştir. Sberbank grubuna ait Denizbank'ın aktiflerinin son bir yıl içinde yüzde kırk bir artış gösterdiğine de değinen Gorkov, 2012'de Sberbank'ın Citibank müşteri hizmetlerini satın almasıyla Citibank'ın tahmini olarak altı yüz bini geçen müşterisine Denizbank tarafından hizmet sunulduğunu açıklamıştır. Rusya ile Türkiye arasında ortak yatırım projeleri çerçevesinde yürütülen finansal işbirliğinin hiç kuşkusuz stratejik ortaklık olarak nitelendirilebileceğini belirten Başkan Yardımcısı ayrıca, işbirliğinin henüz çok başında bulunduklarını ve gelecekte daha fazla gelişmeler kaydedileceğini de ifade etmiştir.[160]

2012 yılında Rusya-Türkiye ÜDİK amacıyla Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştiren Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin, Eximbank ve Sberbank arasında bir milyar Amerikan dolarlık işbirliği sözleşmesi imzalamıştır.[161]

---

159 Rusya'nın Sberbank'ı ve Türkiye'nin Eximbank'ı arasında başarılı ortaklık ilişkileri, Sputnik Haber Ajansı ve Radyosu, 3 Mart 2014, 21:11, http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2014_03_03/Sberbank-Eximbank, 01.03.2016.

160 Aynı yerde.

161 Aynı yerde.

4.2.4. Rus Türk İş Adamları Birliği

Rus-Türk ticari ekonomik ilişkilerine işadamlarının katkısını sağlamak, Rusya'daki Türk iş camiasının seçkinlerine ve Rusya'da faaliyet gösteren ya da göstermek isteyen Türk şirketlerinin sesini duyurmak, Türkiye'deki Rusya ile ilgili kurum ve çevreleri bilgilendirmek ve Türkiye'nin Rusya'da doğru tanıtımının yapılmasına yardımcı olmak gibi amaçlarını edinen Rus-Türk İş adamları Birliği (RTİB), Moskova'da 30 Eylül 1997 tarihinde kurulmuştur.[162]

10 Aralık 2015 tarihinde Rusya'da faaliyet gösteren RTİB Başkanı Naki Karaaslan, uçak krizi nedeniyle kötüleşen Ankara-Moskova ilişkilerinde aklıselimin kazanacağına inandıklarını söyledi. RTİB ve uluslararası hukuk danışmanlığı kurumu Baker McKenzie tarafından Moskova'da düzenlenen ortak forumda Rusya yaptırımlarının Türk iş dünyası üzerindeki hukuksal etkileri ile ilgili konular masaya yatırıldı. Tahmini sekseni geçen Türk işadamının katıldığı forumda Baker Mckenzie hukuk uzmanları Vladimir Yefremov ve Aleksandr Bıçkov, katılımcıların çeşitli sorularını yanıtladı. Rus uzmanlar, yaptırım koşullarında yabancı firmaların hukuk bağlamında nasıl hareket etmesi gerektiği hususunda Türk iş dünyası temsilcilerine bilgi verdi.[163]

Aynı tarihte Cihan Haber Ajansı'na konuşan RTİB Başkanı Karaaslan, Rusya'dan bazı olumlu sinyallerin geldiğine dikkat çekti. Karaaslan, devletin en büyük bankası Sberbank CEO'su German Gref ikili ilişkilerin 2016 yılında düzeleceğini söyledi. Dev doğal gaz kurumu Gazprom Başkan Yardımcısı Valeri Golubev de şöyle tavsiyelerinde bulundu: "Umarız aklıselim kazanır, Türkiye ile ilişkiler düzelir. İşler devam edecek. Su akar, yolunu bulur. İki ülke arasındaki boru hatları ve nükleer santral

162 http://www.rtib.com/tr/rtib-hakkida.html, 23.01.2015.

163 http://haberrus.com/economics/2015/12/10/rus-turk-isadamlari-birligi-baskani-akliselimin-kazana-ca-gina-inani-yoruz.html, 8.03.2016.

gibi dev projeler var. Kimsenin de bu projelerden vazgeçemeye niyeti yok. Dolayısıyla buraya değerli işadamlarımızı davet ederek işin hukuki boyutunu anlatmaya, bilgiler vermeye çalıştık. RTİB olarak böyle toplantıları organize etmeye devam edeceğiz. Önümüzdeki günlerde de yine görüşmeler yapacağız. Ama arkadaşlara sabırlı olmayı tavsiye ediyorum. Bu kırılma dönemlerini atlatmak için sabır lazım. Bir iki dalga gelebilir. Bunları sabırla atlatmamız lazım.''[164]

4.3. Enerji Unsurları

Bir ülkenin önemli ham madde kaynaklarına sahip olması, o ülke açısından önemli bir güç faktörüdür. Ham madde kaynakları, sanayi üretim için ve asıl önemlisi savaşabilecek güce sahip olmak için çok büyük önem taşır. Savaşın mekanikleşmesi ölçüsünde ulusal güç açısından ham maddelerin kontrollerinin önemlerinin artmasının yanında bazı ham maddelerin nispi önemi de artmış bulunmaktadır. Bu çerçevede özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana petrol ve günümüzde doğal gaz gerek endüstride gerekse askeri alanda önemli bir enerji kaynağı haline gelmiştir. Bu nedenle, dünyanın petrol ve doğal gaz bulunan bölgeleri ve devletleri uluslararası politika açısından oldukça önem kazanmıştır. Bu bağlamda Orta Doğu bölgesinde küresel mücadelenin ana nedeninin burada bulunan doğal kaynaklara sahip olma isteği olduğu bilinmektedir.[165] Rusya dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz üreticisidir. Rus dış politikasına etki yapan alanlar ise petrol ve gaz sektörüdür.

---

164 Aynı yerde.

165 http://www.tarihsinifi.com/4587/d%C4%B1%C5%9F-politikay%C4%B1- belirleyen- temel-etken-ler. html, 7.03.2016.

4.3.1. Gazprom

Gazprom 1989 yılında Rusya'nın başkenti Moskova'da kurulmuştur. Dünya doğal gaz üretiminin yüzde yirmisini karşılayan Gazprom, Rusya'nın en büyük şirketlerinden birisidir. Gazprom'un sahip olduğu enerji kaynakları Rusya'nın enerji kaynaklarının yüzde altmışını kadardır. Dünyada 28 ülkeye doğal satımını gerçekleştirmektedir. Bu kadar enerji transferine hâkim olan Gazprom Rus ekonomisine önemli derecede katkı sağlamaktadır. Rusya'da elektirik enerjisi üretiminde kullanılan doğalgazın yüzde ellisini Gazprom temin etmektedir. Ayrıca Gazprom yurt içinde ve dışında enerji alanında yatırımlar yapmaktadır. Rusya'da ekonomiye büyük oranda katkı sağlaması Gazprom'u, Rus siyaseti içerisinde önemli aktörlerden biri haline getirmiştir. Gün geçtikçe yatırım ilişkilerinin ve doğalgaz transfer ettiği ülkelerin sayısının artmasıyla siyaset zeminindeki yerini sağlamlaştıran ve etkinliğini arttıran Gazprom, devlet içinde devlet olarak nitelendirilmesiyle iç ve dış politikada ne kadar etkili olduğu belirtilmek istenmiştir.[166]

Gazprom, enerji transferi ve yatırım ilişkisi olarak dünyanın birçok ülkesi ile işbirliği içerisindedir. Bu ülkeler arasında bazı Komünist ve Avrupa ülkeleri yer almaktadır. Avrupa ülkelerine yapılan doğalgaz transfer rakamlarına bakıldığında, en büyük alıcısının Almanya olduğu görülmektedir. Almanya'nın ardından ikinci büyük alıcısı olarak Türkiye gelmektedir. Diğer ülkeler Avrupa ülkeleri sırasıyla: İtalya ve İngiltere'dir (bkz. Tablo 16). Türkiye Rusya'dan doğalgaz alımının yüzde elliden fazlasını gerçekleştirmektedir. Rus gazının Türkiye'ye transferinde kullanılan iki boru hattı bulunmaktadır. Bu boru hatlarından bir tanesi Mavi Akım boru hattı diğeri ise Batı Hattı doğal boru hatlarıdır. Mavi Akım hattından Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ) doğal gaz naklini gerçekleştirirken, Batı Hattı'ndan ise

166 Mustafa Cem Ünal, Rus Dış Politikasında Enerjinin Rolü Ve AB Enerji Politikasına Etkisi, (Tez Dan.) Mitat Çelikpala, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2011,s.34-35,file:///C:/Users/inga/Downloads/mustafa_cem_unal_tez%20.pdf, 10.11.2014.

Bosphorus Gaz, Avrasya Gaz, Shell Enerji, Kibar Enerji, Batı Hattı A.Ş. ve Enerco şirketleridir. 2015 yılının rakamlarına göre, Türkiye'nin Rusya'dan gerçekleştirdiği doğal gaz transferi 27 milyar metreküptür.[167]

Tablo 16: 2014 Yılının Rusya'nın Avrupa Ülkelerine Doğal gaz Satışı (milyar metreküp)

Ülke	Ticaret Hacmi	Ülke	Ticaret Hacmi
Almanya	40,3	Hollanda	4,7
Türkiye	27,3	Romanya	0,5
İtalya	21,7	Bulgaristan	2,8
Polonya	9,1	Danimarka	0,4
İngiltere	15,5	Yunanistan	1,7
Çek Cumhuriyeti	0,8	Sırbistan	1,5
Fransa	7,6	İsviçre	0,3
Macaristan	5,4,	Bosna Hersek	0,2
Slovakya	4,4	Makedonya	0,1
Avusturya	4,2	Slovenya	0,4
Finlandiya	3,1		

Kaynak: Postavki Gaza v Strani Dalnego Zarubejya v 2014 godu, Gazprom Na Vneşnih Rınkah, mlrd.kub.m, http://www.gazpromquestions.ru/foreign-markets, 28.01.2016.

Tablo 16'da 2014 yılında Rusya'nın Avrupa ülkelerine doğal gaz satışı bağlamında Rusya'nın Türkiye ile 27,3 milyar metreküp doğal gaz satışı gerçekleştiği gösterilmektedir. Rusya'nın Avrupa ülkeleri ile doğal gaz satışının aslan payını Almanya (40,3) aldığı görülmektedir. Almanya'dan sonra Rusya Türkiye (27,3), İtalya (21,7) ve İngiltere (15,5) ile büyük hacimli doğal gaz satışını yapmıştır.

Rusya, Türkiye'nin doğal gaz alımında bulunduğu ülkeler arasın ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de kullanılan enerji ürünlerinden petrolün yüzde yirmi dokuzunu, doğal gazın ise yüzde altmış üçünü Rusya'dan temin etmektedir. Gazprom ile BOTAŞ

[167] Gazprom Türkiye'ye Doğal gaz Akışını Azalttı,BBC,25 Şubat 2016, http://www.bbc. com/turkce/ekonomi/ 2016/02/160225_gazprom_turkiye, 3.03.2016.

arasında 1997'de 25 yıllık bir süreyi kapsayan bir kontrat imzalanmıştır. Gazprom acısından da Mavi Akım projesi önem arz etmektedir. Boru hattının toplam uzunluğu 1213 kilometre olmakla beraber, Rusya, Ukrayna, Romanya, Moldova, Bulgaristan ve Türkiye sınırlarından geçmektedir. Türkiye bu hattı takip eden boru hattı ile 1987 verilerine göre altı milyar metreküp, 2001 verilerine göre on bir milyar metreküp, 2002 verilerine göre on iki milyar metreküp civarında Rusya'dan doğal gaz transfer etmektedir. Bu proje Rusya'nın Türkiye ekonomisine yaptığı yatırımlar içerisinde en büyük olanıdır. Rusya bu projeye ek olarak Mavi Akım-2 projesini teklif etmektedir. İki ülkenin enerji alanındaki ortaklığının bir sonraki adımı muhtemelen nükleer santral inşasıdır. Türkiye'nin enerjinin birçok alanında Rusya ile ortak projeler geliştirmesi, Türkiye'yi Rusya'ya bağımlı hale getirdiği düşünülmesi doğaldır. Ancak ülkeler arasındaki bu tür ilişkiler arz talep dengesine dayandığından dolayı, Rusya'nın da Türkiye'ye bu enerjiyi satma ihtiyacına binaen, Rusya'yı da Türkiye'ye bağımlı hale getirmesi muhtemeldir.[168]

Mavi Akım, Rusya ile Türkiye arasında ilerleyen dönemlerde artacak olan ilişkilerin adeta lokomotifi görevini görmektedir. Mavi Akımın faal olmasıyla birlikte Rusya açısından Türkiye en önemli ortaklarından biri konumuna gelirken aynı zamanda Türkiye'nin Rusya için stratejik önemi de artmıştır. Rusya ve Türkiye arasındaki ekonomik işbirliğin daha üst seviyelere taşınabilmesi için kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin enerji alanı dışındaki birçok alanda da sağlanması, yapılması planlanan yatırımların çeşitlendirilmesi gerekmektedir.[169]

---

168 A.Necdet Pamir,Mavi Akım Projesi Nedir,Ne Değildir?Avrasya Kültürel ve Toplumsal Gelişim Derneği, Temmuz 2003, http://www.avrasyatr.org/e-analiz_TR/e-analiz_1.html, 14.03.2016.

169 Aynı yerde.

Tablo 17: Rus Doğal gazının Türkiye İhracatı 2006-2013 (milyar metreküp)

Yıl	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Toplam ihracat	19,9	23,4	23,8	20	18	26	27	26,7
Mavi Akım üzerinden ihracat	7,5	9,5	10,1	9,8	8,1	14	14,7	13,7

Kaynak: Oleg Timofeev, Turetsko-Kitayskiye Otnoşeniya V Sovremennıh Geopolitiçeskih Usloviyah: Uroki I Vivodi Dlya Rossii (Çağdaş Jeopolitik Koşullar İçerisinde Türk-Çin İlişkileri: Rusya İçin Sonuçlar), Rossia i Tursiya v Novoy Mirovoy Politiçeskoy Srede,(Ed.)V.A.Avatkov, S.B.Drujilovski, A.V. Fedorçenko, İMİ, s.137, http://mgimo.ru/ upload/2016/03/rossiya_i-turtsiya_v_novoy_mirovoypoliticheskoysre- de.pdf, 8.04.2015.

Tablo 17'deki verilere bakıldığında Rus doğal gaz alımının 2006-2013 yılları arasında artış gösterdiği görülmektedir. Mavi Akım doğal gaz boru hattı üzerinden temin edilen doğal gaz miktarı 2006 yılında (7,5), 2007 yılında (9,5), 2008 yılında (10,1) rakamlarla ifade edildiği gibi artış gösterirken, 2009 yılında (9,8), 2010 yılında (8,1) olması ile düşüş yaşandığını göstermektedir. Bu yıllarda ki gözlemlenen düşüşün sebebi 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin Rusya'yıda olumsuz yönde etkilemesindendir. 2011, 2012 ve 2013 yıllarındaki rakamlara bakıldığında, 2006 yılındaki rakamın iki katı kadar bir miktarda Rusya'dan Mavi akım projesi ile Türkiye'ye gaz transfer edildiği görülmektedir.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Türkiye'ye gerçekleştirdiği 3 Aralık 2012 tarihli ziyaretinde Güney Akım projesini iptal edildiğini bildirmiş ve yeni proje olarak Türk Akımı projesi açıklamasıyla Rusya, Türkiye ve Avrupa arasında yeni bir yol haritası çizilmiştir. Yeni yol haritasına göre Rusya'dan transfer edilen doğal gaz Karadeniz altından Türkiye'ye ulaştırılacak, Türkiye'den ise Avrupa'ya transfer edilecektir. Bu proje ile yılda nakledilecek olan doğal gaz miktarı yaklaşık olarak 63 milyar metreküp olarak hedeflenmektedir. Bu miktarın 48 milyar metreküplük kısmı Avrupa'nın, 15 milyar metreküplük kısmı ise Türkiye'nin kullanıma sunulması

planlanmaktadır. Yer aldığı coğrafyada Türkiye, istikrarlı siyasi yapısı ile enerji koridorlarında güvenli bir liman olarak görülmektedir. Jeopolitik acıdan da bakıldığında transfer noktalarında kilit rol oynaması tercihi Türkiye lehine çevirmiştir. Trans Anadolu Doğal gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) gibi önemli bir projede Türkiye'nin önemli bir rolü üzerine alarak, proje kapsamında kararlılıkla hareket etmesi ve bitirme noktasında kararlılık göstermesi, Türkiye'yi Rusya için önemli bir ortak olmasını sağlamıştır. Türkiye acısından Türk Akımı projesine sadece bir nakil aracı olarak bakmak yanlış olur, bu proje TANAP'ında hayata geçmesiyle birlikte yeni doğal gaz nakil hatlarının Türkiye'nin uzun vadede önünü açması noktasında çok büyük önem arz etmektedir.[170]

24 Kasım 2015 tarihinde Türk hava sahasını ihlal etmesi nedeniyle Suriye sınırında düşürülen Rusya'ya ait savaş uçağının ardından Türkiye ile Rusya ilişkileri gerilmiş, bu güne kadar var olan olumlu hava yerini sert açıklamalara bırakmıştır. İlişkilerdeki gerginlik enerji alanına da nüksetmiştir. Türk Akımı projesindeki ilerleme durmuş ve Rus Türk ilişkilerinde normalleşmenin beklendiği yönünde yetkililerden açıklamalar yapmışlardır. Rusya, doğal gaz ihracatında Türkiye'ye yönelik bir kısıtlama da bulunulmayacağını açıklamıştır.[171]

4.3.2. Lukoil

Lukoil, Moskova merkezli Rusya'nın ikinci büyük petrol şirketidir. Şirket yapısal olarak halk iştirakine acık bir şirkettir. Şirketin marka seviyesine gelmeden önceki ismi Langepas idi. 40'dan fazla ülkeye petrol ürünleri ihracatı gerçekleştirmektedir. Rusya'da üretim ve karlılık oranı bakımından ikinci büyük şirketi

---

170 Türk Akımı'na Doğru, SETA, 11 Mayıs 2015 Pazartesi, http://setav.org/tr/turk-akimina-dogru/yorum/ 18769,1.02.2016.

171 Gazprom'dan flaş Türk Akımı açıklaması, Hürriyet,18 Mart 2016, 10:57:00, http://www. hurriyet .com.tr/ gazpromdan-flas-turk-akimi-aciklamasi-40071425, 5.04.2016.

olan Lukoil'in dünya çapında çalışan sayısı yaklaşık 150.000 civarındadır. Lukoil'in hissedarları içerisinde ConocoPhillips şirketi, Rus bankaları, hükümet ve şirket yönetimi bulunmaktadır. Lukoil etkili politika takip ettiği bölgeler arasında Avrupa ve Hazar bölgesi sayılabilir.[172]

Lukoil'in güçlü bir kaynak varlığı, Dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz şirketleri arasında on ikinci sıraya yerleştirmiş ve rekabet gücünü arttırmıştır. Rusya'nın sayılı şirketlerinden olan Lukoil, 2007 yılına kadar Yukos şirketine ait hisselerin Rosneft şirketine devredilinceye kadar Rusya'nın en büyük petrol üreten şirketi konumunda olmuştur.[173]

Lukoil Eurasia Petrol A.Ş. 2008 yılında Türkiye'de yatırımlarına başlamış ve bunun kapsamında Akpet şirketini satın alarak bünyesine katmıştır. Bu hamlesiyle Lukoil, Türkiye'de sekiz akaryakıt terminaline ve 700 civarında petrol istasyona sahip olmuştur. Türkiye akaryakıt dağıtım sektörünün yüzde beşlik kısmını elde etmiştir. Türkiye'deki yatırımlarının toplamı bir milyar Türk Lirasını geçmektedir. Kaynak alt yapısını arttırmak üzere enerji kaynaklarının araştırılması ve işlenmesi koşundaki çalışmaları devam etmektedir. Bu kaynak araştırmaları ile birlikte Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemi de artmaktadır.[174]

Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemi gün geçtikçe artmaktadır. Büyüyen sanayinin artan enerji taleplerini, enerji üreten ülkelerden enerjiye ihtiyacı olan ülkelere taşınması gerekmektir. Türkiye'nin bu nakil hatları üzerin de yer alması ve bölgesinde istikrarlı bir ülke olması bu alanda tercih noktasıdır.[175]

---

172 Mustafa Cem Ünal, a.g.e., s.37.
173 http://www.lukoil.com.tr/23/sayfalar/lukoil-grubu-turkiyede, 23.01.2015.
174 https://www.linkedin.com/company/lukoil-eurasia-petrol-a, 01.04.2016.
175 Aynı yerde.

Lukoil 1998 yılından itibaren Türkiye'de faaliyet göstermeye başlamıştır. 2006 yılında akaryakıt dağıtım lisansını Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan almasıyla birlikte akaryakıt dağıtım pazarına giriş yapmış oldu. Şirket Türkiye pazarındaki payını arttırmak amacıyla Akpet şirketini bünyesine katarak konumunu yükseltti. Günümüzde Türkiye genelinde yedi yüzden fazla akaryakıt istasyonu ile hizmet vermektedir.[176]

Günümüzde Lukoil, Türk müşterilerinin Türkiye'nin her yerinde ulaşabileceği lokasyonlarda ve iş ortaklığı yapabileceği en iyi bayilerle birlikte, yüksek standartlara ve teknolojik altyapıya sahip bir istasyon şebekesi kurmaktadır. Müşterilerine kaliteli ürünleri, güler yüzlü hizmet anlayışıyla ve uygun fiyata sunmak rekabet stratejisinin ana ilkeleridir. Lukoil, klasik yatırım anlayışının yanı sıra, her lokyasyon, bayi ve müşterilerinin beklentilerini ayrı ayrı değerlendirerek güncel ve rekabetçi olan esnek yatırım modelleri uygulamaktadır. Bu yaklaşım, hem bayilerini hem de müşterilerini memnun ederek yatırımların verimliliğini arttırmaktadır.[177] Lukoil'in Türkiye temsilciliği Gazeteci Ümit Deniz Sokağı, No.12, 3. Levent, İstanbul, Türkiye adresiyle bulunmaktadır. Temsilci Alexander Y. Terletskiy'dir. İnternet adresi ise, www.lukoil.com.tr.[178]

12-14 Kasım 2014 tarihleri arasında Antalya Belek Susesi Otel'de Lukoil Türkiye Bayii Toplantısını gerçekleşti. Moderatörlüğünü ünlü sanatçı Toprak Sergen'in gerçekleştirdiği ve yaklaşık 600 bayii ve iş ortağının katıldığı organizasyonun ilk saatlerinde, katılımcı Lukoil bayileri dört farklı çalışma grubunda bilgilendirildiler: ATS (Araç Tanıma Sistemi), İBOS (İnternet Bayii Otomasyon Sistemi), Ön Saha Hizmet Geliştirme ve Madeni Yağlar konulu çalışma gruplarına katıldılar.[179]

---

176 http://www.lukoil.com.tr/63/sayfalar/perakende-satislar, 23.01.2015.
177 http://www.lukoil.com.tr/63/sayfalar/perakende-satislar, 23.01.2015.
178 Türkiye'deki Rus Kuruluşları, Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.tur-key. mid.ru/tur/ predorg.html, 09.02.2015.
179 http://www.lukoil.com.tr/PressDetail/607, 1.02.2016.

Toplantıya Lukoil'in iş ortakları olarak Denizbank, Garanti Bankası, Sigortayeri, Aktifbank, Coca-Cola, TURPAK, Miron Yazılım, Yanıt Tekstil katıldılar. Kendileri için özel olarak kurulan mini sergi alanında iki gün boyunca bayilerin sorularını yanıtlayan firmalar, toplantıya büyük katkıda bulundu. Ardından başlayan konuşmalarda, toplantıya değerli katılımlarda bulunan Lukoil Grubu'nun Birinci Başkan Yardımcısı Vladimir Nekrasov ve Başkan Yardımcısı Vadim Vorobyov'un açılış konuşmalarının ardından Lukoil Türkiye Genel Müdürü Aleksandr Terletski konuşmalarını yaptılar.[180]

Konuşmalar sonrasında Perakende Satışlar Genel Müdür Yardımcısı Arash Repac ve sırasıyla, Satış Müdürü Ercan Aydemir, Akaryakıt Dışı Satışlar Müdürü Plamen Konstandof, Yatırımlar Müdürü Ahmet Ural, Satış Destek Müdürü Hakan Apaydın, Madeni Yağ Perakende Satış Müdürü Gökhan Ergenekon, Ticari, Filo ve Kart Satışları Müdürü Kahan Doğru ve Pazarlama Müdürü Ulaş Koç sunumlarını yaparak bayilere yeni dönem hedeflerini anlattılar. Pazarlama sunumunun hemen sonrasında Genel Müdür Alexander Terletskiy tekrar sahne alarak, Dirk Kuyt, Ernesto Sosa, Emre Çolak, Eray İşcan, Veysel Sarı gibi bazıları Lukoil reklam filminde rol alan futbolcuları sahneye davet etti. Büyük alkışlar eşliğinde, sahnedeki futbolcularla birlikte reklam filmleri ve reklam filmlerinin kamera arkası ilk kez olarak bayiler ile paylaşıldı. Enerjinin çok yükseldiği bu anlardan hemen sonra Lukoil aile fotoğrafı çekilerek gala gecesi öncesi bir ara verildi.[181]

24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesi ile birlikte ikili ilişkiler gerilmişti. Ancak bu durumda da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e yakınlığı ile tanınan Lukoil sahibi Vagit Alekperov, İstanbul Levent'te otel satın almaktan vazgeçmedi. Rus-Türk İşadamları Birliği (RTİB) haberine göre, Rus oligark,

180 http://www.lukoil.com.tr/PressDetail/607, 1.02.2016.
181 Aynı yerde.

Azeri işadamı, Mübariz Mansimov'a ait Edition Hotel için el sıkıştı. Palmali Grubu'nun patronu Mansimov, 2003'te satın aldığı Levent'teki eski HSBC Genel Müdürlük binasını 2010'da Edition Hotel olarak hizmete açmıştı. Kendisi de Azeri kökenli olan ve Lukoil'in patronu Alekperov, böylece Türkiye'deki ikinci yatırımını yapmış oldu. Lukoil, 2008'de enerji şirketi Akpet'i yaklaşık 500 milyon Amerikan dolara satın almıştı. RTİB haberinde ayrıca Mansimov'a ait Bodrum-Yalıkavak'taki Palmarina Hotel'in de Rus oligark tarafından devralındığı bilgisi yer aldı.[182]

4.4. Kültür Unsuru

Bir devletin dış politikasını belirleyen temel unsurlardan biri de kültürdür. Kültür bir ülkede yaşamın tüm alanlarına hâkim olan ve bir toplumu diğerinden farklı kılan özelliklerdir. Siyasi hayattan sosyal hayata, ticari hayattan aile hayatına her alanda izlerine rastlanan dinin, ahlakın ve geleneklerin belirlediği kültür; bir ülkedeki yönetenden yönetilene, gençlerden yaşlılara, üretenden tüketene her kesimi ilgilendiren davranış kuralları bütünüdür. Kültür, bir ulusu diğer uluslardan ayıran, onu karakterize eden tüm özelliklerdir.[183]

Yazar, araştırmanın bu bölümünde Rusya ve Türkiye arasındaki kültür unsurlarına değinecektir. Rusya'nın Türkiye politikasında kültür unsurları nelerdir? Rusya'nın Türkiye politikasında Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus Dünyası Vakfı, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri gibi kültür unsurları bulunmaktadır. Aşağıda söz konusu kuruluşlar hakkında bilgi verilecektir.

---

182 Lukoil Türkiye yatırımlarına devam ediyor, RTİB, 08.12.2015, http://www.rtib.org/news/tr/266, 5.02.2016.

183 http://www.tarihsinifi.com/4587/d%C4%B1% C5%9F -politikay%C4%B1 –belirleyen- temel – etken-ler.html, 7.03.2016.

4.4.1. Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu

BDT, Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği İçin Federal Ajans ya da Rusça adıyla Rossotrudnichestvo[184], Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı bünyesinde hizmet veren federal bir ajanstır.[185] Türkiye'deki Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulunun Başkanı Larissa Lutkova Türkkan'dır.

1925 yılında kurulan Sovyet Dernekleri Arkadaşlık Birliği'nin (SDAB) Sovyet Dostluk Dernekleri Sendikası'na kadar uzanan ve 1980'li yıllarda yoğunluğu yaşayan Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun (Rossotrudnichestvo) temelini attığı günlerdir. Sözü geçen kuruluşunun sivil yapılanmasına rağmen, kontrolü partiye aitti. SSCB'nin dağılmasıyla, Rusya yurt dışıyla dostluk köprülerin tekrar düzelmesi nedenini ortaya koyarak, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu kurmuştur. 2008 yıllında Dmitri Medvedev'in kararnamesi ile Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu Rus Dışişleri Merkezi (Roszarubejtsentır) görevlerini benimsemiştir.[186]

İslam Halidov ''Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları'' adlı eserinde Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nu şu şekilde anlatmaktadır: ''Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun asıl faaliyeti yurtdışında Rus Kültür ve Eğitim Merkezleri ve Rusya Federasyonu dış temsilcilikleriyle işbirliği içinde bulunmaktır. Bu kuruluş uluslararası alanda eğitimi ve bilimi güçlendirme, yerel eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, Rusya ve yabancı ülkelerle işbirliği geliştirme amacı gütmektedir. Genç

---

184 Rossotrudnichestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, http://tur. rs.gov.ru/tr/taxonomy/ term / 8, 20.01.2015.

185 Rusçası ''Rossotrudniçestvo''olan bu kurum Türkçeye ''Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'' şeklinde çevrilebilir. Çalışmada ''Rossotrudniçestvo'' yerine ''Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'' kullanılacaktır.

186 İslam Halidov, Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları, Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), III/1, 2014, ss. 37-75, s.48, file:///C:/Users/inga/ Downloads/ 5000154934-5000258427-1-SM.pdf, 5.02.2016.

neslin; Rus dili eğitim seviyesinin düştüğünü fark eden Rusya Federasyonu daha cazip şartlarda eğitim sunulmasını desteklemeye başlamıştır. Rusya Başkanı tarafından imzalanan kararnameyle Rusya Federasyonunu tanımaları açısından; siyasal, sosyal, bilimsel ve iş çevrelerinde bulunan yabancı gençlere yönelik Rusya turları başlatmıştır. Bunların sayıları yıllara göre şöyle: 2011 yılında (200), 2012 yılında (500), 2013 yılında (650) ve 2014 yılında yaklaşık (1000) öğrenci olarak açıklanmıştır.''[187]

Halidov'a göre, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun çalışmalarına, onlarca paydaş kuruluşlar ve yüzden fazla sivil toplum kuruluşları (örneğin, Kalinka Dostluk Derneği, Katyuşa Rus Kültür ve Sanat Derneği, Teremok Oyun Evi) katkıda bulunmaktadır. Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu Rusya'nın "yumuşak güç" araçlarının lokomotifi sayılabilir. Temsilciliklerin bulunduğu ülkelerde farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmalarını yürütmektedir. Düzenlenen kurslar ve sosyal etkinlikler sayesinde Rusya'nın imajını düzeltmeyi amaçlamaktadır.[188] Örneğin, 23 Ekim 2015 tarihinde Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu Ankara Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nde Rus dili kursları açmıştır. Günümüzde Merkezin Rusça bölümünde görev yapan öğretmenler, alanında deneyimli ve öğretmenlik sertifikasına sahiplerdir. Ana dili Rusça olan uzman eğitmenler tarafından başlangıç, orta ve ileri seviyede Rusça kursları verilmektedir. Her seviye sonunda yapılan sınavda başarılı olan öğrencilere sertifikası verilmektedir. Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nde multimedya uygulamaları, modern edebiyata ait kitaplar, eğitim faaliyetlerini desteklemek amacı ile kursta kullanılmaktadır. Uluslararası geçerli olan TORFL (Yabancı Dil Olarak İngilizce Sınavı) sertifikası hazırlık programı ve TORFL sertifika sınavı yapılmaktadır.[189]

---

187 İslam Halidov, a.g.e., s.49.

188 İslam Halidov, a.g.e., s.49-50.

189 Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği,http://tur.rs.gov.ru/ tr/node/ 1360, 20.01.2015.

Tablo 18: Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulunun Yurtdışında Sahip Olduğu Temsilciliklerin Sayısı

Bölgeler	**Sayı**
Avrupa	25
Asya	26
Amerika	12
Afrika	9
BDT ülkeleri	14
Toplam	86

Kaynak: Rossotrudniçestvo, http://rs.gov.ru/missions, 28.01.2016.

Tablo 18'de görüldüğü gibi Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulunun yurtdışında sahip olduğu temsilcilikler bağlamında yirmi altı ve yirmi beş adet ile aslan payını Asya ve Avrupa ülkelerinin aldığı görülmektedir. Bundan başka BDT ülkelerinde (14), Amerika'da (12) ve Afrika'da (9) temsilcilikleri bulunmaktadır. Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun Türkiye Temsilciliği Rusya Bilim ve Kültür Merkezinde Türkiye'nin başkenti Ankara'dadır. Ankara, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, Rusya-Türkiye ilişkilerinin güçlendirilmesini, toplumsal alanda sıkı işbirliği ve Rusya'nın Türkiye'de olumlu görüntü oluşturmasında yardımcı olacak projeleri gerçekleştirmektedir.[190]

20 Haziran 2011 tarihinde Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından onaylanan, 2011 yılından bu yana Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu 2011-2015 yılları arasında ''Rus Dili'' Federal Hedef Programının resmi işverenidir. Program resmen işvereni Rus Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilmektedir.[191] Kendi yetki ve yeterliliği çerçevesinde Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu programın kapsamındaki uluslararası hedefleri uygulanmaktadır: Birincisi, BDT'nin bütünleşme süreçlerin geliştirilmesinin

[190] Temsilcilik Hakkında,Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği,http://tur. rs. gov.ru/tr/node/337, 7.04.2015.

[191] http://tur.rs.gov.ru/tr/node/351, 22.01.2015.

temeli olarak, Rus dilin desteklenmesidir. İkincisi, yurtdışında yaşayan Rus vatandaşlarının dil ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktır.[192]

Söz konusu amaçlara ulaşabilmek için Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu üç faaliyete önem vermektedir:

Birinci, dünyada Rusçanın yaygınlaşmasına, Yabancı Rus Dili ve Edebiyatı Eğitim görevlilerin ve öğretmenlerin desteklenmesine, Rus yurttaşlarının dilsel, etnik ve kültürel kimliğinin korunmasına yönelik bilimsel, metodolojik, eğitsel ve kültürel etkinlikleri düzenlemek ve yürütmektir. İkincisi, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun Yurtdışı Temsilcikleri ve Rusya elçilikleri aracılığıyla yurtdışındaki Ulusal Eğitim Kurumlarına Rus dili, edebiyatı ve kültürü hakkında eğitsel, metodolojik, bilimsel ve rehberlik materyallerin sistematik desteğini sağlamaktır. Üçüncüsü, Rus Eğitim Kaynaklarına ve Rus Dili özel uzaktan eğitim teknolojilerine Toplu Erişim Merkezleri (TEM) açmak ve donatmaktır.[193]

2008-2012 Rusya Devlet Başkanı Medvedev, Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu'nun önemini aşağıdaki şekilde ortaya koymuştur: "Dünyada ülkemizin konumunu güçlendirmek, insani araçlarla ulusal çıkarları tanıtmak, devletin en önemli önceliklerindendir. Bugün insani boyut, uluslararası yaşam planının önüne geçiyor… Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, yumuşak güç diye adlandırılan siyasetin kilit araçlarından biri olmak zorundadır. Devletin etkisi, çoğunlukla, kendi ulusal kültürel değerlerini, dilini tanıtmaya ve bunları dışarı ihraç etme yeteneğine bağlıdır… Bu araçlar çoğu kez diğerlerine göre daha önemli oluyor ve özel bir anlam kazanıyor.

---

192 Federal Hedef Programı "Rus Dili" 2011-2015, Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, http://tur.rs.gov.ru/tr/node/351, 21.01.2015.

193 http://tur.rs.gov.ru/tr/node/351, 22.01.2015.

Uzmanların verilerine göre özellikle etkili "Yumuşak Güç" markasına sahip ülkeler, yurtdışından yapılan direk yatırımların ve teknolojilerin büyük bir kısmını çekiyor."[194]

4.4.2. Rus Dünyası Vakfı

Rus Dünyası Vakfı (Russki Mir Vakfı) 21 Haziran 2007 Devlet Başkanı'nın imzaladığı kararnameyle kurulmuştur. Vakıf, yurt dışında Rusya'nın imajını düzeltmeye ve Rus yurttaşlarının çıkarlarını korumaya çalışan en etkili kurumdur. Rus Dünyası Vâkıfı yurtdışında Rus dili ve kültürüne destek çalışmaları yürütmektedir. Dünya genelinde Rus Dünyası Vakfı'nın 142 ofisi ve 43 ülkede 95 şubesi bulunmaktadır. Ayrıca 53 ülkede toplamda 136 adet sınıf, üniversite, kütüphane ve okullarda Rusça kursları düzenlemektedir.[195]

Rus Dünyası Vakfı yurtdışında (eğitim, bilimsel-metodolojik, sanat ve beceri faaliyetleri, sosyal etkinlikler, hibe ve eğitim programları) yürütmektedir. Örneğin, 2013'te İstanbul'da Rus Kültürü Festivali gerçekleşmiştir. Rus kültürünü Türkiye'de tanıtmak amacı olan bu festivalin başlıca etkinlikleri üniversiteliler arası tiyatro yarışması, fotoğraf sergisi, Rus halk dansları gösterisi, Rus el sanatları panayırı, Rus sineması günleri, "Dünya Eğitim Alanında Kültür ve Sanat Üniversiteleri" uluslararası sempozyumu, Rus halk müziği enstrümanları konseri, edebiyat ve moda defilesi, opera konseri olmakta idi.[196]

Kerim Has ''Orta Asya'nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri'' adlı eserinde Rus Dünyası Vakfı ve yurt dışında yaşayan Rus yurttaşlar ile ilgilenen Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulunu faal hale getiren Rusya,

194 http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2013_10_10/Ankara-Rusca-ogreniyor/, 21.01.2015.
195 İslam Halidov, a.g.e., s.43.
196 http://www.kulturus.org/KulturelEtkinlikler.aspx?Festival, 11.02.2015.

bu ülkelerde Rus kültürünün yayılması ve Rusça öğretimi konusuna özel önem verdiğini anlatmaktadır.[197] Ayrıca Rus Dünyası Vakfı, dünyanın farklı üniversitelerinde tanıtım ofisleri açmaktadır. Ankara ve İzmir'den sonra Aralık 2011 tarihinde Fatih Üniversitesi bünyesinde Rusya ve Rusça Tanıtım Ofisi açan Vakıf, akademik ve kültürel birikime katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Açılışa Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçi Yardımcısı Aleksandr A. Yepifanov, Rusya Federasyonu İstanbul Başkonsolosu Aleksey V. Yerhov gibi isimler katılmışlardır.[198] Bununla birlikte vakıf, Fatih Üniversitesi'ndeki tanıtım ofisine lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin faydalarına sunulmak üzere 1500 adet kitap ve teknik donanımın alımı içinde 6.000 Amerikan doları bağışta bulunmuştur.[199]

Tablo 19: Rus Dünyası Vakfı'nın Yurtdışında Sahip Olduğu Ofislerin Sayısı

Bölgeler	**Sayı**
Avrupa	73
Asya	6
Kuzey Amerika	7
Güney Amerika	5
Afrika	7
Avustralya	1
Bağımsız Devletler Topluluğu	43
Toplam	142

Kaynak: Rus Dünyası Vakfı, http://russkiymir.ru/rucenter/catalogue.php, 28.01.2016.

197 Kerim Has, Orta Asya'nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz, No.23, Ankara, Ağustos 2013,s.17, http://www.usak.org.tr/images_upload/files/USAK_Analiz_23_Rusya_Kazakistan_%C4%B0li%C5%9Fkileri.pdf, 19.01.2015.

198 Rusya ve Rusça Tanıtım Ofisi Fatih Üniversitesi'nde Açıldı,http://www.haberler.com/ rusya-ve rusca- tanitim ofisi-fatih-universitesi-3204081-haberi/,20 Aralık 2011 Salı 16:21, 23.01.2015.

199 Aynı yerde.

Tablo 19'da görüldüğü gibi Rus Dünyası Vakfı'nın yurtdışında sahip olduğu ofislerin sayısı 142'ye ulaşmaktadır. Rus Dünyası Vakfı'nın yurtdışında ağırlıklı olarak Avrupa'da (73) ve BDT ülkelerinde (43) ofisleri bulunmaktadır. Rusya'nın Kuzey Amerika ve Afrika'da (7), Asya'da (6), Güney Amerika'da (5) ve Avustralya'da (1) ofisleri var. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türkiye'de Rus Dünyası Vakfı'nın yirmi altı ofisi bulunmaktadır (bkz Tablo 20).

Tablo 20: Rus Dünyası Vakfı'nın Türkiye'de Sahip Olduğu Kurumlar

Sıra	Türkiye'deki Ofis	Merkez	Sıra	Türkiye'deki Ofis	Merkez
1	'Türkiye'nin sesi' Radyosu	Ankara	14	Kasumova Marina Yuryevna	İstanbul
2	Avrasya Araştırmaları	Ankara	15	Nehriban Gençkal	Ankara
3	İstanbul Rus Dayanışma Derneği	İstanbul	16	İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği	İzmir
4	Rus Dili Öğretmenlerinin Derneği	Ankara	17	Ankara Rus Büyükelçiliği	Ankara
5	Rus Kültür Derneği	Ankara	18	Ankara Bilim ve Kültür Rus Merkezi	Ankara
6	Antalya Rusya Federasyonu Başkonsolosluğu	Antalya	19	Ankara Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Ankara
7	İstanbul Rusya Federasyonu Başkonsolosluğu	İstanbul	20	Rus Sanat ve Kültür Derneği	Antalya
8	Trabzon Rusya Federasyonu Başkonsolosluğu	Trabzon	21	İrina Sülsüpür	Ankara
9	'Teremok' Oyun Evi	İstanbul	22	Stoyanova Marina	Çanakkale
10	'Delta Kultur' Yayınevi	Ankara	23	Yardım ve İşbirliği Fonu	İstanbul
11	Emine İnanır	İstanbul	24	Rus Dili Merkezi	Ankara
12	Yunus Emre Enstitüsü	Ankara	25	Evrim Başak Yıldırım	Ankara
13	Lubov Erdem	İzmir	26	Erciyes Üniversitesi, Literatür bölümü	Kayseri

Kaynak: Spisok Organizatsiy, Russki Mir, http://russkiymir.ru/catalogue/ catalog.php? country= 52, 6.04.2015.

Tablo 20'de görüldüğü gibi Rus Dünyası Vakfı'nın Türkiye'de 26 ofise sahip olduğu görülmektedir. Rus Dünyası Vakfı'nın Türkiye ofisleri arasında özel kişilerin (7) Türkiye'deki ofisler arasında aslan payını aldığı dikkat çekmektedir. Kalan ofisler dernekler (5), başkonsolosluklar (3), büyükelçilik (1), üniversite (2), fon (1), yayınevi (1), enstitüsü (1), radyo (1), bilim ve kültür merkezi (1), araştırma merkezi (1), dil merkezi (1) ve oyun evinden (1) oluşmaktadır. Örneğin, Rus Dünyası Vakfı'nın Türkiye Cumhuriyeti Ofisi 12 Mayıs 2010 tarihinde Ankara Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinde açılmıştır. Rus Merkezi'nin açılışı Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'in 11-13 Mayıs 2010 tarihinde Türkiye'ye resmi ziyareti sırasında düzenlenmiştir.[200] Rus Merkezi'nin açılışı iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerini güçlendirmek ve son zamanlarda Rus-Türk ikili ilişkilerinin ekonomi, kültür ve turizm alanlarında artış göstermesi nedeniyle Türkiye'de Rus dilinin öğrenilmesine yol açmıştır. Rusya'dan yeni merkeze teknik araçlar, kitaplar ve sözlükler ve özellikle Rus dilini öğrenmek için özel tasarlanmış multimedya programları da getirilmiştir.[201]

Özel kişilerin arasında Türkiye'de üniversite öğretim üyesi olarak çalışan Prof.Dr Emine İnanır (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Marina Kasumova (Fatih Üniversitesi) ve Nehriban Gençkal (Ankara Üniversitesi) yer almaktadır. Yukarıdaki tabloda yer alan Lubov Erdem ise, 22 Kasım 2015 yılında İzmir'de ''Türkiye'de Rus Dili ve Edebiyatı: Bugünden Yarına'' uluslararası öğretmenler konferansına Moskova Devlet Üniversitesi'nin Eğitim Merkezi'nde yabancı dil olarak Rusça ders veren öğretmen olarak etkinliğe katılmıştır.[202]

---

200 V Stolitse Turssii Otkrilsya Russki Tsentr (Türkiye'nin Başkentinde Rus Merkezi açıldı), MK Tursia, 13 мая 2010, 12:10, http://mk-turkey.ru/culture/2010/05/13/v-stolice-turcii-otkrylsya-russkiy-centr.html, 18.09.2015.

201 Aynı yerde.

202 Konferentsia Russki Yazik I Literatura v Tursii: İz Segodnya V Zavtra, RusBiblioteks, 22 Kasım 2015, http://rusbiblioteks.com/posts/1743871, 6.02.2016.

4.4.3. Rus-Türk Kültür Merkezi

Rus-Türk Kültür Merkezi, 2010 yılında Sen Petersburg şehrinde Rus ve Türk işadamları, eğitim ve sanat temsilcileri tarafından kurulmuştur. Rusya ve Türkiye arasında çeşitli alanlardaki ilişkilerin günden güne artması her iki toplumun birbirini daha yakından tanıması merkezin ana hedefi olmuştur.[203] Günümüzdeki Rus-Türk Kültür Merkezi'nin resmi web sayfasında kurumun amacı şu şekilde açıklanmaktadır: Evrensel bir dil olan sanat aracılığıyla iki kültürün birbirini doğru ve etkin tanımasını sağlamak, bireyler arasında olduğu gibi kurumlar arasında da dostluk köprüleri kurmak, Rusya'da Türkçenin, Türkiye'de Rusçanın yaygınlaşmasını sağlamak, kültür ve sanatın yanı sıra eğitim alanında da ortak projeler geliştirip uygulamak, Türkiye hakkında ihtiyaç duyulan doğru ve tarafsız bilgiyi kamuoyuna ulaştırmak ve Rusya'da yaşayan Türklere intibak konusunda destek olmak hedefiyle faaliyet göstermektir.[204]

Rus ve Türk kültürlerinin inceliklerini tanıtmayı hedefleyen Rus-Türk Kültür Merkezi iki ülke halkının birbirlerini daha iyi tanıması için kültürel etkinlikler (kültürel geziler, festivaller, sergiler, yarışmalar, konferans, seminer ve yuvarlak masa toplantıları, kültür ve sanat programları)[205] düzenlemektedir. Örneğin, 1 Ekim 2015 tarihinde Sen Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi ve Gazetecilik Fakültesi öğrencileri Rus-Türk Kültür Merkezi'ne ziyarette bulunmuşlardır. Prof. Dr. Valery Tokozov programa Rusya ve Türkiye'nin basın sistemindeki iç dinamikleri hakkında bilgiler vererek başlamıştır. Programın devamında Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko Türkiye-Rusya ilişkileri temelinde bir sunum yapmıştır. Rus-Türk Kültür Merkezi temsilcisi Yunus Şen ise, iki ülke arasındaki ilişkilerin kültürel boyutuna değinmiştir. [206]

---

203 Rus-Türk Kültür Merkezi, http://rusturkcenter.com/VakifHakkinda.aspx, 11.03.2016.
204 Aynı yerde.
205 http://www.rusturkcenter.com/KulturelEtkinlikler.aspx, 23.01.2015.
206 https://de-de.facebook.com/RusTurkKulturMerkezi, 16.01.2016.

Bunun dışında Rus-Türk Kültür Merkezi, Türk ve Rus kültürlerinin farklı yönlerini tanıtmak, kendini belli bir alanda geliştirmek isteyenlere bu fırsatı sunmak, boş zamanlarını faydalı şekilde geçirmek isteyenlere imkân sunmak amacıyla faaliyet gösteren (ebru, müzik, Türk nakışları, kaligrafi, çocuk, Türkçe pratik, film, resim)[207] kulüpler açmaktadır. Örneğin, 7 Ekim 2015 tarihinde Rus-Türk Kültür Merkezi İstanbul Feride Dayanç Ebru Atölyesi'nin ebru sergisine ev sahipliği yapmıştır. Tüm ziyaretçilere açık olan sergi 9 Ekim'e kadar devam etmiştir. Feride Dayanç Ebru Atölyesi hocası Feride Dayanç ve Rusya Barış Vakfı Sen Petersburg Başkanı Lidiya Hotçenkova'nın birlikte açılışını gerçekleştiği sergiye Rus sanatseverler yoğun ilgi göstermişlerdir. Açılışa Feride Dayanç Ebru Atölyesi'nin tüm çalışanları katılmış ve kendi eserlerini ziyaretçilere tanıtmıştır.[208]

Ayrıca Rus-Türk Kültür Merkezi bünyesinde dil kursları da yer almaktadır. Rus-Türk Kültür Merkezi dil kursu hizmetini işbirliği içerisinde olduğu Oxford Vision Languge Center ile vermektedir. Dil merkezinde Rusça, Türkçe, İngilizce kursları uzman öğretmenler tarafından verilmektedir.[209] Yabancı dil eğitimi altı etap üzerinden yapılmaktadır. Merkezde Avrupa dil standartlarına göre A1, A2, B1, B2, C1, C2 seviyelerinde yabancı dil öğretilmektedir. İlk seviye sıfırdan başlayan öğrenciler için olduğu gibi; ileri seviye, dili en iyi şekilde konuşan öğrenciler içindir. Dil kurslarına orta veya ileri seviye olarak katılmak isteyen öğrenciler için ilk ders deneme dersi olup ücretsizdir. Aynı zamanda orta ve ileri seviye olarak kursa katılan öğrenciler seviyelerini belirlemek adına teste tabi tutulmaktadırlar. Buna göre öğrencilerin grubu

---

207 http://www.rusturkcenter.com/SosyalKlupler.aspx, 23.01.2015.

208 Rus-Türk Kültür Merkezi ebru severleri bir araya getirdi,Haberrus, 07 Ekim 2015, 10:39, http:// haberrus.com/video-gallery/2015/10/07/rus-turk-kultur-merkezi-ebru-severleri-bir-araya-getirdi. html, 3.01.2016.

209 http://rusturkcenter.com/DilMerkezi.aspx, 7.02.2016.

belirlenmektedir. Standart gruplar beş ile sekiz kişiden, küçük gruplar ise, üç ila dört kişiden oluşmaktadır. Ayrıca dil kursunda özel ders imkânı da mevcuttur.[210]

4.4.4. Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri

Türkiye'nin Alanya, Ankara, Antalya, İstanbul, İzmir, Kemer ve Fethiye şehirlerinde yedi adet Rus Kültür Derneği bulunmaktadır (bkz Tablo 21). Bu derneklerin kurulma nedenleri, Türkiye'de yaşayan Ruslar arasındaki dayanışmayı örgütlemek, olabilecek sorunların çözümlenmesine yardımcı olmak ve çeşitli kültür faaliyetleri ile Rus ve Türk halkları arasındaki dostluğu perçinlemektir.[211]

Tablo 21: Türkiye'deki Rus Kültür Dernekleri

Dernek	**Başkan**
1.Rus Eğitim ve Kültür Derneği (Alanya)	Ekaterina Gündüz
2. Rus Kültür Derneği (Ankara)	Larissa Lutkova Türkkan
3. Rusya Dostluk ve Kültür Derneği (Antalya)	Marina Sorokina
4. Rus Sanat ve Kültür Derneği (Antalya)	İrina Balcı
5. Rusya Eğitim Kültür ve İşbirliği Derneği (İstanbul)	Rimma Rizaeva
6. Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği (İzmir)	Andrey Ponomarev
7. Veles Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneği (Kemer)	Nadezda Pelit

Kaynak: Yurttaşlar Kuruluşları, Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, http://tur.rs. gov.ru/tr/node/341, 28.01.2016.

210 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.oxfordvision.ru, 8.02.2016.

211 Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, Diplomat Atlas Dergisi, http://www.diplomat. com.tr/atlas/ sayilar/sayi10/sayfalar/12.htm, s.52, 22.01.2015.

4.4.4.1. Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği

Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği 9 Kasım 2009 tarihinde Ekaterina Gündüz tarafından kurulmuştur. Ekaterina Gündüz, bugün de derneğin başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Derneğin amacı, Rus kültürünün özelliklerini Alanya'da yaşatmak olarak belirlenmektedir.[212] Dernekte ayrıca, bale, drama ve müzik faaliyetleri de yapılmaktadır. Örneğin, Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği'nin Türk ve Rus kültürünü her iki ülkenin vatandaşlarına tanıtmak amacıyla 23 Mart 2013 tarihinde düzenlediği 'Birinci Uluslararası Aşkın Müziği Festivali' adlı etkinliğe, Rusya, Türkiye, Ukrayna, Bulgaristan, Kosova, Arnavutluk ve Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgesi Güney Osetya'dan dokuz sanatçı katılmıştır. Türk müzik grubu 'Shamans'ın eşlik ettiği festivalde müzisyenler, ülkelerinin popüler şarkılarını seslendirmişlerdir. Etkinliğe onur konuğu olarak katılan Rus opera sanatçısı Amaga Gotti de bir parça seslendirmiştir. Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Ekaterina Gündüz tarafından, konser sonunda yedi ülke sanatçısına katılımlarından dolayı belge, madalya ve kupa takdim edilmiştir.[213]

Ayrıca dernek, Türkiye'de yaşayan Rus vatandaşlarının sosyal ve hukuki sorunların çözümünde destek sağlamakta, Rusya ve Türkiye arasındaki işbirliğinin yanı sıra, Alanya'da Rus kültürünün gelişimini teşvik etmektedir. Dernekte Türklere Rusçayı sevdirmek için ücretsiz dil kursları düzenlenmektedir. Ayrıca dernekte okul ve okul öncesi çağındaki çocuklar için Rusça okutan öğretmenler tarafından çeşitli kurslar da düzenlenmektedir. 2009 yılından bu yana faaliyet gösteren okullarda koreografi, resim, müzik, şarkı, gölge tiyatrosu, animasyon gibi dersler öğretilmektedir. Bu kurslarda eğitim alan öğrencilerin Rus dili ve edebiyatı öğrenimine büyük önem verilmektedir.

---

212 Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, Diplomat s.52-53.

213 Alanya'da Aşkın Müziği Konseri, Star Kültür Sanat, 24.03.2013, 11:36, http://haber.star.com.tr/kultur-sanat/alanyada-askin-muzigi-konseri/haber-738809, 5.05.2015.

Derneğin dil kurslarına katılan yetişkinlere yönelik fitness ve yoga gibi etkinlikler düzenlenmektedir.[214]

Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği, öğrenciler arasında her yıl bölgesel yarışmalar ve uluslararası festivaller düzenlemektedir. Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı Rusça Konseyi yüksek himayelerinde, Türk-Rus Kültür Vakfı (TRKV) ve Rusya Halkların Dostluğu Üniversitesi (RUDN) işbirliğiyle Türkiye'de "Rus Dili Yarışması - Olimprus" düzenlenmektedir. Olimprus'a Türkiye'nin çeşitli illerinde öğrenim gören Rus Dili ve Edebiyatı, Mütercim Tercümanlık Rusça Bölümü öğrencilerinin yanı sıra Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ve seçmeli Rusça dersi alan öğrenciler katılmaktadır. Objektif bir değerlendirme yapılabilmesi için her kategori için kurulan jürinin tüm üyeleri Rusya'dan davet edilmektedir.[215]

4.4.4.2. Ankara Rus Kültür Derneği

Rus Kültür Derneği, Rusya Federasyonu ve Rus Dışişleri Merkezi (Roszarubezhtsentr) katkısıyla 2004 yılında Ankara'da resmi olarak kurulmuştur. Rus Kültür Derneği Başkanı Larissa Lutkova Türkkan'dır. Günümüzde Rus Kültür Derneği Rusça konuşan, Eski Sovyetler Birliği yurttaşlarına Türkiye'de sosyal ve yasal konularda destek sağlamakta, Rusya ve Türkiye arasında kültürel ve ticari işbirliğinin gelişmekte ve Rus kültürü ve dilinin tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Faaliyetler içerisinde okul ve okul öncesi çocuklara ve yetişkinlere deneyimli öğretmenler tarafından Rus dili dersleri düzenlenmektedir. Ayrıca dernekte verilen kurslar aşağıda şu şekilde verilmektedir: Birincisi, Rus dili kursu. Burada Rus dili ''Rusça yabancı dil olarak'' verilmektedir. Her kur bir ay sürmekte ve 24 saat'ten oluşmaktadır (bir ders saati elli dakikadır). Hafta içi ve hafta sonları, farklı program seçenekleri de

214 Rus Kültür ve Eğitim Derneği, http://russianalanya.ru, 19.03.2016.
215 Aynı yerde.

bulunmaktadır. Düzeye göre, temel düzey (5 ay), orta düzey (5 ay) ve ileri düzey (dilde yetkinlik) olmak üzere üçe ayrılmaktadır. İkincisi, resim sanatı dersleri. Bu dersler ise çocuk grubu ve yetişkin grubu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dersler, konusunda uzman Rus bir ressam tarafından verilmektedir. Bu derslere ek olarak, Türkçe dersleri ve piyano dersleri de verilmektedir.[216] Bunların dışında 2008-2009 öğretim yılı başından bu yana dernekte resim sanatı, müzik, bale, drama, yoga kursları açılmış olup, halen bu faaliyetler devam etmektedir.[217]

Derneğin bünyesinde kütüphane de yer almaktadır. Kütüphanede edebiyat, ansiklopedi, sözlük ve çocuk kitapları gibi birçok eserler bulunmaktadır. Dernekte deneyimli Rus dili öğretmenleri çalışmakta olup, öğrencilerine kaliteli eğitim vermektedirler. Dernek olarak uluslararası festival ve yarışmalara sürekli olarak katılım sağlanmaktadır. Ayrıca, Rus Kültür Derneği konferanslar, kültürel, sosyal ve edebi konular üzerinde de çeşitli projeler düzenlemektedir.[218]Örneğin, 8 Mart 2015 tarihinde Rus Kültür Derneği, Dünya Kadınlar Günü'nü renkli bir davetle kutladı. Limak Ambassadore Otel'de düzenlenen geceye Başkent'te yaşayan çok sayıda Rus vatandaşı katıldı. Ayrıca Dernek Başkanı Larissa Türkkan, Rus jetinin düşürülmesinin ardından Türkiye ve Rusya arasında yaşanan gerginlikle ilgili olarak şöyle konuştu: "Biz Türkler ve Rusların büyük bir aile olduğunu düşünüyoruz. Aile içinde zaman zaman tartışmalar olabilir. Tartışmaların ardından barış gelecektir". Türkkan sözlerine şu şekilde devam etti: "Biz politik bir dernek değiliz ama iki ülkenin barışması gerektiğini söylüyoruz. Türkiye ve Rusya, büyük bir aile gibi. Aileler arasında zaman zaman tartışmalar olur. Tartışmanın ardından barış gelecektir."[219]

---

216 Assotsiatsiya Russkoy Kulturı (Rus Kültürü Derneği), http://www.rusankara.com, 01.03.2016.
217 Aynı yerde.
218 Aynı yerde.
219 Rus Kültür Derneği'nden Kadınlar Gününde Barış Mesajı, Mayatta, 7 Mart 2015, http:/ /mayatta. com/rus-ku-ltur-derneginden-kadinlar-gununde-baris-mesaji/#sthash.5WsURo7d.dpuf,20.03.2016.

4.4.4.3. Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği Dostluk ve Kültür Derneği

Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği Dostluk ve Kültür Derneği 2005 yılında Antalya'da kurulmuş ve resmi olarak faaliyete geçmiştir. Dostluk ve Kültür Derneği'nin başlıca iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Rus dilinin, kültürünün ve kültür geleneklerinin korunmasıdır. Örneğin, Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği Dostluk ve Kültür Derneği tarafından her sene 4 Kasım tarihinde Rusya'nın Ulusal Birlik Günü kutlanmaktadır. 2015 tarihinde de Rusya'nın Antalya Konsolosluğu ile Rusya-Türkiye İşbirliği Dostluk ve Kültür Derneği tarafından organize edilen geceye Antalya Valisi Dr. Ahmet ATIPARMA, Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Mustafa Akaydın, Rusya'nın Antalya Konsolosu Mircalol Husanov, Konyaaltı Kaymakamı Bayram Yılmaz, Antalya Emniyet Müdürü Dr. Ali Yılmaz ve Rusya-Türkiye İşbirliği Destek ve Kültür Derneği Başkanı İrina Okay'ın yanı sıra Antalya'da yaşayan Rus vatandaşları aileleri ile birlikte katıldı.[220]

Derneğin ikincisi amacı ise, Rusya ve Türkiye arasında kültürel, akademik ve ticari ilişkiler kurulmasına katkıda bulunarak, iki ülkenin yakınlaşmasını sağlamaktır. Türkiye'de yaşayan Rusların dayanışmasını hedefleyen dernek, hem Rus dili kursları düzenlemekte, hem de özellikle çocukların kültürel eğitimine önem vermektedir. Başkanlığını Irina Okay'ın yürüttüğü dernek, Rusların Türkiye'de olumlu bir izlenim vermesine de büyük özen göstermektedir.[221]

Rusya'ya ait savaş uçağının Suriye sınırında düşürülmesinin ardından tırmanan gerginliği hakkında Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği Dostluk ve

---

220 http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR, 66426/antalyada- rusyanin- ulusal- birlik- gunu- kutlandi.html, 15.02.2015.

221 Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, s.52-53.

Kültür Derneği Başkanı Irina Okay şu sözleri dile getirdi: ‘‘Ortada bir kriz olsa bile bizlerin ciddi kardeşlik bağı var. Türkiye'de yaşayan Ruslar Putin’in sözleri üzerine hareket etmez çünkü aileleri burada. Ben aynı zamanda emlakçılık işiyle uğraşıyorum. Sektörde bir panik havası yaşandı. Rus müşterilerimiz yazlık olarak satın aldıkları evleri satıp satmama konusunda kararsız kaldıklarını söylüyorlar. Biz de sakin olmalarını öneriyoruz.’’[222]

4.4.4.4. Rus Sanat ve Kültür Derneği

Rus Sanat ve Kültür Derneği 2007 tarihinde Antalya’da İrina Balcı tarafından kurulmuştur. Rusya ve Türkiye arasında kültürel ve ticari işbirliğini gelişmek ve Rus kültürü ve dilinin Türkiye’de tanıtılmasına katkıda bulunmak derneğin amacıdır. Örneğin, 13 Mart 2015 tarihinde Rus Sanat ve Kültür Derneğince ‘‘Antalya’dan Barış Sesleri’’ adlı Türk-Rus Dostluk ve Barış Gecesi etkinliği gerçekleştirildi. Etkinliğe Antalya Valisi Muammer Türker, Emniyet Müdürü Cemil Tonbul’un yanı sıra bazı kurum ve kuruluşların yetkilileriyle dernek üyesi Rus ve Türkler katıldı. Antalya Valisi Muammer Türker Antalya’da yaşayan Ruslar hakkında şöyle dedi: ‘‘Türkiye genelinde özellikle de Antalya’daki Rusya Federasyonu’ndan gelen misafirlerimiz ve dostlarımızla çok mutluyuz.’’ Rus Sanat ve Kültür Derneği Başkanı İrina Balcı uçak krizi hakkında şu sözleri dile getirdi: ‘‘Politik problemler mutlaka çözülecektir. Yeter ki bizler üzerimize düşen sağduyuyu gösterelim. Burada yaşayan Ruslar olarak bu sağduyu, kardeşlik ve dostluğu Türklerden hep gördük.’’[223]

Ayrıca 2015 yılında Rus Sanat ve Kültür Derneği ve Medical Park Antalya hastane kompleksi arasında sağlık protokolü imzalandı. Rus Sanat ve Kültür Derneği

---

222 http://ekonomi.haber7.com/sektorler/haber/1679397-lalelide-kara-liste-korkusu, 1.02.2016.

223 Antalya’da‘‘Türk-Rus Dostluk ve Barış Gecesi’’, Hürriyet, 13.03.2016 21:23:00 http:// www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya-haberleri/antalya-da-turk-rus-dostluk-ve-baris-gecesi_ 257869, 5.04.2016.

Başkanı ve üyeleri Medical Park Antalya Hastane Kompleksi ile imzalanan sağlık protokolü ile birlikte sağlık hizmetlerinden indirimli olarak yararlanabileceklerini imzalanan sağlık protokolü ile birlikte dernek üyesi ve birinci derece yakınları, kurumun sağladığı her türlü sağlık hizmetlerinden indirimli olarak yararlanabileceklerdir.[224] Rus Sanat ve Kültür Derneği Başkanı İrina Balcı, imzalanan sağlık protokolünden memnun olduklarını dile getirerek, Antalya da yaşayan Rus vatandaşlarına ve dernek üyelerine sağlanan bu indirimin onu mutlu ettiğini ve Medical Park Antalya hastane kompleksi yöneticilerine ve çalışanlarına çok teşekkür ettiğini belirtmiştir.[225]

4.4.4.5. Rusya Eğitim Kültür ve İşbirliği Derneği

Rusya Eğitim Kültür ve İşbirliği Derneği 6 Haziran 2005 tarihinde İstanbul'da kurulmuş ve resmi olarak faaliyete geçmiştir. Rusya Eğitim ve İşbirliği Derneği birçok farklı alandaki kültür çalışmalarını aynı anda yürütmektedir. Derneğin Rus Dili Merkezinde, Moskova üniversitesinin ders programıyla eğitim verilirken, sanat merkezinde müzik, resim, dans gibi alanlarda organizasyonlar yapılmaktadır. Burada Rus vatandaşları için de bir destek merkezi bulunmaktadır. Derneğin turizm ile ilgili çalışmaları da oldukça yoğundur. Ruslar için Türkiye turları düzenlenirken, Türklere de Rusya'nın turizm imkânları tanıtılmaktadır. Ayrıca dernekte, Rusça bilen hekimlerin görev yaptığı sağlık merkezi de yer almaktadır. Günümüzde derneğin başkanlığını Rimma Rizaeva yürütmektedir.[226]

---

224 http://www.medicalpark.com.tr/antalya-russanatdernegi-isbirligi, 18.03.2016.
225 Aynı yerde.
226 Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, s.52-53.

4.4.4.6. İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği

İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği Ocak 2009 tarihinde kurulmuştur. Derneğin kurucusu olan Andrey Ponomarev bugün de dernek başkanlığı görevini yürütmektedir. 20 Nisan 2012 tarihinde Andrey Ponomarev Habertürk Egeli ile yapmış olduğu röportajda şu sözleri dile getirdi: ‘‘İzmir, Ruslar için yeni ancak çok kültürlülüğü ile cazibesi yüksek ve rahat bir şehir. Rusların bu kente ilgisi her geçen gün artıyor. Yerleşen aileler genelde genç. Dolayısıyla çocuk sayımız da hızla artıyor. Ancak onları göndereceğimiz okul ve kreşimiz yok. İbadet için kilise sıkıntımız var. Bu sorunlar çözüldüğü takdirde, İzmir, Rusların vazgeçilmezi olur.’’ Ponomarev İzmir’de dernek kurma nedenini şöyle anlattı: ‘‘Tarih öğretmeniyim. Sibirya’da bir yayın evim ve kitapçı dükkânım vardı. Onları satarak dokuz yıl önce İzmir’e yerleştim. Ardından İzmir’de yaşayan Rusların ve Rusça konuşanların sorunlarını çözebilmek adına üç yıl önce İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği’ni kurdum. Türkiye’deki Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu’nun üyesiyim. Amacımız, Rus geleneklerinin korunması ve geliştirilmesi.’’ Ponomarev derneğin amacını şu sözlerle ifade etti: ‘‘Türkiye’deki Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu üyesi olan derneğin temel amacı Rus geleneklerinin korunması, İzmir’de Rusça konuşan yurttaşlarının bir araya getirilmesi ve Rus dili öğreniminin yaygınlaştırılmasıdır.’’[227] Bu amaçla Rusça dersleri organize edilen dernekte zengin bir kütüphane de bulunmaktadır. Türkiye ile Rusya arasında bir köprü olmayı hedefleyen dernekte, bir de Rus Amatör Korosu bulunmaktadır.[228]

---

227 İzmir’in ‘yeni yerlileri’ Ruslar Son 10 yılda 5 bine ulaştı, Egenin Sesi, 20 Nisan 2012, 14:35, http://egeninsesi.com/70157-izmirin_yeni_yerlileri_ruslar_son_10_yilda_5_bine_ulasti,8.02.2016.

228 Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, s.52-53.

4.4.4.7. Veles Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneği

Veles Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneği 23 Mart 2014 tarihinde Kemer/ Antalya'da kurulmuştur. Veles Derneği kuruluşunun birinci yılını Kiriş Mahallesinde bulunan Daima Resort Otel'de kutladı. Kuruluş yıldönümü gala yemeğinde, Rusya Sen Petersburg Devlet Müzikal Komedi Tiyatrosunun solistleri İgor Ermin ve Yulia Maskalnko'da yer almıştı. gala yemeğine, Kemer Emniyet Müdürü Muhittin Ergen, Kemer Belediye Başkan Yardımcısı Kemal Yüksel, Daima Resort Oteller Genel Koordinatörü Tuan Atagün, Antalya Rus Konsolosluğu temsilcisi Aleksey Şivanov, Ankara Rus Kültür Derneği Başkanı Larissa Lutkova Türkkan, Kazakistan ve Avrasya Devletleri Dostluk ve Dayanışma Derneği Başkanı Martav Omarov, Lims Bona Dea Otel Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Pelit, Kemhay Başkanı Serpil Nur Abiral ve yerleşik Rus vatandaşları da iştirak etmişlerdir.[229]

Derneğin Başkanı Nadejda Pelit derneğin ilk yıldönümünde yaptığı konuşmada aşağıdaki ifadeler yer almıştır: "Tam bir yıl önce, 28 Mart'ta Kemer şehrinde eşsiz bir sanat merkezi açıldı. Kendi çatısı altında farklı yaş grubu, farklı ülkelerden gelen, farklı inançlara sahip olan insanları bir araya getiren "VELES" Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneğinin birinci yıldönümünü kutluyoruz. Sizleri aramızda görmekten son derece mutluyuz. Bu gün bizler için çok önemli bir gün, bu gün VELES tam bir yaşında. Geri dönüp bakacak olursak da kendi kendimize şaşıyoruz. Her şeyi nasıl başarabildik? Ne kadar çok gözyaşı döktük, geceleri uyumadık, bebeğimizi, yani Derneğimizi büyütürken, ne kadar zor günleri yaşadık birinci ve en zor yılımızda. Fakat bu gün sizleri burada görmek, çocuklarımızın gözlerinde mutluluğu, velilerin minnettarlığını ve misafirlerimizin hayranlığını görmek bize tüm zorlukları unutturdu. Ve bugün başaracağımıza inanan ve bize yardım eden herkese teşekkür etmek istiyoruz.

---

229 Veles birinci yılını kutladı, Kemer Gözcü, 30 Mart 2015, 02:23:59, http://www.kemergozcu.com/haber/7964/veles-birinci-yilini-kutladi.html, 3.01.2016.

Başta Sevgili Kemer belediye Başkanı Mustafa Gül'e biz ve çocuklarımız adına teşekkür etmek istiyoruz. Umarım ileride de desteklerini bizden esirgemez."[230]

Günümüzde Veles'in Başkanı Nadezda Pelit okul öncesi çocuklar için müzik öğretmenliği yapmaktadır. Ayrıca Antalya'daki Veles Uluslararası Kültür ve Dayanışma Derneği'nde çocuklar ve yetişkinler için kurslar (görsel sanat atölyesi, dans stüdyosu, master-klass, fitness programı, İngilizce, Rusça yabancı dil kursu) sunulmaktadır.[231] Örneğin, 27 Ekim 2014 tarihinde Veles Derneği dans ve gösteri etkinliği düzenledi. Etkinliğe derneğin sanat kursları öğrencilerinden; dans grubu, vokalistler, resim grubu, dil dersleri ve edebiyat kulübü öğrencileri katıldı.[232]

Tablo 22: Rusya'nın Türkiye'deki Diğer Sivil Toplum Kuruluşları

Kuruluş	**Kurucu/Başkan**	**Kuruluş yeri/tarihi**
1.''Kalinka''Dostluk Derneği	Sergey Kravets	Fethiye/5 Mayıs 2014
2.''Katyuşa''Rus Kültür ve Sanat Derneği	Ludmila Ürkmez/ Katerina Ece Sugackhova	İstanbul/2013
3. Teremok Oyun Evi	Tatyana ile Larisa Altundaş	İstanbul/ 2009

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22'de görüldüğü gibi Türkiye'de Rusların kurmuş olduğu dernekler sadece Rus-Türk Kültür derneklerinden ibaret değildir. İki ülke arasındaki insani ilişkilerin gelişmesine paralel olarak farklı işlevleri olan kuruluşlar da hayata geçirilmiştir. Fethiye'deki turizmcilerin katıldığı Türkçe Rusça kursları yürüten

230 Veles birinci yılını kutladı, Kemer Gözcü, 30 Mart 2015, 02:23:59, http://www.kemergozcu.com/haber/7964/veles-birinci-yilini-kutladi.html, 3.01.2016.

231 http://veles-kemer.com/tr/kursumuz, 19.03.2016.

232 http://www.kemerhaber.com/kemer-guncel/veles-dans-ve-gosteri- etkinligi- duzenledi. html, 7.02.2016.

‘‘Kalinka’’ Türk-Rus Dostluk Derneği, 1 Ağustos 2013 tarihinde kurulan ve Türk-Rus evliliklerinden doğan sorunları çözmeyi amaçlayan‘‘Katyuşa’' Rus Kültür ve Sanat Derneği ve Tatyana ile Larisa Altundaş öğretmenliğini yaptığı Türk-Rus evliliklerinin sonucu doğan çocuklara Rus kültürünü daha yakından tanımasına yardım etmekte olan Teremok Oyun Evi bu kuruluşların birer örnekleridir.

5. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINA YÖN VEREN EKONOMİK ETKENLER

Çalışmanın bu bölümünde Rusya'nın Türkiye politikasında dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler ele alınmaktadır. 1991'den itibaren sürekli gelişme gösteren Rus-Türk ekonomik işbirliği ikili ilişkilerin gelişmesinde adeta lokomotif rolü oynamıştır. Bu yıllarda siyasi ilişkiler her zaman ekonomik ilişkilerin gölgesinde kalmış ve hiçbir zaman ekonomik ilişkiler seviyesine çıkamamıştır. Ancak, 2000'li yıllara girildiğinde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerde hızlı bir gelişme yaşandığını görülmüştür.[233] Bu siyasi gelişmeler sayesinde Rusya Türkiye ile dış ticaret, turizm ve yatırımlar alanlarına yoğunluk göstermeye başlamıştır.

5.1. Dış Ticaret

Rusya, Türkiye'nin ticarisi ilişkisi en yoğun olduğu ülkelerdendir. İhracat yapılan serbest bölge ve 236 ülke içerisinde, Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve Irak'tan sonra beşinci sırada yer almaktadır. AB üyesi ülkeleri ayrı ayrı dikkate alınmaması durumunda serbet bölge ve 224 ülke içerisinde birinci sırada yer almaktadır.[234]

---

233 Fatih Özbay, Soğuk Savaş Sonrası, s.37.

234 Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımına İlişkin Değerlendirme, Tepav Ticaret Çalışmaları Merkezi Tarafından Hazırlanmıştır, s.3, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiiLDMitnKAhUinXIKHW_yBYQQFgggMAE&url=https%3A%2F%2Fwww.deik.org.tr%2FContents%2FFileAction%2F3780&usg=AFQjCNEfcNesZPA4JEoxlOSVQ5ln5qkOQ&bvm=bv.113034660,d.bGQ, 2.02.2016.

Tablo 23: Rus Dış Ticaretinde Türkiye'nin Yeri

Yıl	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ocak-Eylül 2013	Ocak-Eylül 2014
Ticaret hacmi	7	7	7	7	7	8	8	7
İhracat	4	6	6	6	5	5	5	5
İthalat	14	16	11	13	13	12	12	13

Kaynak: O Torgovo-Ekonomiçeskom Sotrudniçestve Mejdu Rossiyskoy Federatsiyey I Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik İşbirliği), tarihinde Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, http://economy.gov.ru/minec/press/news/ 201411281300, 5.03.2016.

Tablo 23'te görüldüğü gibi 28 Kasım 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'nın yayınladığı verilerine göre, Türkiye Rusya'nın dış ticaret ortaklarının arasında ihracatta yedinci (7), ithalatta beşinci (5) ve ticaret hacminde on üçüncü (13) yer almaktadır. Böylece Rusya'nın dış ticaretinde Türkiye'nin payı yüzde 3,9 olduğu görülmektedir. Ocak-Eylül 2014 yılında Rus-Türk ticaret hacmi 2013 yılının aynı dönemi ile karşılaştırıldığında yüzde 0,5 oranında artış gösterip 23,7 milyon Amerikan dolara ulaştığını göstermektedir. Bu durum Rus ihracatının yüzde 1,4 oranında artarak 18,7 milyar Amerikan dolarına ulaştığını, Türkiye'den ithalat oranı ise yüzde 2,8 (5 milyar Amerikan doları kadar) azaldığını göstermektedir.[235]

Rus-Türk ilişkilerinin gelişmesindeki önemli etkenlerin birisi hiç şüphesiz ticarettir. ''Bavul ticareti'' ile başlayan bu alandaki münasebetler, günümüzde iki ülke arasındaki stratejik işbirliğinin temelini oluşturmaktadır.[236] Ekonomik Kalkınma ve

---

235 O Torgovo-Ekonomiçeskom Sotrudniçestve Mejdu Rossiyskoy Federatsiyey i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik İşbirliği), Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı,http://economy.gov.ru/minec/press/news/ 201411281300, 5.03.2016.

236 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, s.7.

İşbirliği Örgütü (OECD)[237] tanımına göre, bavul ticareti, bireysel girişimcilerin yurtdışından mal alarak bu malları sokak pazarlarında veya küçük dükkânlarda satmak amacıyla ithal etmesiyle ortaya çıkan ticarettir. Bavul ticaretiyle uğraşan girişimcilerin genellikle gümrük vergisi ödememek için bu tür bir faaliyet içinde olduklarına dair beyanname vermekten kaçındıkları belirtilmektedir. Bu anlamda bavul ticareti, bir kayıt dışı ekonomik faaliyet olarak da adlandırılabilir. Türkiye-Rusya ekonomik ilişkileri açısından ise bavul ticareti 1998 yılına kadar artış göstermiş, "bu ticaretin en canlı döneminde İstanbul'a günde ortalama 55 charter uçağı, 600 otobüs ve birkaç gemi, bavul ticareti amacıyla" gelmişlerdir.[238]

Rusya'nın Türkiye politikasının kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesi için ''Bavul ticareti''[239] ve turizmin de ekonomik büyüklüklerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Özellikle bavul ticareti 1990'lı yıllar boyunca ekonomik ilişkilerde hayati bir öneme sahip olmuştur. Bavul ticareti rakamları 1996 yılında 8,8 milyar Amerikan dolar ile zirveye çıktıysa da 2000'lerin başında aşamalı olarak 3-4 milyar Amerikan doları seviyesine düşmüştür.[240] Bu düşüşün sebebi 1998'de Rusya'da başlayan ekonomik kriz idi.

---

237 Piyasa ekonomisi ve demokratik yapıya sahip 34 ülkenin küreselleşmeyle birlikte yönetim,sosyal ekonomik gibi alanların sorunlarına çözüm bulmak, sürecin oluşturduğu fırsatlardan istifade etmek üzere ortaklaşa çalıştıkları bir örğüttür. Bu konu için ayrıntılı olarak bkz. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), http://www.mfa.gov.tr/iktisadi- isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa, 26.01.2016.

238 Emre Erşen, Sovyet Sonrası Rus Avrasyaciliği Ve Rusya - Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etkiler, Doktora tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2009, s.231, file:///C:/Users/inga/Downloads/239967%20(3). pdf,27.01.2016.

239 Rus kaynaklarında ''Bavul ticareti'', ''Çelnoçnaya torgovlya'' olarak geçmektedir.

240 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.41.

Tablo 24: 1995-2001 Rusya ve Türkiye Arasında Bavul Ticareti

Yıl	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
İhracat	1,3*	1,5	1,8	1,1	1,4	2,3	2,4
İthalat	14,4	16,1	14,7	13,0	10,1	10,5	12,1
Hacim	15,7	17,6	16,5	14,1	11,5	12,8	14,5

Kaynak: Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımına İlişkin Değerlendirme, Tepav Ticaret Çalışmaları Merkezi Tarafindan Hazırlanmıştır, s.20, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiiLDMitnKAhUinXIKHW_yBYQQFgggMAE&url=https%3A%2F%2Fwww.deik.org.tr%2FContents%2FFileAction%2F3780&usg=AFQjCNEfcNesZPA4JE2oxlOSVQ5ln5qkOQ&bvm=bv.113034660,d.bGQ, 2.02.2016.

* Milyar Amerikan doları

Tablo 24'te, 1995-2001 yıllarında Türkiye ile Rusya arasında yapılan Bavul ticaretine bakıldığında, Rusya'nın 1998'de yaşadığı ekonomik krizden olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. IMF'nin kaynaksal sorun yaşamasından dolayı Rusya'ya vermiş olduğu desteği akıya almış olması, Rusya'nın kriz ortamına sürüklenmesine sebeb olmuştur. Fon kaynak yetersizliğinden dolayı kararını açıklamasıyla birlikte Rusya resmen kriz başlamıştır.[241] Fakat sonraki dönemlerde 2000 (12,8) ve 2001 (14,5) yılları verilerine bakıldığında, Rusya ve Türkiye arasındaki ticaret hacmi iki kat artış göstermiştir.

2008 yılında (38) Rusya ile olan karşılıklı ticaret hacminde 2000 yılında (4,5) ise sekiz kattan daha fazla bir artış olmuştur. 2009 yılına gelindiğinde, iki ülke arasındaki ticaret hacminde, küresel ekonomik kriz ve Rus gümrüklerinde Türk mallarına Temmuz 2008 ve Agustos 2009 dönemlerinde tam denetim uygulanmasından dolayı yaklaşık 23 milyar Amerikan doları civarında düşüş yaşanmıştır. Rusya ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 2012 yılına gelindiğinde, 33 milyar Amerikan dolarını

241 https://www.ekodialog.com/Konular/1998_asya_rusya_krizi.html, 12.03.2016.

geçerken, Türkiye'nin ticari ortakları arasında Rusya ilk sıralarda yerini almıştır. (bkz.Tablo 25).[242] Rusya'nın ihracat ürünlerinin yüzde yetmişi kereste, metalürji ve enerjiden oluşmaktadır. Türki'nin ithal ettiği ürünlerin yüzde altmışını gıda maddeleri ve tüketim malları oluşturmaktadır.[243]

Tablo 25: Rusya ve Türkiye Arasındaki Ticaret Hacmi 2009-2013

Yıl	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2013/2012 (%%)**
Ticaret Hacmi	22 639,7*	26 224,6	29 945,9	33 306	32 031	-3,8
İthalat	19 450,1	21 592,3	23 950,5	26 625	25 064	-5,9
İhracat	3 189,6	4 632,3	5 995,4	6 681	6 967	4,3

Kaynak: Rusya Federasyonu Ekonomik Gelişme Bakanlığı, Dış Ekonomik Bilgi Portalı, http://www. ved.gov.ru/exportcountries/tr/tr_ru_relations/tr_ru_trade, 02.12.2015.

*Milyar Amerikan doları

Tablo 25'te Türkiye ve Rusya arasında gerçekleşen ticaret hacmi 2009-2013 Aralığında artış gösterdiği görülmektedir. 2009 yılında Rusya Türkiye'nin ticari ortakları arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu yılda ticaret hacmi 22 milyar Amerikan doları, 2013 yılında ise 32 milyar Amerikan doları gibi hiç yadsınamayacak rakamlara ulaşmıştır. Türkiye'nin Rusya ile olan ticaretinde, ihraç ettiği malların kapsamına bakıldığında gıda ve tüketim içerikli oluğu tespit edilmektedir. Bu ihraç mallarının kalemini ise yüzde yirmi ile tekstil, yüzde on iki ile meyve ve sebze ve yüzde on altılık kısmını ise demir, çelik ürünleri oluşturmaktadır. Rusya'nın ise Türkiye'ye gerçekleştirdiği ihraçatın büyük bir bölümü enerji sektöründen oluşmaktadır. Rusya'nın

242 Aynı yerde.

243 Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler, Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid.ru/relat_5_t.html, 8.01.2015.

Türkiye'ye olan ihracatının yüzde yirmi altısını petrol ve petrol ürünleri, yüzde kırk ikisini doğal gaz oluşturmaktadır.[244]

Günümüzdeki verilerine göre iki ülke arasındaki ticaret hacmi yaklaşık olarak 20 milyar Amerikan doları kadarken 2014 yılındaki TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) yayınlamış olduğu verilere göre bu değer 31,2 milyar Amerikan dolarıdır. 2015'in ilk dokuz ayında 18,5 milyar Amerikan doları kadar olan ticaret hacmi, 2014 yılındaki değerler ile kıyaslandığında daralma yaşamıştır. Daha öncede iki ülke arasında buna benzer daralmalar yaşanmıştı. Özellikle Temmuz 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz ve Agustos 2009 yılında Rusya'nın Türk mallarına uyguladığı tam denetim, iki ülke arasındaki ticaret hacminin daralmasına sebep olmuştur. 2009 yılındaki verilere göre ticaret hacmi 23 milyar Amerikan dolarına gerilemiştir.[245] Rusya'nın Türkiye'de yapmış olduğu doğrudan yatırımlar 1,7 milyar Amerikan dolarını aşarken, Türkiye'nin doğrudan Rusya'da yaptığı yatırımlar ise 1 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır.[246]

Tablo 26: Türkiye-Rusya Ticari Hacmi 2010-2015/10

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2010	4,6	21,5	-16,9	26,1
2011	6,0	24,0	-18,0	30,0
2012	6,6	26,6	-20,0	33,3
2013	7,0	25,0	-18,0	32,0
2014	6,0	25,3	-19,3	31,3
2015/10	3,1	17,3	-14,2	20,4

Kaynak: Bilgi Notları, Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçiliği, http://moskova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=219659, 2.02.2016.

244 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, s.8.

245 Türkiye - Rusya Ticari İlişkilerinde Son Durum, BİA Haber Merkezi, 25 Kasım 2015, 11:56, http:// bianet.org/bianet/siyaset/169547-turkiye-rusya-ticari-iliskilerinde-son-durum, 1.12.2015.

246 Rusya Türkiye Ilişkilerini Ticaret Belirliyor, Cumhuriyet, 01 Aralık 2014, http:// www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/152859/Rusya_Turkiye_iliskilerini_ticaret_belirliyor.html, 5.04.2015.

Tablo 26'da 2010-2015 Türkiye ile Rusya arasındaki ticaret hacmi verileri verilmektedir. Bu tabloya bakıldığında Rusya ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 2003 yılında 6 milyar Amerikan doları seviyesindeyken, 2010 yılında (26,1), 2012 yılında ise (33,3) miyar dolar seviyesine tırmanmıştır. Uzun yıllardır devam eden bu ticari ortaklık 2012 yılında üst seviyeye ulaşmış, Türkiye Rusya'nın ticari ortakları arasında Almanya'dan sonra ikici sırayı almıştır. Rusya ile Türkiye arsında 2015 yılının Kasım ayına kadar güçlü bir ticari ve ekonomik bağ kurulmuşsada, Türkiye tarafından Suriye sınırında Rus uçağının düşürülmesinin ardından bu bağlar zedelenmiş ve bunun akabinde ticaret hacminde daralma yaşanmıştır.[247] Rusya'nın Türkiye'ye bir dizi yaptırımlar uygulamaya gitmesi ticaret rakamlarını Ekim 2015 tarihinden sonra 20,4 milyar Amerikan doları'na kadar düşmesine sebep olmuştur.[248]

5.2. Turizm

Turizm; Rusya ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerde büyük bir öneme sahiptir. Rus türistler Türkiye'de turizm araçlarının gelişimine önemli katkı sağlamıştır.1990'lı yıllarda Türkiye'deki Rus turist sayısı yüz binlerle ifade edilirken, ilerleyen yıllarda milyonlarla ifade edilmeye başlamıştır. Rus turistlere Türkiye'yi tanımalarındaki en büyük etmenleden biri bavul ticareti olmuştur. 1996 yılındaki verilere göre 600 bin civarında olan Rus turist sayısı 2007 yılında iki milyon kişi gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. Bavul ticareti ile daha çok Türkiye'de ki iş merkezlerinin bulunduğu bölgeler tercih edilirken, bu ticaretin bitmesiyle birlikte daha çok sıçak denizlerin bulunduğu bölgeler tercih edilmeye başlanmıştır. Günümüzde Rus turistler daha çok Akdeniz kıyılarını ve özellikle de Antalya civarını tercih etmektedirler. Tabiki turizimin gelişiminde farklı faktörlerde rol oynamıştır. Özellikle Türk turizm

---

247 İşte Rusya'nın son iki aydaki hava sahası ihlalleri, T24, 26 Kasım 2015, 08:51, http:// t24. com.tr/haber/iste-rusyanin-son-iki-aydaki-hava-sahasi-ihlalleri,318034, 5.12.2015.

248 Rus Uçağı Türk hava sahasını ihlal etti, BBC, 31 Ocak 2016, http://www. bbc. com/turkce/haberler/2016/ 01/160130_rusya_turkiye_ucak, 11.01.2016.

şirketlerinin ucuz paket kampanyaları sunmaları ve ucuz charter seferlerinin düzenlenmesi, Rus turislerinin tatil seçenekleri içerisin Türkiye'yi ilk sıralara almalarının neden olmuştur. Ancak şuda unutulmamalıdır ki Rus turistler tüketim yoluyla fazla bir döviz bırakmadıkaları bilinmektedir. 2007 yılı verilerine göre Rus turislerin harcamaları yoluyla bıraktıkları döviz miktarı 1,4 Amerikan doları civarındadır.[249] 2009 yılında küresel ekonomik krize rağmen Türkiye'ye gelen Rust turist sayısı 2,7 milyon civarında kaydedilmiştir. 2010 yılındaki verilere göre Rus turist sayısı 3,1 milyon, 2011 yılı verilerine göre ise 3,4 milyon kişiye ulaşmıştır.[250]

2010 yılında Rusya devlet Başkanlığı görevini yürüten Dimitri Medvedev'in 11-13 Mayıs tarihlerinde Türkiye ziyareti sırasında "2010-2011 yıllarını kapsayacak şekilde Ortak Turizm Eylem Planı" anlaşmasını imzalamıştır.8 Haziran 2010 tarihinde istanbul'da Rus Federal Turizm Başkanı ile Turizm Bakanlığı Müsteşarı tarafından her iki Ülke Vatandaşlarının bulundukları misafir ülkede güvenliklerinin sağlanması konusunda bir ortak bildiri imzalanmıştır.

İki ülkesinde turizmin gelişmesi, turizm dışındaki diğer alanlardada işbirliğinin gelişmesine sebep olmaktaydı. 2011' yılından başlayarak iki ülke arasında vizelerin karşılıklı ve aşamalı olarak kaldırılması ile birlikte Rus turist sayısında rekor kırılmış, turist sayısı 3,5 milyon gibi rekor düzeye ulaşmaştır. Bu veriler gösteriyor ki Rus turisleri Almanya'dan sonra Türkiye'deki en kalabalık turist gurubu olmuşlardır.[251] Bu şekilde Ruslar, Türkiye'yi ziyaret eden turistler arasında ilklerin arasındadır.[252]

---

249 Erhan Büyükakıncı, Türk-Rus İlişkilerinin Değerlendirilmesi: Güvenlik Sorunsalından Çok Boyutlu Derinliğe Geçiş, s.834, https://istihbaratsahasi.files.wordpress.com/2013/06/trk-rus-likileri.pdf, 7.02.2015.

250 Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımına İlişkin Değerlendirme,s. 5, https://www.deik.org. tr/Contents/FileAction/3780, 4.12.2015.

251 Erhan Büyükakıncı, a.g.e.,s.834.

252 Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımına İlişkin Değerlendirme, s.5.

Türk iş adamlarının turistik amaçlı ziyaretlerden ziyade iş görüşmeleri çerçevesinde şekillenen seyahatleri Rusya'da devasa oranlarda yatırımların gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu nedenle Rusya, Türkiye ile ilişkilerinde turizm ve yatırım sektörlerini birlikte değerlendirmiştir. Türk müteahhitlerin sadece 2012 yılında Rusya'da üstlendikleri işlerin proje bedelinin 3,64 milyar Amerikan doları olduğu ve günümüze kadar bu ülkede yapmış oldukları toplam proje ve yatırımlarının tutarının ise, 39 milyar Amerikan dolarına yaklaştığı göz önüne alındığında, Türkiye'den Rusya'ya yapılan ziyaretlerin büyük çoğunluğunun yatırım fırsatlarının iki taraf lehine mümkünün sınırları dâhilinde değerlendirilmesi açısından hayati bir niteliğe sahip olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Zira Türkiye'ye dinlenmeye ve tatile gelen Rus turistlere karşılık, Türk işadamları Rusya ile ticaret yapmak ve bu ülkede yatırım yollarını araştırmak için Rusya'ya gitmektedirler. Örneğin, 2012 yılında Rusya'yı ziyaret eden 305 bin 429 Türk vatandaşının sadece 100 bin 918'i turistik amaçlarla bu ülkeye seyahat etmişlerdir. Önceki yıllarda ise, turistik amaçla Türkiye'den bu ülkeye gelen ziyaretçi sayısı çok daha düşük oranlarda gerçekleşmiştir. Ancak 2010 ile 2012 yılları arasında, özellikle 2011 Nisan'ında karşılıklı turistik ziyaretlerde vize muafiyetinin yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türkiye'den Rusya'ya gelen turist sayısında yüzde yetmişlik bir artış gözlemlenirken, bu ülkeyi ziyaret eden Türk vatandaşlarının toplam sayısı yüzde elli beşten fazla artmıştır.[253]

Tablo 27: Türkiye'yi Ziyaret Eden Rus Turist Sayısı 2010-2015/8

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015/8
Milyon kişi	3,1	3,4	3,6	4,3	4,5	2,7

Kaynak: Türkiye-Rusya Ekonomik Ve Ticari İlişkileri, Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçiliği,http://moskova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=219659,28.12.2015.

253 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.59.

Tablo 27'de 2010 ila 2015 yılının Ağustos ayı arası Türkiye'yi ziyaret eden Rus turist sayısı görülmektedir. Rus turist sayısının 2010-2014 yıllar arasında yükselişe geçtiği ortaya çıkmaktadır. Yani 2010 yılında (3,1), 2011'de (3,4), 2012'de (3,6), 2013'te (4,3) ve 2014'te (4,5) olarak gerçekleşmiştir. Ağustos 2015 tarihinin verilerine göre Türkiye'yi ziyaret eden Rus turist sayısı 2,7 olarak düşüş göstermiştir. Bu düşüş yukarıda belirtildiği gibi Rus savaş jetlerinin 3-4 Ekim Türk hava sahasını iki kez ihlal etmesi ve 24 Kasım 2015 tarihinde Rusya'ya bağlı SU-24 tipi uçağının Türkiye sınırı tekrar ihlal etmesi sebebiyle Rusya ile Türkiye arasında diplomatik ve ekonomik ilişkiler gerilmesiyle başlamıştır.[254]

Böylece Türkiye'den Rusya'ya yapılan ziyaretlerde ticaretin turizmden bir adım önde olduğunu gösteren bu rakamların, vizelerin kalkmasının etkisiyle ilerleyen dönemde daha da artış göstereceği düşünülmektedir. Ancak hâlihazırda Rusya, Türk turistler açısından henüz yeterli ilgi görememiştir. Bu noktada daha çok Türk vatandaşının Rusya'yı ziyaret etmelerinin önünü açmak adına iki ülke tur operatörlerinin uygulayacağı cazip paket programlara ihtiyaç duymaktadır. Diğer yandan Türk turistlerin kültür turizmine olan ilgisi Doğu Avrupa ülkeleri örneğinde açıkça göze çarpmaktadır. Dolayısıyla Rus yetkililerin sunacağı benzer olanak ve fırsatlar, daha çok Türk turisti ülkeye çekebilmek için oldukça faydalı olacaktır.[255]

5.3. Yatırımlar

Türkiye ile Rusya arasındaki ekonomik ilişkilerinin temel çerçevesini, Türkiye ile SSCB arasında 8 Ekim 1937 tarihinde imzalanan Ticaret Anlaşması belirlemiştir.

---

254 İşte Rusya'nın son iki aydaki hava sahası ihlalleri, T24, 26 Kasım 2015, 08:51, http:// t24.com.tr/ haber/iste-rusyanin-son-iki-aydaki-hava-sahasi-ihlalleri,318034, 5.12.2015, Rus Uçağı Türk Hava Sahasını İhlal Etti, BBC, 31 Ocak 2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/ 2016/01/ 160130_rusya_turkiye_ucak,11.01.2016.

255 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.60.

SSCB'nin dağılmasını takiben, Rusya ile bu alandaki yasal zemini ise, 25 Şubat 1991 tarihinde imzalanan Ticari ve Ekonomik İşbirliğine dair Anlaşma oluşturmuştur.[256]

1992 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Rusya ile ilk önce ticari ilişkiler gelişmeye başlamış, ardından ticari ilişkiler kadar olmasa da Türk yatırımlarında artış kaydedilmiştir. 1990'lı yıllarda yatırımlar konusunda Türkiye Rusya'yı geçmiştir. Enka, Koç, Zorlu Grubu (Vestel, Taç, Zorlu Enerji), Efes, Şişecam, Kale Grubu, Eczacıbaşı gibi büyük firmaların yanında küçük ve orta ölçekli firmaların üretim tesisleri kurmak suretiyle pazara olan ilgileri her geçen gün artmıştır. 2012 yılı sonu itibariyle Rusya'daki Türk yatırımların toplam tutarının 9 milyar Amerikan dolarına yaklaştığı tahmin edilmiştir.[257]

Günümüzde her iki ülke birbirlerinin önemli ticari ortakları haline geldiler. Rusya'daki Türk yatırımları her geçen yıl artmaya devam etmektedir. Binlerce Türk işçisine istihdam olanağı da sunan Türk inşaat sektörünün Rusya pazarında yüklendiği işlerin toplamı 20 milyar Amerikan dolarını bulmaktadır. Rusya açısından da Türkiye önemli bir ticari ortak haline geldi. Rusya'daki Türk yatırımları kadar büyük olmasa da Türkiye'de de hatırı sayılır derece de Rus yatırımları bulunmaktadır. Özellikle ulaştırma ve enerji alanındaki ilişkiler buna örnek gösterilebilir. Rusya ve Türkiye arasındaki ticari-ekonomik işbirliğinin en önemli alanlarından biri de enerji sektörüdür. Rusya enerji kaynakları açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Türkiye ise Rusya'ya komşu ülkeler arasında enerji talebinin hızla arttığı ülkelerin başında gelmektedir.[258]

---

256 Şeyda Çolak, Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü Üyeliği Ve Türkiye Üzerine Etkileri, İstemi Parman Dış Ticaret Portal, 28 Mayıs 2015, http://www.istemiparman.com.tr/rusyanin-dunya-ticaret-orgutu-uyeligi-ve-turkiye-uzerine-etkileri, 6.03.2016.

257 Aynı yerde.

258 Fatih Özbay, Soğuk Savaş Sonrasi Türkiye-Rusya İlişkileri: 1992-2010,Bilge Strateji, (Ed.) Atilla Sandıklı, Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, Bahar 2011, s.43-44, http://www.bilgestrateji.com/makale/BS2011-1/Bilgestratej_ Bahar_2011_ Sayi_4.pdf, 11.05.2015.

Rus-Türk enerji alanındaki işbirliği, gerçekten stratejik bir nitelik kazanmaktadır. 1987 yılından itibaren Türkiye, Rus doğal gazının en büyük alıcılarından biri haline gelmiştir. Ayrıca günümüzde Rusya, Akkuyu'da, Türkiye'nin ilk nükleer santralini inşa etmektedir. Bu da Türkiye'ye çevre güvenliği sağlayan teknoloji de dâhil olmak üzere, çağdaş ve yeni teknolojilerin transferi, milyarlık yatırımlar ve yeni iş yerleri demektir. ''Güney Akım'' doğal gaz boru hattı ve ''Samsun-Ceyhan'' petrol boru hattı gibi ciddi projeleri yine Türkiye ile beraber gerçekleştirilmektedir. Rus şirketleri, Türkiye ile petrol ve doğal gaz pazarlarında işbirliğinin geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Bu şirketler yalnızca enerji kaynaklarının ithalat hacmini büyütmekle kalmayıp, doğal gaz ulaştırma altyapısının geliştirilmesi ve hammadde çıkartılmasıyla da ilgilenmektedir.[259]

Tablo 28: Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Yatırımlar (2006-2010)

Yıl	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010(9 ay)**
Dönem Başındaki Birikim	0,56*	4,76	108,84	186,25	232,87
Yatırımlar	7,44	117,17	101,19	67,00	66,45

Kaynak: Torgovo-ekonomiçeskoe sotrudniçestvo mejdu Rossiyskoy Federatsiey i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ticari ve ekonomik işbirliği), http://www.ved.gov.ru/exportcountries/ tr/tr_ru_relations/ tr_ru_trade, 13.03.2016.

***** Milyon Amerikan doları

Tablo 28'de 2006 ila 2010 yılları arasında Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti arasındaki yatırımları görülmektedir. Rusya'nın Türkiye'deki yatırımları 2006'da (7,44) olup, 2007'de (117,17)'ye çıkması büyük oranda artış göstermiştir. 2008

259 Vladimir İvanovski, Ülkelerimizin Yakınlaşma Temposundan Memnunuz,Diplomat Atlas Dergi-si, http:// www. Diplomat. Com.Tr/Atlas/ Sayilar/ Sayi10/ Sayfalar. Asp? Link=S10-2. Ht ml, s.53, 20.04.2015.

yılında Rusya'da ekonomik kriz yaşanması nedeniyle 2009 ve 2010 yıllarının yatırım seviyeleri yaklaşık iki kat azalarak (67,00) ve (66,45)'e gerilemiştir (krş. Tablo 29).

Tablo 29: Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu Arasındaki Yatırımlar (2006-2010)

Yıl	2006	2007	2008	2009	2010(9ay)
Dönem Başındaki Birikim	443,30*	480,31	916,11	1 126,80	632,04
Yatırımlar	380,27	251,87	642,67	261,84	198,84

Kaynak: Torgovo-ekonomiçeskoe sotrudniçestvo mejdu Rossiyskoy Federatsiey i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ticari veekonomikişbirliği), http://www.ved.gov.ru/exportcountries/tr/tr_ru_relations/tr_ru_ trade, 13.03.2016.

* Milyon Amerikan doları

Tablo 29'da 2006 ila 2010 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu arasındaki yatırımları verilmektedir. Burada, Tablo 28 ile Tablo 29'nun karşılaştırılması uygun görülmektedir. Rusya'nın Türkiye'deki yatırımları 2006'da (7,44) olup, Türkiye'nin Rusya'daki yatırımları 2006'da (380,27) olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde Rusya'nın Türkiye'deki yatırımları 2007'de (117,17) olarak yükseliş, Türkiye'nin Rusya'daki yatırımları 2007'de ise, (251,87) olarak düşüş göstermektedir. Unutulmamalıdır ki, Rusya ile Türkiye arasındaki yatırım farkı Rusya'nın Türkiye'ye daha çok enerji sektöründeki yatırımları sayesinde gerçekleşmektedir. Burada belirtmek gerekir ki, Rusya Türkiye'ye en çok 2007'de (117,17), Türkiye ise, 2008'de (642,67) yatırımlar yapmışlardır. Türkiye'nin Rusya yatırımları 2009 ve 2010 yıllarda yaklaşık üç kat azalarak (261,84) ve (198,84)'e gerilemiştir.

Başka yatırım örneği ise, 2005 yılının sonunda Rus ''Alfa Grubunun'' Türk ''Çukurova'' Holding ile Türkiye'nin en büyük Türk mobil operatörü ''Turkcell'in'' yüzde 13,2 hissesini satın alma sözleşmesini imzaladıktan sonra Türkiye'de Rus

yatırımlarının toplam hacmi yaklaşık 4 milyar Amerikan dolara ulaşması idi. İşlemin tutarı 3,3 milyar Amerikan dolarıydı. Daha güzel bir örnek, Temmuz 2008 yılında Lukoil ‘‘Akpet’’ büyük Türk işletmeci benzin istasyonlar setini (693 benzin istasyonları ve diğer altyapılarını) tamamen satın alması idi. Yatırımların hacmi 555 milyon Amerikan dolarıydı.[260]

Türkiye’de Rus müteahhitlerin varlığı oldukça azdır ama tamamlanmış çalışmaların toplam miktarı yaklaşık 400 milyon Amerikan dolarıdır. Günümüzde Rusya bu durumu değiştirmek için ‘‘Deriner’’ ve ‘‘Tuğrul’’ hidroelektrik santralleri, ‘‘Sivas’’ gaz dağıtım istasyonu, Boğaz altındaki hidrolik tüneli (Marmaray projesi), boru hatları ve köprüleri yeniden yapılandırma projelerinde yer almaktadır.[261]

---

260 İnteresı i Pozicii Rossii v Azii i Afrike v Nacale XXI Veka (20. yüzyılın başlarında Rusya’nın Asya ve Afrika-daki çıkarları ve pozisyonları): Sbornik Statey Posvasenni 80-letiyu Doktora İstoriceskih Nauk, Professora, Akademika RAEN A.M. Hazanova, (Ed.) Saripov U.Z., İnstitut Vostokovedeniya RAN, Vorobev A.V.Yayın-cılık, Moskova, 2011, s. 133, https://vk.com/doc358527_273786049?hash=1b841084d1 6f585657&dl =9be4ab 708d8f9c4de8,6.01.2015.

261 İnteresı i Pozicii Rossii., a.g.e., s.134.

6. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINI ETKİLEYEN ULUSLARARASI KURULUŞLAR

25 Mayıs 1992 tarihli "Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Esasları Hakkındaki Anlaşma'' Rus-Türk ortaklığın ilkelerini oluşturmaktadır. Söz konusu anlaşma 26 Ağustos 1992 tarihli Rusya Türkiye Danışmalar Protokolü iki ülke arasında işbirliğinin geliştirilmesi için yararlı olmaktadır.[262] Rusya, uluslararası camiada etkisini örgütler aracılığıyla sağlamaktadır. Rusya ve Türkiye, ilişkilerini uluslararası sistem içerisinde kuvvetlendirmek arzularını bildirerek, BM, G-20, AGİT ve KEİ gibi uluslararası örgütleri kullanmaktadırlar.[263]

6.1. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

Rusya Federasyonu, komünizm sonrası değişen stratejik ortama uyum sağlamakta zorlanmış, Soğuk Savaş'ın mirasından arınarak kendine uluslararası alanda yeni bir rol bulma gibi zor problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Değişim süreci içinde, Rusya'nın eşit olarak rol alacağı bir örgüt kurulmasını önermiştir. Rusya Federasyonu'nun, aslında belirtmeye çalıştığı örgüt, AGİT'in olduğunu, hatta Rusya, AGİT'in kapsamının ve işlevinin genişletilerek her zaman Avrupa'nın güvenliğinde etkin bir konuma getirilmesinden yana olduğunu vurgulanmaktadır.[264]

---

262 Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Avrasya'da İşbirliği Eylem Planı (İkili İşbirliğinden Çok Boyutlu Ortaklığa), Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid.ru/ relat_2_ t.html, 1.02.2015.

263 Aynı yerde.

264 Serdar Kesgin, NATO-Rusya İlişkileri, (Yay. Haz.)Ahmet Üstün, Giresun Üniversitesi, Kara - deniz Stratejik Araştırma Ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Giresun, 2009, s.60-61.

AGİT'in gelecekte Avrupa güvenliğinde oynayabileceği muhtemel rol, Türkiye açısından da önemli bir gelişme olduğunu açıklanmaktadır. Çelik bu eserinde şimdiye dek Doğu-Batı ilişkileri çerçevesinde, uluslararası müdahale dışı kalmış pek çok coğrafi alan ve konu AGİT gündemine girdiğini anlatmaktadır. Eski Doğu ve Batı Blokları bir arada toplayan güvenlik örgütü olması AGİT'in özelliğidir. Bu özelliğin sayesinde Rusya, Türkiye ve Orta Asya Cumhuriyetleri ile diyalog yapmaktadır. Türkiye, Rusya gibi AGİT'e teşkilatın kurulduğu 1975'te girmiş, Helsinki Nihai Senedini, 1990 Paris Şartı'nı ve 1991 Ulusal Azınlıklar Bildirisini imzalayarak insan hakları konusunda özgür iradesiyle ulusal egemenliğini sınırlamıştır.[265]

AGİT'in kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, örgütün tüm boyutlarında (siyasi-askeri, ekonomi-çevre, insani boyut) faal ve yapıcı bir tutum sergilemektedir. Bu çerçevede Türkiye, terörizm, polis faaliyetleri, sınır güvenliği ve yönetimi, ekonomi ve çevre konuları, hoşgörü ve ayrım gözetmeme, göç ve bütünleşme, insan ticaretiyle mücadele gibi alanlar başta olmak üzere AGİT çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.[266]

Türkiye'nin karşılıklı yoğun siyasi etkileşim içinde olduğu üç coğrafi bölgedeki (Orta Asya, Güney Kafkasya ve Balkanlar) güvenlik durumu ve siyasi gelişmeler AGİT'in gündeminde öncelikli olarak yer almaktadır. Söz konusu bölgelerle yakın ilişkilere sahip olan Türkiye görüşleri AGİT'in çalışmalarında dikkate alınmaktadır. Türkiye, istikrar ve kalkınmanın sağlanmasına verdiği önem ve bölge

---

265 Ümit Çelik, ABD'nin Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı Türkiye-ABD-AB Güvenlik Ve Savunma İlişkileri,s.13-14, http://www.academia.edu/2606876/ABD_N%C4%B0N_T%C3%9CRK%C4 %B0YE_ N%C4%B0N_ AB_ %C 3%9CYEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0NE_BAKI% C5% 9EI_T%C3%9CRK%C4%B0YE-ABD-AB_G%C3%9CVENL%C4%B0K_VE_ SAVUNMA_ %C4%B0L% C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0, 01.03.2016.

266 Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www. mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa, 09.02.2016.

ülkeleriyle özel ilişkileri çerçevesinde AGİT'in faaliyetlerine teknik yardım ve eğitim gibi yöntemlerle katkı sağlamaktadır.[267]

Bundan başka Avrupa'da Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (AKKA), 1990 yılında imzalanmış ve 1992 yılında yürürlüğe girmiştir. AKKA, Avrupa konvansiyonel güvenlik mimarisinin üzerinde inşa edildiği temel uluslararası düzenlemedir. Avrupa sathında ve bölgesel düzeyde kuvvet düzeyleri, askeri dengeler, ülke içi ve dışı askeri konuşlandırma koşulları AKKA tarafından belirlenmektedir. Antlaşma bu amaçla, muharebe tankları, zırhlı muharebe araçları, topçu sistemleri, savaş uçakları ve saldırı helikopterleri olmak üzere beş kategorideki konvansiyonel teçhizat için taraf ülkelere sayısal sınırlama ve şeffaflık yükümlülükleri getirmektedir. AKKA ile ilgili konular, antlaşma marifetiyle tesis edilmiş Ortak Danışma Grubu'nda (ODG) ele alınmıştır. ODG oydaşma ilkesine göre çalışmaktadır. AKKA, AGİT müktesebatının bir parçası değildi. AGİT katılımcı Devletinin taraf olduğu Antlaşma hukuki bağlayıcılığa sahip müstakil bir uluslararası düzenleme idi. Ancak, ODG, AGİT'e tahsisli binadan ve imkânlardan istifade etmişti. 2000'li yılların başından itibaren önemini ve önceliğini yitiren konvansiyonel güvenlik konuları Rusya'nın 2007 yılında AKKA yükümlülüklerini tek taraflı bir kararla askıya alması ve 2008 yılında Gürcistan'da yaşanan gelişmeler neticesinde tekrar gündemin üst sıralarına yerleşmiştir.[268]

1991 yılında kurulan ve katılımcısı ülkelerin 323 milletvekilinden oluşan AGİT Parlamenter Asamblesinde (AGİT PA) Türkiye sekiz milletvekiliyle temsil edilmektedir. Şanlıurfa Milletvekili Abdülkadir Emin Önen AGİT PA Türk Grubu Başkanı olmasının yanısıra aynı zamanda, AGİT PA Başkan Yardımcısı olarak görevini sürdürmektedir. AGİT PA Türk Grubu üyeleri, AGİT PA toplantıları ve konferanslarına

---

267 Aynı yerde.
268 Aynı yerde.

iştirak etmelerinin yanı sıra, seçim gözlem misyonlarına da katılmaktadırlar.[269] Rusya'nın ise, Ukrayna sorunundan sonra, Avrupa'da gerçekleşecek olan AGİT PA toplantılarına davetli olmadığı ortaya çıktı. Örneğin, Rusya Parlamentosunun alt kanadı Duma'nın Başkanı Sergey Narişkin, Finlandiya hükümetinin, 5-9 Temmuz 2015'te Helsinki'de düzenlendiği AGİT PA toplantısına katılmak amacıyla yaptığı vize başvurusunu reddettiğini, bu yüzden Rusya delegasyonunun toplantıda yer almadığını kaydetti. Narişkin, AGİT toplantılarında temsil düzeyini düşürmek istemeyen Rusya'nın Moğolistan'da düzenlenecek bir sonraki toplantıya iştirak edeceğini söyledi. Finlandiya hükümeti ise, ismi AB yaptırımları listesinde bulunan Narişkin'in vize talebini reddetmişti. Kremlin, bu eylemi ''çirkin ve kabul edilmez'' olarak nitelemişti.[270]

6.2. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü

KEİ, Türkiye'nin öncülüğünde 25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Zirve sırasında KEİ Teşkilatı Deklarasyonu'nun imzalanmasıyla kurulmuştur. Yalta'da 5 Haziran 1998 tarihinde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından imzalanan "KEİ Şartı"nın 1 Mayıs 1999 tarihi itibariyle yürürlüğe girmesiyle KEİ bölgesel bir ekonomik işbirliği örgütü haline gelmiştir. KEİ'nin üyeleri Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan'dır (bkz.Tablo 30).[271]

KEİ, üyesi ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ikili

---

269 Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve- isbirligi-teskilati-_ agit_.tr.mfa, 09.02.2016.

270 Rusya, Helsinki'deki Agit-Pa Toplantısına Katılmayacak, Haberler.com, 01 Temmuz 2015, 16:53, http://www.haberler.com/ rusya-helsinki-deki-agit-pa-toplantisina-7468621-haberi, 8.12.2015.

271 Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, s.2, www.ekonomi.gov.tr/.../Karadeniz%20Ekonomik% 20İşbirliği%20Teşkilatı, 5.03.2016.

ve çok taraflı ekonomik, teknolojik ve sosyal ilişkilerini çeşitlendirmeleri ve daha da geliştirmeleri, böylelikle Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlamaktadır.[272]

Rusya ve Türkiye, Soğuk Savaş'ın hemen ardından 1992 yılında bölgesel güvenlik ve istikrar konusundaki sorumlu tutumlarını ve iyi niyetlerini KEİ oluşturarak göstermiştir. Farklı siyasi amaçlar hedefleyen pek çok farklı ülkenin üye olduğu örgütün etkinliği, Moskova ve Ankara'nın yakın işbirliği olmaksızın mümkün olamazdı. Yirmi yıl önce kurulmuş olan örgüt pek çok önemli güvenlik sorununda üye ülkelerin ortak bir paydada buluşmasını sağlamıştır. Diğer yandan Türkiye hariç diğer üye ülkelerin planlı ekonomi geçmişleri olması ve ekonomik dönüşüm tecrübesi yaşamalarından dolayı kurumun etkinliği ve kurumsal gelişmişliği sınırlı kalmıştır.[273]

Mevcut dinamiklere bakıldığında KEİ daha geniş bir yelpazede farklı konuları kapsayan daha faal ve etkin bir kuruluşa dönüştürülebilir. Dahası hem Türkiye hem de Rusya bölgede yeterince geliştirilmemiş olan siyasi ve ekonomik bütünleşme alanlarındaki işbirliklerini de artırabilir. KEİ pek çok konuda üye ülkelere danışma mekanizması sağlayacak bir alt yapıya sahiptir.[274]

Tablo 30: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü Üyelerinin Statüsü

Kurucu Ülkeler	**Gözlemci Ülke**		**Sektörel Diyalog Ortağı**
Türkiye	Avusturya	Tunus	Slovenya
Rusya	Belarus	Karadeniz Komisyonu	İngiltere
Azerbaycan	Almanya	Uluslararası Karadeniz Kulübü	Iran

272 Aynı yerde.
273 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.25.
274 Aynı yerde.

Ermenistan	Mısır	Enerji Şartı Sekretaryası	Karadağ
Gürcistan	İsrail	AB komisyonu	Ürdün
Moldova	İtalya		Macaristan
Ukrayna	Polonya		Japonya
Bulgaristan	Slovakya		Kore
Romanya	ABD		Slovenya
Arnavutluk	Hırvatistan		
Sırbistan	Fransa		
Yunanistan Kurucu Üye	Çek Cumhuriyeti		

Kaynak: Organizatsiya Çernomorskogo Ekonomiçeskogo Sotrudniçestva (KEİ), Ministerstvo Kulturi Rossiyskoy Federatsii, http://www.russiatourism.ru/content/2/ section/24/detail/3747, 09.02.2016

Tablo 30'da Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün 12 kurucu üye, on iki gözlemci ülke ve sekiz Sektörel Diyalog Ortağından oluştuğu görülmektedir. Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan, KEİ toplantılarına kurucu üyeleri olarak, Avusturya, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Fransa, Almanya, Belarus, İsrail, İtalya, Polonya, Slovakya, Tunus, ABD, AB Komisyonu, Karadeniz Komisyonu, Uluslararası Karadeniz Kulübü ve Enerji Şartı Sekretaryası, gözlemci ülke olarak Macaristan, İngiltere, İran, Karadağ, Ürdün, Japonya, Kore ve Slovenya ise, Sektörel Diyalog Ortağı Statüsünde katılmaktadırlar. Bölgede ekonomik işbirliğini tesis etme amacı güden örgütün temel özelliklerinden birisi de işbirliğine ve dış dünyaya açık yapıya sahip olmasıdır.[275]

[275] http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa, 10.02.2015.

KEİ'nin tek karar organı, yılda iki defa toplanan ve oybirliğiyle ile karar alan Dışişleri Bakanları Konseyidir. Üye ülkelerin Dışişleri Bakanlarını temsil eden ve onlar adına hareket eden Yüksek Düzeyli Memurlar Komitesinin ise temel görevi, Konseyin aldığı karar ve tavsiyelerin uygulanmasını sağlamak ve Konseye tavsiyelerde bulunmaktır.[276]

KEİ Uluslararası Daimi Sekretaryası İstanbul'da bulunmaktadır.[277] 24 Kasım 2015 yılında Rus-Türk ilişkilerinin gerilmesine rağmen, 2016'da KEİ Dönem Başkanlığı, İstanbul'da Rusya'ya devrildi. Rus Dönem Başkanlığı'nı temsilen, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakan Yardımcısı Vassili Nebenzia'nın yerine Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşbirliği Bölümü Genel Müdürü Evgeny Stanislavov, 22 Ocak 2016 tarihinde KEİ Sekretaryası'nı ziyaret ederek Rus Dönem Başkanlığı'nın önceliklerini, KEİ üyesi ülkelerin, bağlı kuruluşların ve gözlemci ülke ve kuruluşların temsilcilerinin katıldığı bir toplantı çerçevesinde sunuldu.[278]

Rusya ve Türkiye arasındaki 2015 uçak krizinden sonra, Rus-Türk ilişkilerine de değinen Yevgeniy Stanislavov, KEİ'yi Türkiye'yle ikili sorunları görüşmek için bir platform olarak görmediklerinin altını çizdi. Stanislavov, "Dönem başkanlığımız sırasında bu platformu, Türkiye'yle ikili sorunları görüşmek için kullanma niyetinde değiliz ve Türk tarafının da aynı yaklaşım sergilemesini umuyoruz" şeklinde konuştu. KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısının 1 Temmuz 2016 tarihinde Soçi'de yapılacağını belirten Stanislavov, bu toplantının Rusya dönem başkanlığının en büyük etkinliği olacağını söyledi.[279]

---

276 Aynı yerde.

277 Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, s.2.

278 KEİ Dönem Başkanlığı, İstanbul'da Rusya' ya devredilecek, Gündem Avrasya, 21.01.2016, 11: 41, http://www.gundemavrasya.com/kei-donem-baskanligi-istanbul-da-rusya-ya-devredilecek-7854h.html, 18.03.2016.

279 Rusya: KEİ'yiTürkiye'yle ilişkileri görüşmek için kullanmayacağız,Sputnik News, 22.01.2016, 18:50, http://tr.sputniknews.com/rusya/20160122/1020386909/rusya-kei-turkiye-istanbul. html# ixzz45WSFsYKt, 5.03.2016.

Aynı tarihte 22 Ocak 2016'da Türkiye, Rusya'nın Rostov kentinde yapılacak Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) uluslararası konferansına katılacağını da ifade etti. Rus basınına göre, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ve Rostov Bölge Valisi Vasili Golubev başkent Moskova'da bir görüşme yaptı. Toplantıda Rostov kentinde KEİ üye ülke temsilcilerinin katılacağı bir konferansın yapılması hususunda mutabakat sağlanacağı da belirtildi.[280] Komsomolskaya Pravda gazetesine konuşan bir Rus yetkili, toplantının 2016 yılın Haziran ayına kadar yapılacağını belirtti. Toplantıya, KEİ üyeleri Rusya, Türkiye, Azerbaycan, Arnavutluk, Ermenistan, Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Moldova, Romenya, Sırbistan ve Ukrayna temsilcilerinin katılacağı da ifade edildi. Görüşmelerde Rostov bölgesinin yatırım ve ekonomi potansiyeli tanıtılacaktır.[281]

---

280 Türkiye, Rusya'da KEİ toplantısına katılacak, Sputnik News, 15.01.2016, 16:19, http:// tr.sputniknews.com/ rusya/ 20160115/1020223288/Rusya-Turkiye.html, 3.03.2016.

281 Aynı yerde.

7. RUSYA'NIN TÜRKİYE POLİTİKASINDA SORUNLU ALANLAR

Çalışmanın bu bölümünde Rusya ve Türkiye arasında bölgesel dinamikler çerçevesinde öne çıkan bazı sorunlu alanlara değinecektir. Rusya'nın Türkiye politikasında sorunlu alanlar nelerdir? Rusya'nın Türkiye politikasında Karadeniz ve Boğazlar, Orta Asya ve Kafkaslar, Çeçenistan Sorunu, Kıbrıs Meselesi, Suriye Meselesi, Kürt Sorunu gibi sorunlu alanlar bulunmaktadır. 1990'lı yıllardan bu yana Rusya ve Türkiye arasında bu alanlarda belirsizlik ve rekabet yaşanmıştır. Bu da iki ülke arasında olaylara birbirinden farklı bakış açılarına ve tabi farklı çıkarlara sahip olunduğundandır.

7.1. Karadeniz ve Boğazlar

Boğazların jeopolitik konumu, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan transit geçiş noktası üzerinde bulunması ve Karedeniz bölgesinde de zengin kaynakların yer alması, bu bölgelerin birçok ülke için önemli olmasını sağlamıştır. Boğazlar üzerindeki egemenlik konusunda da geçmişten bu güne kadar, tek bir devletin kontrolünde olmamasına yönelik mücadeleler verildiği görülmektedir.

Rusya'nın kuzey bölgesindeki denizlerin buzla kaplı olması, Karadeniz kıyısı arasında sıkışmış olması ve ticaret mallarını dünyaya açma isteği sıcak denizlere inme fikrini doğurmuştur. Rus Çarı Petro tarafından ilk defa ortaya atılıp uygulamaya konulan bu fikir, sonraki yönetimler tarafından da dış politika olarak uygulanmıştır. Bu dış politikanın etkisiyle Osmanlı ve Rusya arasında Boğazlar üzerinde hâkimiyet mücadelesine dönüşmüştür. Rusya'nın bu kadar stratejik öneme haiz bir bölge üzerinde söz sahibi olması diğer devletlerin işine gelmediğinden dolayı tarihsel süreçte bu

yaklaşım etrafında birçok mücadele yaşanmıştır.1923 yılında yapılan Lozan anlaşması ile Boğazlar üzerindeki Türk egemenli kısıtlanmış ve boğazlar uluslararası bir statüye konmuştur. İlerleyen dönemlerde farklı tehlikelerin baş göstermesi üzerine 1936 yılında yapılan Montrö sözleşmesi ile boğazlar üzerindeki Türk egemenliği tekrar artmıştır.[282]

SSCB'den Rusya sadece yönetim anlayışı değil ayrıca gerçekleştirmek istediği ideolojileri de miras almıştır. Rusya, SSCB'nin sıcak denizlere Karadeniz üzerin inmeyi düşünmesi, serbest geçiş ve seyir güvenliği, kendi ticaret kaynaklarının naklini kendi kontrollerinde tutma isteği gibi konular 'da aynı duruşu sergilemiştir. Bu nedenle Montrö sözleşmesinin Türkiye lehine sonuçlanmasında bazı itirazlarda bulunmuştur. Türkiye Montrö'nün verdiği egemenlik haklarını kullanarak Boğazlardaki gemi trafiğini düzenlemek ve trafik yükünü azaltmak amaçlı 1994 yılında Boğazlar ve Marmara Bölgesi Deniz Trafik Düzeni hakkında tüzük hazırlayıp yürürlüğe koymuştur. Yayınlanan tüzüğe göre büyük ya da tehlikeli yük taşıyan, bu kapsama petrol gemileri de dâhil olmaktadır, Boğaz bilimsel veya spor faaliyetleri, suç takibi, yapım onarım, olumsuz hava muhalefeti gibi durumlarda trafiğe kapatılacaktır.[283]

Rusya bu çıkarılan düzenlemeyi Montrö sözleşmesine aykırı bulmuş 19 Nisan 1994 tarihinde Türkiye'ye nota vermiştir. Uluslararası Denizcilik Örgütün'e (IMO) uluslararası hukuka aykırı olmasından dolayı şikâyette bulunmuştur. Rusya'nın bu tüzükten rahatsız olmasının altında yatan diğer bir sebebi ise petrol transferine ilişkin kaygısıdır. Rusya, Batılı ülkelere Novorossisk limanından yüklenen petrolü sorunsuz bir şekilde Karadeniz ve Boğazlardan geçirerek ulaştırmayı istiyordu. Bu nedenle Boğazlarda ticaret gemilerinin geçişine bir sınırlandırma uygulanmasını istemiyordu.[284]

---

282 http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-rusya-federasyonu-arasindaki-iliskilerin-yeni-bir-asamaya- dogru-ilerlemesi-ve-dostlugun-ve-cok-boyutlu.tr.mfa, 10.02.2015.

283 Muzaffer Ercan Yılmaz, a.g.e., s.31.

284 Aynı yerde.

Türkiye ise gelişen gemi taşımacılığının boğaza getirdiği yükü azaltabilmek için bazı düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuştur. Montrö sözleşmesinin imzalandığı dönemlerde, Boğazlarda ki gemi trafiği birkaç yüzlerle ifade edilirken günümüzde bu sayı 50.000 üzerinde bir rakama ulaşmıştır. Ayrıca Boğazlar bir suyolu olması ve zaman zaman bu suyolunda kazaların yaşanması Türkiye'ye bu konuda hassasiyet kazandırmıştır. Özellikle petrol yüklü gemilerin geçişleri sırasında yaşanabilecek olası bir kazanın verebileceği çevresel zararın etkisi düşünüldüğünde Türkiye'nin bazı yaptırım almaya itmektedir. Bunların dışında Türkiye Rusya'ya karşı bir koz olacakta kullanabilmektedir. 1994 yılında yayınladığı tüzükle Türkiye, Rusya'yı ekonomik ve strateji öneme sahip Bakü Tiflis Ceyhan petrol boru nakil hattının yapımı konusunda kıstırmayı da hedeflemiştir.[285]

Türkiye ise gelişen gemi taşımacılığının boğaza getirdiği yükü azaltabilmek için bazı düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuştur. Montrö sözleşmesinin imzalandığı dönemlerde, Boğazlarda ki gemi trafiği birkaç yüzlerle ifade edilirken günümüzde bu sayı 50.000 üzerinde bir rakama ulaşmıştır. Ayrıca Boğazlar bir suyolu olması ve zaman zaman bu suyolunda kazaların yaşanması Türkiye'ye bu konuda hassasiyet kazandırmıştır. Özellikle petrol yüklü gemilerin geçişleri sırasında yaşanabilecek olası bir kazanın verebileceği çevresel zararın etkisi düşünüldüğünde Türkiye'nin bazı yaptırım almaya itmektedir. Bunların dışında Türkiye Rusya'ya karşı bir koz olacakta kullanabilmektedir. 1994 yılında yayınladığı tüzükle Türkiye, Rusya'yı ekonomik ve strateji öneme sahip Bakü Tiflis Ceyhan petrol boru nakil hattının yapımı konusunda kıstırmayı da hedeflemiştir.[286]

Rusya kendi petrolünü kendi nakil hatlarıyla Batı pazarına ulaştırmayı istemiştir. Bu bağlamda Rusya kendi denetimindeki bir gücü kaybetmemek amaçlı

---

285 Muzaffer Ercan Yılmaz, a.g.e., s.31

286 Aynı yerde.

alternatif nakil hatlarının oluşturulmasına karşı çıkmıştır. Bu nedenledir ki Boğazlar üzerindeki serbest geçişini kısıtlayacak, nakil hatları üzerindeki kontrolü kaybettirecek sözleşmelere hızlı bir şekilde tepki vermiş, Bakü Tiflis Ceyhan boru hattı gibi yapılması dile getirilen bazı projelerde uzun süre sıcak yaklaşmamış ve Boğazlar üzerindeki serbest geçiş hakkı üzerinde de ısrar etmiştir. Türkiye'nin 1994' te yürürlüğe koyduğu tüzüğe tek başına karşı çıkmamış, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeleri de bu yönde organize etmiştir. Türkiye tüzüğe olan itirazlar karşısında, tüzük üzerinde değişikliklere giderek 6 Kasım 1998' de yeni bir tüzük yayınlamıştır. Bu yeni tüzük eskisine nazaran daha esnek ve geçiş serbestliği konusunda daha fazla hak tanımıştır. Bu tüzükle beraber Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin itirazları önemli derecede azalmıştır. Ancak kimi zaman geçişlerle ilgi tekil olaylar yaşanmaktadır.[287]

Türkiye'nin boğazlardan geçiş koşunda bazı esnetmelere gitse de, ülkesel egemenlik konusunda karalı tavır sergilemesi, Rusya'nın petrol transferi konusunda alternatif yollar arayışı içerisine itmiştir. Bu nedenle Rusya'nın Novorossisk limanından yüklenecek petrolün Bulgaristan ait Burgaz limanına aktarılması oradan da güzergâh olarak kurulacak boru hattı ile Yunanistan'a ait Alexandroupolis limanına taşınması ile Batı pazarlarına iletilmesi gibi projeler planlanmıştır. Doğal olarak bundan ekonomik gelir elde edecek olan Yunanistan ve Bulgaristan, bu projenin gerçekleştirilmesine destek vermektedirler.

7.2. Orta Asya ve Kafkasya

Çalışmanın bu kısmında Orta Asya ve Kafkasya'nın Rusya'nın Türkiye politikasındaki önemi araştırılacaktır. SSCB' nin mirasını devam ettiren Rusya için Orta Asya önemini hiçbir zaman yitirmemiş ekonomik, siyasi ve askeri işbirlikleri kesintisiz devam etmiştir. Yetsin iktidarı döneminde yaşanan kriz sebebli iç sorunlar nedeniyle

[287] Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, Turgut M.Demirtepe, a.g.e., s. 25.

1992 yılı boyunca bu bölgeyle olan ilişkilere önem verilememiştir. Bu dönemin ardından Avrasyacılık akımın etkisiylede Batı eksenli dış politika zayıflamaya başlamış akabinde Orta Asya politikası daha etkin bir hal almıştır. Rusyanın Orta asya politikasının daha işler bir yapı almasında, Orta Asya çoğrafyası üzerinde İran ve Türkiye'nin etkinliğinin artması, bölgede ekonomik, politik, askeri istikrarsızlıklar, islami köktencilik ve artan iç muhalefet etkisi gibi faktörler etkili olmuştur. Ayrıca Rusya'daki sanayi lobisinin, Rusya'nın hakim olduğu eski pazarları koruma istekleri, enerji lobisinin bölgede bulunan enerji kaynaklarına olan ilgisi, Orta Asya coğrafyasına doğru olan yönelime hız katmıştır.

Türkiye, soğuk savaşın bitmesi ve SSCB'nin dağılmasıyla, Orta Asya'da ve Rus coğrafyasında ortaya çıkan Müslüman ve/veya Türk halklar ya da devletler üzerinde etkisini arttırmak istemiştir. Özellikle o dönemde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Turgut Özal, atak ve cesur bir dış politika takip etmiştir. Türkiye'nin dış politikadaki yaklaşımı; Dağıstanlılar, Acarlar, Çeçenler, Azeriler, Türkmenler, Kazaklar ve Kırgızlar gibi halklar üzerinde etkili olmuştur. Bu dönemde Türkçülük ve Türk Kardeşliği söylemleri daha fazla telaffuz edilir hale gelmiş ve Türkiye'nin dış politikasının bir aracı olmuştur. Hatta Türkiye Bu döneme kadar takip ettiği dış politikasında sapma yaşamıştır. Bölge ülkelerle ilişkileri arttırmayı amaçlayan Türkiye kurumsal düzenlemelere gitmiştir. 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), bölgede yapılan yatırımla finansman sağlamak amacıyla Türk Eximbank ve Kültür ve Sanatları Yönetimi (TÜRKSOY) kurulmuştur. Özellikle TÜRKSOY bölgede Türkiye Türkçesinin ve Latin alfabenin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. [288]

Aynı yılın Ekim ayında Türki Cumhuriyetlerinin katılımıyla ilk defa "Türk Zirvesi" İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu zirve ile somut anlamda olumlu sonuçlar

[288] Aynı yerde.

elde edilememişse de, birkaç yıl arayla zirve düzenlenmeye devam etmiştir. Türkiye'nin bölge ülkeleri üzerinde takip ettiği politika ABD ve Batılı ülkeler tarafından destek görmüştür. Çünkü ABD ve Batılı ülkelere göre Türkiye bölge ülkelerine Batılı ekonomik ve siyasal yapılanmaya sahip bir Müslüman ülke olarak model bir ülke görevini görmesiydi.[289]

Bu gelişmeler Rusya'ya rahatsızlık vermiş, 1992 sonlarında yönetime hakim olan düşüncenin Avrasyacılığa kaymasıyla birlikte, bu rahatsızlık daha belirgin bir hale gelmiştir. Her ne kadar SSCB'nin dağılmasıyla bölgede Türk ve Müslüman halkların bağımsızlığını kazanmış ve Rusya bu bağımsızlıkları tanımış olsa da, bu toprakları arka bahçesi olarak görmeye devam etmiştir. Türkiye bölge uyguladığı genişleme politikasında pek başarılı olamamıştır. Bu politikanın başarısızlığın nedenleri arasında Türkiye'nin o dönemde yaşamış olduğu siyasi ve ekonomik kriz nedeniyle güç kapasitesinin zayıf olması, söylemsel olarak dış politikada sapmalar olsa da Lozan statükosundan gelen çizğiye bağlı olması sayılabilir. Ayrıca bölge ülkeleride Türki'yenin bu söylemlerine olumlu bir yaklaşım sergilememişlerdir. Mesafeli tutum sergilemelerine karşın karşılık sıçak mesajlarda vermişlerdir. Bölge ülkelerinin Türkiye ile belirli bir mesafede kalmak istemelerin diğer bir nedeni ise Rusya ile 70 yıllık birlikteliğin ekonomik ve siyasal yapının Rusya'ya bağımlı olması, bu ülkede yaşan Rus nüfusunun fazla olması, Türkiye'nin bölge ülkelerine ağabey rolünü üstlenmesini istememeleri gibi sebepler yer almaktadır. [290]

SSCB'den ayrılan ülkeler arasında en geniş coğrafyaya sahip olan Kazakistan'da yüzde otuz sekiz oranında Rus nüfusu yaşamaktadır. Bu Kazakistan'ın hem iç politikasında hem dış politikasında hem de Rusya ile olan ilişkilerinde ihtiyatlı davranmasına sebep olmaktadır. Türkiye'nin ağabey rolü üstlenmesini de

289 Aynı yerde.
290 Muzaffer Ercan Yılmaz, a.g.e., s.38.

bağımsızlıkları için bir risk olarak görmüşlerdir. Bu dönemde yaşanan bazı olaylarda Azerbaycan ve Özbekistan ile olan Türkiye ilişkilerinde soğuk havanın esmesine sebep olmuştur. Örneğin Haydar Aliyev'e yapılan darbe girişiminde bazı Türk istihbaratçılarında olduğunun açığa çıkması ve Özbekistan Cumhur Başkanı Kerimov'a darbe girişiminde bazı Türk diplomatlarının bulunduğunun öğrenilmesi, bu iki ülke ile olan ilişkilerde geçici krizlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu ülkelerdeki toplumsal alt yapının Türkiye'deki demokratik model yapısına uygun olmaması ve eski komünizim döneminden süre gelen kültürün devam etmesi, bu bölgeye has aile, boy, kavim yapıları, demokrasiye geçiş sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.[291]

Sonuç olarak Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ve halklarıyla iyi ilişkiler oturtabilmek maksadıyla uygulamış olduğu politikaların oluşturduğu heyecana rağmen, SSCB'den kopan Müslüman ve/veya Türk ülkeler arasındaki ilişkiler planlananın aksine çok sönük kalmıştır. Türkiye bazı alanlarda; eğitim (sivil ve askeri), ulaşım, haberleşme (telekomünikasyon) ve enerji nakil hatları gibi alanlarda başarılı çalışmalar gerçekleştirmiş olsada, genel bir başarı yakalanamamıştır. Rusya'yı endişelendiren "Türk Birliği" ve ya "Türk Ortak Pazarı" gibi konular, bu ilişkiler çerçevesinde oluşturulamamış aksine 2000 yılında Rusya ile birlikte Kazakistan Tacikistan, Kırgızistan ve Beyaz Rusya arasında Avrasya Ekonomik Topluluğu kurulmuştur.[292]

7.3. Çeçenistan Sorunu

SSCB'nin dağılması ile birlikte, daha önceden hâkim olduğu topraklarda birçok bağımsız ve özerk devletleler kurulmuştur. Özerk devletler kendi yöneticilerini seçebilseler de, dış politikada tamamiyle Rusya'nın aldığı kararlarla hareket etmektedirler. Rusya açısından bu özerk devletlerin yer aldığı bölgeler arasından

---

291 Aynı yerde.
292 Aynı yerde.

Kafkasya bölgesi her zaman, Hazar denizi doğal zenginliklerine açılan bir kapı olma özelliğiyle büyük önem arz etmekteydi.[293]

Kafkasya'da yer alan Çeçenistan, SSCB'nin dağılmasının ardından, kurulan birçok devlet gibi özerk bir devlet statüsünden bağımsız bir devlet olma yönünde hareket etmeye başlamıştır. Tabi ki SSCB'nin dağılmasının ardından mirasçısı olan Rusya'da iç sorunlar ve kriz dönemleri başlamış ve Rusya bölgede zayıf kalmıştır. Çeçenistan ise bağımsız bir devlet olmayı kendi hakkı olarak görmüştür. Rusya'nın Cehar Budayev'e karşı aleyhtarını desteklemesi, Çeçenistan'ın Orta Asya ve Orta Doğudaki İslamcı guruplarla iletişime geçmesine ve bu mücadeleye Müslüman bir kimlik kazandırmasına da sebep olmuştur. Rusya'nın alevlenen çatışmaları bastırmaya yönelik sert tedbirler alması ve bu tedbirlerin asker, sivil gözetmeden gerçekleşmesi hem çatışmayı başka bir boyuta taşımış hem de daha da alevlendirmiştir.[294]

Esasına bakıldığında başlangıçta bastırılabilir küçük bir ayrılıkçı hareket olarak görülen bu çatışma, Rusya'nın sert tedbirleri ile uluslararası alanda açık olarak olmasa da, üstü kapalı destekçileri kendisine çekmiştir. Rusya başta Grozni olmak üzere Çeçenistan birçok bölgesini yerle bir etmiştir. Rusya'nın bu olaya sert bir tedbir alması kendi bağımsızlığına ve çıkarlarına karşı bir tehdit olarak görmesinden kaynaklanmaktır.[295]

Rusya, Hazar denizi doğal zengine açılan kapı olarak gördüğü bir bölgeyi kaybetmek istemiyordu. Ayrıca sadece enerji açısından değil, bu hareket diğer diğer ayrılıkçı guruplara da örnek teşkil etmesi fikri rahatsız etmekteydi. Rusya sınırları içerisinde bulunan diğer halkların bağımsızlık kazanması, Rusya'nın yüzde yirmi sekiz oranında bir toprağını kaybetmesi anlamına geliyordu. Bu yaşanan kayıplar, neredeyse

---

293 http://akademikperspektif.com/2013/11/18/cecenistan-sorunu, 5.01.2016.
294 Muzaffer Ercan Yılmaz, a.g.e., s.35.
295 Aynı yerde.

Rusya'nın Hazar denizi ve Karadeniz'le olan ulaşımının kopması anlamına gelmekteydi ki Rusya da bunu kesinlikle istemiyordu.[296]

Çeçenistan'ın Hazar denizi enerji nakil hattı üzerinde yer alması ve Rusya'nın en büyük Rafinelerinden birinin Çeçenistan'da yer alması, Çeçenistan'ı Rusya için önemli kılmaktaydı. Ancak SSCB'nin dağılmasının ardından süper güç iddiasını yitiren Rusya, bölgede zayıf kalması, bu gücü başka devletlerin doldurma isteğini körüklemiştir.[297]

ABD, soğuk Savaşın sona ermesinden sonra, bu bölgedeki enerji noktalarında etkili olmaya yeğlemiştir.1990 ikinci yarısından sonra ABD bölge açısından çıkarlarını tanımlamaya başlamıştır.11 Eylül ile birlikte "Stratejik hayati bölge" olarak tanımlama yapması Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Hazar denizi ve İran'dan çıkarılan doğal gaza ABD'nin ihtiyacı olmadığı halde bu bölgede yaşanan olayları etkileme isteği, hem süper güç niteliğini devam ettirme ve bu imajı zedelememe isteği hem de Avrupa ile olan ilişkileri ve enerji kaynaklarının yönetiminde etkili olmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Asya'da kendisine karşı çıkabilecek güçlerin olmamasını da istemiştir.[298]

Türkiye, Kafkasya'daki halkların büyük bir bölümünün Türk halklarından oluşması ve bölgedeki istikrarsızlığın bölgeye komşu olan Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemesi, yeni enerji kaynaklarına ulaşabilme isteği gibi sebepler el altından desteklemesine neden olmuştur. Ne var ki Türkiye bölge ile ilgili kararlar alırken dikkatli olmalı, zira bu kararlar kendi güvenliği ve iç meselelerini de etkilemektedir. 1 Kasım 1991 de başlayan Çeçen savaşın ilk dönemlerinde Rusya, bu problemin çözümünde etkili olamasa da daha sonraki dönemlerde etkili çözümler almıştır.

296 http://akademikperspektif.com/2013/11/18/cecenistan-sorunu, 5.01.2016.
297 http://akademikperspektif.com/2013/11/18/cecenistan-sorunu, 5.01.2016.
298 Aynı yerde.

Türkiye'nin Çeçen savaşını desteklediği yönünde iddialarda bulunmuş ve buna koz olarak ta PKK'yı kullanmıştır. Türkiye tarafından Çeçen savaşı resmi boyutta destek görmese de, Cehar Budayev'in ölümünden sonra bazı park ve sokaklara isimlerinin verilmesi bu savaşa Türkiye'nin yaklaşımını birazda olsa ortaya koymuştur. Rusya'da Duma ise sözde sürgünde olan Kürt Parlamenterlerinin 3. uluslararası Konferansına ev sahipliği yapmak istemeleri Türkiye'ye karşı Kürt kartını elinde tutmakta ve gerektiğinde de kullanmaktan çekinmemişlerdir.[299]

Sonuç olarak Çeçenistan olayını sadece birkaç olayı değerlendirerek anlamak ve doğru analiz etmek mümkün değildir. Çünkü başlangıçta Rusya ile Çeçenistan arasında yaşana bu olay, daha sonra birçok aktörün olaya dâhil olması ya da alttan desteklemesiyle büyük bir soruna dönüşmüş, olayda birincil aktör olan Rusya ve Çeçenistan'ın taviz vermekten kaçınmalarından dolayı devam eden bir sorun haline gelmiştir. Çeçenistan bağımsızlığını kazanan diğer halklar gibi uluslararası hukuka göre kendilerinin de hakkı olduğunu iddia etmiş, Rusya ise bunu toprak bütünlüğüne ve çıkarlarına karşı bir tehdit olarak görmüştür. Çeçenistan'ın jeopolitik konumu ve buradaki enerji kaynakları diğer ülkelerin dikkatlerini buraya çekmiş, Rusya ise bu olayın bir iç mesele olduğunu bildirerek başka ülkelerin burada etkin bir rol almasına sıcak bakmamıştır.[300]

7.4. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs sorunu/Meselesi nedir? Rusya'nın Türkiye politikasında Kıbrıs meselesinin önemi nedir? Kıbrıs sorunu, tarihsel dönem olarak çok uzun zaman önceden başlayıp günümüze kadar gelişmiş ve günümüzde de güncelliğini koruyan bir meseledir. Bu sorun Türkiye'nin katılmayı istediği AB birliğine giriş sürecinde önüne getirilen ve

299 http://akademikperspektif.com/2013/11/18/cecenistan-sorunu, 5.01.2016.
300 Aynı yerde.

getirilmeye devam edilen güncel bir sorundur. Çözümlenemeyen ve sunulan çözüm önerilerinin hiç biride geçerlik bulmayan bu sorunun temel nedeni adanın bulunduğu coğrafyadaki stratejik önemidir. Tarihsel süreçte enerji kanyaklarının bulunması ile birlikte, bu enerji kaynaklarının transfer edilmesi, bu transfer güzergâhların hâkimiyeti gibi konular ülkeler arasında birçok soruna ve çözülmesi mümkün olmayan meselelere neden olmuştur. Kıbrıs'ta sahip olduğu jeopolitik özellikler itibariyle petrol nakil yollarına hâkim olması, Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan hatta hâkim bir konumda olması, Süveyş kanalı geçiş güzergâhına hâkim olması gibi sebeplerden dolayı uluslararası sorun haline gelmiştir.[301]

Putin devlet başkanlığı görevinin son dönemlerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ile Kosova'nın durumlarını karşılaştıran bir açıklamada bulunarak, Batı'nın bu iki devletin sorunları ilgi yaklaşımlarına anlam veremediğini belirtmiştir. KKTC'nin kırk yıla yakın bir süredir bağımsız olduğunu fakat Batı'nın bu ülkenin bağımsızlığını tanımayarak çifte bir standart uyguladığını dile getirmiştir. Ne var ki Putin'in bu beyanatları, Rusya'nın KKTC'nin haklarını savunma amaçlı yapılmış bir açıklama anlamına gelmemektedir. Rusya'nın izlemiş olduğu siyasetine bakıldığında, sanki var olan ve çözümü bekleyen sorunların aynen devam etmesinden yana bir siyaset izlediği kanısına varılmaktadır. Kosova'nın bağımsızlığı birçok faktöre rağmen geçekleştirilmiştir. Bu faktörler arasında BM sistemi, Sırbistan ve Rusya sayılabilir.[302]

Bu yaşanan durum, SSCB'nin çöküşü ile birlikte süper güç vasfını yitirmiş ve tekrar bu vasfı kazan hevesinde olan Rusya için açıkça bir mağlubiyet niteliğindedir. Anlaşılacağı üzere Putin'in ve Rus yetkilerinin yapmış olduğu karşılaştırmalarda KKTC

---

301 Müge Vatansever, Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Özel Sayı, 2010, s.1487, http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz-12-ozel/3-kamu/9-mugevatansever.pdf, 5.03.2016.

302 http://politikaakademisi.org/2015/05/25/ukrayna-krizi-ve-rusyanin-bati-ile-satranci, 6.03.2016.

ile Kosova gibi ülkeleri kullanmalarının nedeni anlaşılmaktadır. Eğer ki Moskova yapmış olduğu açıklamalarda samimi bir tavır sergilemiş olsa idi KKTC ile daha fazla ilişkiler geliştirebilirdi. 2005 yılında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretinde Putin, KKTC'ye yönelik sınırlamaların kaldırılması ve BM'de Annan Planı'nı destek verme yönünde beyanatlarda bulunsa da, halen somut bir tavır sergilememiştir. İstanbul'da 2004'te gerçekleştirilen 31. İslam Konferansı Örgütü Dış işleri bakanları Zirvesi'nde Rus Dışişleri Bakanı ile KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat arasında görüşme yapılması da Moskova'nın KKTC ile doğrudan temas niteliğinde yapmış olduğu ilk ve son görüşmedir. Rusya'nın KTTC ile iyi ilişkiler geliştirebilmesinin önündeki en büyük engel ise, Rusya'nın Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan ile olan karşılıklı ilişkileridir. Rusya ise bu ülkelerle plan ilişkilerine önem vermekte ve bu ilişkilerin zarar görmesini istememektedir.[303]

7.5. Suriye Meselesi

Suriye, uzun yıllardır tek partili rejimin yönetiminde olan bir ülkedir. 1970'ten beri Esad ailesinden biri Devleti'nin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bulunduğu coğrafya ise sık sık siyasi istikrarların bozulduğu ve uluslararası çıkar guruplarının göz diktiği bir bölgedir. 2010 yılında Tunus'ta başlayan dalgalanma diğer Arap ülkelerine de sıçramış ve bu bölgede yaşayan halkaların bazı taleplerini daha yüksek sesle dile getirmelerini sağlayacak protestolara dönüşmüştür. Dahası bu protesto hareketlerinin geniş kitlelere yayılması ve sadece bir ülke ile sınırlı kalmaması nedeniyle "Arap Baharı" olarak adlandırılmıştır. Arap Baharı bazı ülkelerde çok büyük etki göstermesi ve hatta var olan yönetimi değiştirebilmesi, bu değişimi izleyen diğer Arap ülkesi halklarına da cesaret vermiştir. Bu hareketin temelinde halkların demokrasi, ifade özgürlüğü, işsizlik, siyasi yozlaşma, usulsüzlükler ve kötü yaşam gibi etmenler etkili

303 Sinan Oğan, Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs Politikası, http://www.turksam.org/tr/makaledetay/603-rusya- federasyonu-nun-kibris-politikasi, 2.10.2014.

olmuştur. Bu olaylar 2011 yılında Suriye'de sıçramış ve ülke içi çatışmaya dönüşmüştür.[304]

Suriye'de yaşanan kriz son yıllarda yaşanan en kritik olaylardan biridir. BM verilerine göre 93 binden fazla kişi yaşamını yitirmiş ve bir milyonu aşkın insan, kitleler halinde komşu ülkelere sığınmışlardır. Yerinden edilen insan sayısı tahminlere göre beş milyon civarındadır. Ülkede iç savaş sürdükçe siyasi devlet gücünü kaybetmekte, fonksiyonunu yitirmekte ve iç şiddetin seviyesi gittikçe artmaktadır. Uluslararası toplum ve örgütler çatışmanın yükselen dozunu azaltmakta yetersiz kalmıştır. Siyasi otoritenin işlevini yitirmesi farklı gurupların meydana gelmesine neden olurken, bu guruplar aralarında yaşadıkları çatışmalar nedeniyle ülkeyi istikrarsızlığa sürüklemektedirler. Halkların talebi gurupların talebine dönüşmüş ve her bir gurup bir siyasi otorite gibi hareket etmeye çalışmıştır. Çatışmaların bu şekilde üst seviyede guruplar ile var olan yönetim arasında gerçekleşmesinden en çok etkilenen kesim sivil halk olmuştur. Sivil halkta kayıpların gün geçtikçe artması, uluslararası örgütlerin dikkatini buraya yoğunlaştırmasına sebep olurken, Suriye'nin iç meselesi olan bir olayda farklı dış aktörlerinde doğmasına sebep olmuştur. Bu dış aktörler arasında yer alan Rusya Esed rejimine destek vererek, bunun Suriye'nin bir iç meselesi olduğuna ve bu sorunu Suriye halkının vereceği kararla çözülmesi gerektiğini bildirerek, dış bir müdahalenin sorunu çözmekten ziyade daha da derinleştireceğini savunmuştur.[305]

Suriye'de dışardan yapılacak bir müdahalenin, Libya' da yaşanan olayların paralelinde bir sonuç doğurması ihtimaline Moskova olumlu yaklaşmamaktadır. BMGK'da Libya'ya yapılması planlanan operasyon öncesinde Rusya çekimser oy kullanmayı tercih etmişti. Konu Suriye ilgili olduğunda ise Rusya Libya'da yaşanan senaryonun benzerinin yaşanmaması için çok hassas davranmıştır. Ayrıca Rusya kuvvet

304 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.27.
305 Aynı yerde.

kullanılması konusunda tek meşru otorite olarak devleti görmesi ve bu otoritenin dışkıdaki bir müdahaleye sıcak bakmaması, Suriye hükümetini desteklemesine temel oluşturmuştur.[306]

Rusya'nın desteğinin arkasındaki sebep sadece dış güçlerin müdahalesinin olma olasılığa karşı değildir. Rusya'nın Suriye ile olan ilişkisi SSCB dönemine kadar uzanmaktadır. Rusya Suriye olan ilişkilerinde kurumsal bir bağ oluşturmuş ve Ortadoğu'da koruyabildiği tek bağ bu olmuştur. İki ülke arasında askeri alanda yapılan anlaşmalarla Rusya Suriye'nin askeri teçhizat tedarikçisi konumdadır. 2010 yılında Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in Şam ziyareti ile Rusya Ortadoğu'daki gücünü arttırmayı planlamış ve Suriye ile yaptığı anlaşmalarla iki ülke arasındaki ilişki yeniden güçlendirmiştir. Buna ek olarak Rusya'nın 2008'de Gürcistan'la girdiği savaşta, Suriye Rusya'yı desteklemiştir.[307]

Rusya'nın amacını sadece Esed'i savunarak rejimde kalmasını sağlamak değildir. Kendisine bu ülke hareket edinileceği alanlar oluşturmak, Batının isteğine göre yapılan müdahalelerden kendisinin zarar görmesini engellemektir. Çünkü Rusya ile arasında birçok ekonomik anlaşma bulunmaktadır. Özellikle de silah anlaşmaları. Rejim değişimi olması durumunda bu anlaşmalar iptal olacak ve durumdan Rusya ekonomik zarar görecektir. Ayrıca Suriye'de Rusya'nın askeri üslerinin olması, Suriye'yi Rusya için önemli yapan bir diğer faktördür. Rus Deniz Kuvvetleri 1971'de imzalanan anlaşmaya istinaden Tartus Üssü'nü kullanmaktadırlar.[308]

Sonuç olarak Suriye krizine bakıldığında, uluslararası aktörler Suriye sorununda çözüm bulma konusunda ortak noktada bir araya gelememişlerdir. Sorunun devam etmesi Türkiye ve Batılı ülkeler acısından mülteci ve sığınmacı sorununu

306 Aynı yerde.
307 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.29.
308 Habibe Özdal, Hasan Selim Özertem, Kerim Has, M. Turgut Demirtepe, a.g.e., s.29.

beraberinde getirmiştir. ABD siyasi boşluktan oluşan bazı gurupları kullanmayı tercih ederken Rusya mevcut siyasi rejimi korumaya yönelik hareket etmiştir. Türkiye'nin komşusunda yaşanan savaş ortamı olumsuz yönde etkilerken, Türkiye'de zaman zaman küçük müdahalelerde bulunmuştur. Şunu belirtmek gerekir ki bu sorundan en büyük zararı sivil halk görmüştür. Sivil halkın daha fazla zarar görmemesi için uluslararası aktörler sorunun çözülmesine yönelik adım atmaları gerekmektedir.

7.6. Kürt Sorunu

Türkiye birçok sancılı dönemden geçmiş ve her geçtiği sancılı dönemden Türk halkı olumsuz etkilenmiştir. Bu sancılı dönemler içerisinde ekonomik krizlerde sayılabilir ancak askeri darbelerden halk daha çok etkilenmiştir. Bu sancılı dönemler yaşanırken sivil otoriteye yapılan haksızlıklar zamanla tepkisel hareketlere dönüşmüştür.

Kürt sorununu sadece Türkiye sınırları ile sınırlandırmak mümkün değildir. Bu sorun aynı zamanda Ortadoğu'nun da bir sorunu haline gelmiştir. Bu soruna sadece sosyal boyut açısından bakılması da doğru bir yaklaşım değildir. Bu sorunun birden fazla aracı zaman ile gelişmiş ve ekonomik, ahlak, siyasal alanları da kapsayan bir sorun haline gelmiştir. Bu gün ülke ekonomisine ağır yük getiren bu sorun, Ülkenin ekonomik gelişimine de etki etmektedir. Türkiye'nin bütçesinin büyük bölümü askeri operasyonlara tahsis edilmektedir. Bu güne kadar askeri operasyonlar için yaklaşık olarak 300 milyar Amerikan doları sarf edildiği belirtilmektedir. Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerinin büyük bir bölümü Kürt soru ile ilgilidir. Türkiye'nin Avrupa birliği ile olan ilişkilerindeki en hassas konu Kürt sorunudur. Bunun yanında bu sorunun birde insani boyutu bulunmaktadır. Yaklaşık Otuz yıl süren çatışmalar sonucu kırk bin

civarında suçsuz Türk vatandaşı hayatı kaybetmiştir. Birçok köy harap edilmiş, yüzlerce insan daha güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır.[309]

Kürt sorununda zamanla kimlik bilinci hareketi doğmuştur. Bu hareket kendisine bazı araçlar geliştirmiş siyasi ve silahlı yapılanmaya gitmiştir. Bu yapılanmanın temelinde birçok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlere bakıldığında; bölge coğrafyasında siyasi istikrarsızlık, dış etmenler ve ülkelerin bünyelerinde bulunan halklara izlemiş olduğu politika sayılabilir. Kürt sorununda silahlı yapı olarak doğan PKK, terör ve silahla insanların aklında dehşet ve korku oluşturarak kendisini meşru bir zemine oturtmak istemiştir. Ne var ki devletin PKK ile olan mücadelesinde izlemiş olduğu yöntemlerin bazıları kimlik bilincini arttırıcı etkisinin olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Türkiye'de Kürt sorunun araçları siyasal ve kültürel mücadele şeklinde olduğu görülürken,1980'den sonraki dönemde araç olarak terörizm kullanılmaya başlanmıştır. PKK yanlılarının devlete yönelik sivil itaatsizlik eylemlerinde de bile güç kullanmaya çalışmaları bu açıdan önemlidir.[310]

Rusya ile Türkiye ilişkilerinde PKK'nın olumsuz etkisi hissedilmese de Rusya PKK'yı terör listesine dâhil etmemektedir. Buna karşın Rusya ve Türkiye terörle mücadele konusunda işbirliği içerisinde olmaları bu duruma etki etmemektedir. Rusya'da çok sayıda kuruluş aşamasında örgütlenen Kürt yaşamaktadır. Sözü gecen örgütlerin yapılanmaları Rusya kanunlarına bir aykırılık taşımamada Rus yetkililer örgütlerin PKK ile ilişkisini yalanlamamaktadırlar. Yakın doğuda etkin guruplar haline Kürtlerle olan ilişkilerini, Rusya bu örgütleri yasaklayarak bozmak istememektedir. Rus yetkililer, terör listesine, sadece Rusya'nın çıkarlarına zararlı gördükleri örgütleri eklediklerini açıklamaktadırlar. Ne var ki Rusya'nın PKK'yı terör listesine eklemesi iki

---

309 Bilal Sambur, Liberal Açıdan Kürt Sorunu, Liberal Düşünce, s.92, http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/50/08-bilal-sambur-liberal-acidan-kurt-sorunu.pdf, 4.03.2016.

310 Aynı yerde.

ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yönde artmasına katkı sağlayabilirdi. Rusya'nın PKK konusunda temkinli yaklaşmasını nedeni ise, Türkiye'nin Kafkasya'da ki terör örgütlerini destekleme ihtimali ve Türkiye'ye bu konuda güvenin olmamasıdır.[311]

Sonuç olarak bu sorunun oluşmasında birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin bir kısmı içsel bir kısmı da dışsal faktörlerdir. Yıllardır devam edegelen bu sorunun çözümcüde tarafların çözüm odaklı yaklaşması sorunun çözümünde kolaylık sağlayacaktır. PKK taraftarlarının kullandığı silahlı araçları terk edip siyasi platformda kendilerini temsil etmeleri kendilerini ifade etmenin en etkin yollarından biridir. Bu terör olaylarının sonucunda çıkan çatışmalarda hem sivil halk zarar görecek hem de devlet ekonomik zarar görecektir. Rusya'nın ve Türkiye'nin terör olaylarındaki işbirliklerini arttırmaları iki ülkenin de faydasına olacaktır.

311 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, s.11.

8. RUS UÇAĞININ DÜŞÜRÜLMESİNİN ETKİLERİ

24 Kasım 2015 tarihinde Suriye sınırında Rusya SU-24 tipi savaş uçağı Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından vurulmuştur. Türk Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan uçağın angajman kuralları çerçevesinde 'sınır ihlali sebebinden' dolayı düşürüldüğünü açıklamıştır. Rusya kendi tarafından sınır ihlali olmadığını ispatlamayı çalışmıştır. TSK da Türk hava sahasını ihlal eden, milliyeti bilinmeyen uçağın on kez ikaz uyarıldığını belirtmiştir.[312]

Uçak krizinden sonra Rusya ile Türkiye arasında soğukluk girmiş oldu. Bu süreçten enerji alanı dışındaki diğer ekonomik faaliyetler olumsuz etkilenirken, siyasi diyaloglar askıya alındı. Örneğin, olayın akabinde İstanbul şehrinde OSPG'nin 5. toplantısı yapılması planlanmıştı, ancak toplantı tam kriz döneminde ortaya çıktığından dolayı Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov toplantıdan vazgeçmek zorunda kalmıştır.[313] 2015 yılının Aralık ayının ortasında Rusya'da yapılması öngörülen 6. ÜDİK toplantının yapılmaması konusunda karar alınmıştır.

Söz konusu krizin etkileri Ruslar ve Türkler arasında zamanla sorunlar artmıştır. Rusya tek taraflı olarak, Türkiye'nin Rusya'daki Türk şirketler ve Türkiye'ye ait kurumlarının faaliyetlerini sınırlandırmaya tabi tuttu. Burada belirtmek gerekir ki, söz konusu bu sınırlandırmalar, Türkiye'deki Rus kurumları değil, Türkiye'nin Rusya sınırlarındaki iş yerlerini tesir etti. Mesela, Rusya Türkiye'ye karşı ekonomik yaptırımları hayata geçirdi. Söz konusu ekonomik yaptırımlar Türk piyasasını özelikle gıda sektörünü vurmuştur. Buna ek olarak, Ruslar, ticari, askeri, turizm ve spor gibi

---

312 http://tr.sputniknews.com/gunaydin_turkiye/20151124/1019225399/turkiye-rusya-suriye-sinirucak.html, 14.01.2016.

313 http://www.dha.com.tr/ortak-stratejik-planlama-grubunun-5-toplantisi-25-kasimda-istanbulda-yapilacak_1076888.html, 11.03.2016.

alanlarında da soğukluk yaşandı. Örneğin, Rusya Genelkurmay Sözcüsü Sergey Luşkov, Türkiye ile var olan askeri diyalogları kesti. Türkiye İhracatçılar Meclisi Yönetim Kurulu üyesi Adnan Dalgakıran, tüm Türk mallarının Rus gümrüklerine girişinin durduğunu ve Türk gıda mallarının gümrüğe kabul edilmediğini söyledi. Enda Tur Genel Müdürü Şamil Yaşacan, spor alanında Spartak Moskova'nın da bulunduğu beş Rus takımının yer ayırmalarını beklemeye aldığı üzerinde durdu.[314] Kültürde ise, 2017-2018 Karşılıklı Türk-Rus Kültür ve Turizm Yılları etkinliğiyle bağlantılı olan faaliyetler son bulmuştur.

Yukarıda verilen yaptırımlar Putin'in ''Rusya Federasyonu'nun milli güvenliğin sağlanması ve Rus vatandaşlarının yasadışı eylemlerden korunması için önlemler ve Türkiye Cumhuriyeti ile özel ekonomik yaptırımlar'' 583 No'lu kararnamesinde açıklandılar. Ne var ki Türkiye'deki Rus sivil toplum kurumlarının canlılığı bu oluşan durumdan beklenilene uygun olmayan yönde kötü sonuçlanmadı. Kültür dernekleri hareketlerini sabahtan akşama kadar devam etmektedirler. Söz gelişi Rus Dili kurslarının, ebru sanat derslerinin, Yeni Yıl programlarının devam etmesi gibi. Bu da şunu göstermektedir ki Türkiye'deki Rus kurumları bazında devletlerarasında yaşanan gerilim altında bulunma durumu destek bulmamıştır. Örneğin, Ankara Rus Kültür Derneği'nin Başkanı Larissa Türkkan, Rus jetinin düşürülmesinin ardından şöyle konuştu: "Biz Türkler ve Rusların büyük bir aile olduğunu düşünüyoruz. Aile içinde zaman zaman tartışmalar olabilir. Tartışmaların ardından barış gelecektir." [315]

Antalya Rus Sanat ve Kültür Derneği Başkanı olan İrina Balcı, uçak krizinden ekonomik ve sosyal açıdan en fazla Antalya ve burada yaşayan Rusların etkilendiğini söyledi. Antalya'nın turizme ve tarıma dayalı bir ekonomisi olduğunu aktaran Balcı,

---

314 Rusya'nın uçak krizinden sonra attığı 8 adım, İlerihaber, 25 Kasım 2015, 17:35, http://ilerihaber.org/rusyanin-ucak-krizinden-sonra-attigi-8-adim/25978, 10.03.2016.

315 Rus Kültür Derneği'nden kadınlar gününde barış mesajı, Mayatta, 7 Mart 2015, http://mayatta.com/rus-kultur-derneginden-kadinlar-gununde barismesaji/#sthash.5WsURo7 d.dpuf, 20.03.2016.

‘‘Antalya’da yaşayan Rusların çoğunluğunun da turizm sektöründe çalıştığını belirtti. Bu durumun sadece kendilerini değil, akrabaları ve Antalya’da tatil yapmanın keyfini yaşayan milyonlarca Rus’u da etkilediğini, bu kriz nedeniyle Rusların eskisi gibi Antalya’da tatil yapamamak ve burada yetiştirilen tarım ürünlerini tadamayacağını ve sonuç olarak bu krizin sona ermesi için dua ettiklerini’’ açıkladı. [316]

Soljenitsin Rus Dil ve Kültür Derneği Başkanı Andrey Ponomarev, ‘‘[...] İlişkiler çok güzel ilerliyordu ancak bir an da kesildi. Biz devletlerarasında her şeyin yaşanabileceğini ancak halkların her zaman barış içinde yaşaması gerektiğini düşünüyoruz. İlişkileri korumak gerekiyor. Rusya’da tam olarak neler yaşanıyor belli değil. Sınır dışı edilmelerden ediliyor yaşanabilir, ama bu hükümetten kaynaklanıyor. Rus halkı Türkleri çok seviyor. Biz Türkiye’de olmaktan çok mutluyuz ve burada insanlarla hiç sorun yaşamıyoruz, yalnızca ekonomik sıkıntılar yaşandı o bizi de etkiledi’’ diye konuştu.[317]

Sonuç olarak, 2015 uçak krizi enerji alanında menfi sonuçlara neden olmaz iken (örneğin, Akkuyu Nükleer Güç Santrali’nin inşası devam etmektedir), üst düzeyde Devlet Başkanları ve Dışişleri Bakanları görüşmeleri kopmuş durumda olması, ÜDİK ve OSPG toplantılarının yapılmama kararın alınması, ticarette Türkiye’den yapılan bazı gıda ürünlerinin ithalatına yasak getirilmesi, turizmde Rusya’dan Türkiye’ye yapılan tarifesiz uçuşların kaldırılması, turizm şirketlerine Türkiye için tatil paketi satışının kaldırılması, sporda Rusya’nın Türkiye’deki futbol ve voleybol dokuz yüz takımın kamp programından vazgeçmesi, askeri temasların kesilmesi ve kültür ilişkilerde karşılıklı kültür festivallerine, yuvarlak masa, konferanslar ve yıldönümü kutlamalarına son verilmesiyle birlikte dil merkezlerinin kapatılması 1990-2014 Rusya’nın Türkiye politikasını menfi yönde etkilemiştir.

---

316 Aynı yerde.
317 Aynı yerde.

9. SONUÇ

Çalışmanın bu bölümünde, analitik kısmında ortaya konulan soru ve hipotezlerin sınanmasıyla ortaya çıkan sonuçlar tartışılacak ve Rusya'nın Türkiye politikası 1990-2014 değerlendirilecektir. Yazar, çalışmayı 1990-2014 yıllarını kapsayacak şekilde sınırlandırmıştır. Söz konusu sınırlandırma, Rusya ve Türkiye arasındaki siyasi, ekonomik, enerji ve kültür alanınlarının incelenmesi isabetli olmuştur. Bunun nedeni ise, 2015 yılının Kasım'ın 24'ünde Türkiye'nin, Suriye sınırında Rusya'ya ait savaş uçağını düşürümesi, Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi bağları kopma noktasına getirmiştir. Bu olayın arkasından Rusya, Türkiye'ye yönelik ekonomik yaptırımlar uygulamayı başlamıştır. Bu siyasi kriz ile başlangıcını bulan kargaşa yirmi yıldan fazlasını aşan Rus-Türk ilişkilerini büyük bir risk yaşatmıştır.

Boris Yeltsin'in 24 yıllık Rusya'nın Türkiye politikasındaki Rusya Devleti Başkanı dönemi mercek altına alındığı zaman, birinci devlet başkanı döneminde Yeni Batıcılıka ilgi duyarken, başkanın ikinci döneminde Yeni Batıcılık etkisinin azaldığını ve bununla birlikte Yeni Avrasyacılık yöneliminin hem Rusya genelinde, hem Rus siyasi seçkinler arasında büyük oy topladığını ortaya çıkartmaktadır. Rusya Federasyonu'nun çizdiği Avrasyacı dış politika Amerika ve Avrupa'nın Batıcı politikalardan farklılığını yansıtmaktadır. Rus dış politikasının mevcut Yeni Avrasyacılık yönelimi, Rusya'nın dış politika doktrinlerinin esasını oluşturmaktadır. Avrasya Partisi'nin Genel Başkanı Aleksandr Dugin, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Yeni Avrasyacılık yönelimini destekleyen siyasi seçkinler camiasının temsilcileridir.

Çalışmada; 1990 yılından günümüze kadar gelen ve Rusya'nın Türkiye politikasının oluşumuna yön veren unsurlar araştırılmıştır. Rusya'nın Türkiye

politikasında Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, OSPG, Duma, KEK, RTİK, RTİB, RUTİD, Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri gibi ana unsurlar irdelenmiştir. Dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler, Rusya'nın Türkiye politikasına belirleyici etkenlerdir. Söz konusu etkenler, Rusya'nın Türkiye politikasının üzerindeki rolünü keşfetmeyi yardım etmektedir.

Rusya ile Türkiye arasındaki esas unsurlarını, iki ülke arasındaki siyasi düzeydeki görüşmeler ortaya çıkartmaktadır. 2004 yılının Aralık ayının ilk günlerinde dönemin Devlet Başkanı Vladimir Putin'in ilk Türkiye ziyaretinden sonra Rus-Türk diplomatik görüşmeler büyük hız yakalamıştır.[318] Siyasi unsurlardan ikinci değeri biçilmez unsur, ÜDİK'tir. İkili ilişkiler çerçevesinde çok boyutluluğun derinleşmesi gerçekleşirken devletlerarası mekanizmaların da kaynaşması perspektifinden hareketle, ortak bakanlar kurulu gibi bir mekanizma olarak çalışması kararlaştırılmış ve her sene en üst düzeyde toplanması geleneği başlatılmıştır. ÜDİK bünyesinde beş toplantı yapılmıştır.

OSPG, Rus-Türk Dışişleri Bakanları arasında oluşturulan bir gruptur. Bu grup, uluslararası ve bölgesel siyasal değişimlere yönelik, ortak ve uzlaşı ortamı oluşturabilmek için iki ülke arasında toplanmaktadır.[319] Rusya ve Türkiye arasındaki bu stratejik grup, günümüze kadar 2011 ila 2014 yılları arasında dört kez bir araya gelmeye fırsat bulmuştur. Örneğin, OSPG'nin dördüncü toplantısı Moskova'da 2014 yılının Mayıs ayının sonunda Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun eş başkanlığında yapılmıştır. Dışişleri bakanları toplantı boyunca ikili ilişkiler ve bölgesel ve uluslararası güncel sorunlara değinmişlerdir.

---

318 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, s.7.

319 Erhan Büyükakıncı, Türk-Rus İlişkilerinin Değerlendirilmesi: Güvenlik Sorunsalından Çok Boyutlu Derinliğe Geçiş, s.834, https://istihbaratsahasi.files.wordpress.com/2013/06/trk-rus-likileri.pdf, 7.02.2015.

Duma ya da Devlet Duması, Rus dış politikasının çok değerli siyasi unsurdur. Rus Parlamentosu'nun alt kanadı olan Duma'nın, Rus siyasi seçkinlerinin imzalamış oldukları anlaşmalara onay vermesi ve veto etme hakkı gibi yetki de mevcuttur. Buna ilaveten, Duma'nın bünyesinde Rusya'nın dış ülkelerle oluşan ilişkilerden sorumlu olan bir birimden de söz etmek mümkündür. Bu birim, Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubu'dur. Örneğin, Şubat 2011'de Milletvekili Grubu Türk Parlamentosu Devlet Duması Dostluk Grubu tarafından ziyaret gerçekleşmiştir. AKPM ve KEİPA gibi siyasi kuruluşlarının toplantılarına Rus-Türk milletvekilleri birlikte katılım göstermektedir. Mevcut Devlet Duması Dostluk grubunun üye sayısı yirmi birdir.

Ekonomik unsurlar söz konusu olduğunda, KEK, RTİK, RTİB ve RUTİD gibi ekonomik kuruluşlar ortaya çıkmaktadır. Bu kuruluşlar, Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında ticari, iş ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek için vardır. Bu yapılar, ayrıca, Rusya ve Türkiye arasındaki var olan ilişkilerini yeni ve güvenli işbirliği seviyesine çıkartmak, mali, kredi ve yatırım gibi hizmetlerini iki taraflı sağlamak ve güncel uygulamalarda Rus-Türk girişimcilere yardım etmek için vardır.

Gazprom ve Lukoil, enerji alanında başı çeken lider konumunda şirketlerdir. Gazprom, şirket olarak, Rus enerji sahasında belirleyici aktör olmayı başarmaktadır. Siyaset alanındaki etkisinin anlaşılması için Gazprom'un şirketin başkanı Aleksey Miller ve Devlet Başkanı Vladimir Putin gibi isimleri bilmek yeterlidir. Gazprom Rus halkı arasında "devlet içinde devlet" olarak da bilinmektedir. Şirketin başkanı Miller, devlet başkanyla yakın münasebetler geliştirerek, Rusya devletin tacı konumuna gelmiş ve hem Rusya sınırları içerisinde hem de uluslararası sahnede Rus hükümetinin uyguladığı politikasının ana aracı olarak yükselmiştir.

Günümüzde Rusya ve Türkiye Türk Akımı projesini Gazprom çerçevesi içerisinde gerçekleştirmektedir. Rus şirketleri arasında önemli bir yere sahip olan

Lukoil'in hissedarlarını Rus bankaları, şirket yönetimi, Conoco Phillips ve hükümet oluşturmaktadır. Lukoil Hazar ve Avrupa bölgesinde etkili bir politika takip etmektedir. Ayrıca Lukoil Rus petrolü alıcısı konumundaki Avrupa piyasaları ile yapmış olduğu boru hattı ve rafineri yatırımları ile ilişkilerini güçlendirmektedir. Bu bilgiler ışığında Lukoil'de izlemiş olduğu politika ve yatırımlarla Gazprom siyasi alanda söz sahibi olmasını sağlamıştır. Bu iki büyük şirketin Rus ekonomisine etkisi, hükümetin dış politikada komşu ve Batı Avrupa ülkelerine baskı aracı olarak kullanmasını sağlamıştır.

Kültürü oluşturan unsurlar incelendiğinde, Antalya, İzmir, Ankara, İstanbul gibi önemli şehirlerde teşkilatlanmış olan Rus kültür kuruluşları, Türkiye'deki Rus vatandaşları ve kurmuş oldukları dernekler, Rusya'nın Türkiye'deki imajına olumlu katkı sağlayarak yagınlaşmasını sağlamakta ve Rusya'nın Türkiye politikasına olumlu etki etmektedir.

Dış ticaret, turizm ve yatırımlar gibi ekonomik etkenler, Rusya'nın Türkiye politikasında özel konuma sahip olan etkenlerdir. Rusya ve Türkiye'nin ticari ilişkilerini daha detaylı incelendiğinde, 2008 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 38 milyar Amerikan dolara ulaşarak büyük umutlara ve güvene kapı açmıştır. Söz konusu rakamın 100 milyar Amerikan dolara çıkarılmasının planı da gündeme gelmiştir. Bu planı bozan olay, 2015 yılının Kasım ayının sonunda iki ülke arasında siyasi krizin yaşanmasıydı. Söz konusu turizm etkenine değinildiği zaman, resmi kaynaklarda sadece 2009'da tahmini olarak üç milyon Rusya vatandaşı turist olarak Türkiye'ye geldiği açıklanmıştır. 12 Mayıs 2010 tarihinde yapmış olduğu Ankara'ya gelişinde dönemin Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'in vizelerin karşılıklı olarak kaldırılması yönünde anlaşmaya varılması hem Ruslar için, hem de Türkler için büyük beklentilere yol açmıştır.[320] Yukarıda verilen uçak krizinin sonraki dönemde Rus-Türk turistik ilişkiler de gerilmiş statüsü altındadır.

---

320 Fatih Özbay, Soğuk Savaş Sonrası, s.41.

Rusya'nın Türkiye'de yatırım alanları çok olmasa da, yine de Türkiye'de Rus yatırımcılarının olması tespit edilmiştir. 2013'te Türkiye'deki Rus yatırımlarının 953,9 toplamdaysa, 1,747 milyar Amerikan dolara kadar ulaşması, Rus-Türk camiasının ortak proje sayılarının ve bununla birlikte iş dünyasına güven vermiştir. Rusya'ya komşu olan ülkeler içerisinde Türkiye, enerji talebi artışı açısından ilk sıralarda yer almaktadır Bu etkin faktör iki ülkenin enerji konusunda uzun vadeli işbirliğinin zeminini oluşturmuştur. 2014 yılına doğru Rus asıllı yatırımcılar gün geçtikçe gelişen Türk piyasasına yatırımda bulunarak Türkiye'nin iş alanlarını ilgisiz bırakmamıştır. Akkuyu'daki nükleer santral inşası, Rusya'nın Türkiye toprakları içerisindeki dev bir yatırım projesidir. Söz konusu projenin inşası krize rağmen devam etmektedir.

Rusya'nın Türkiye politikasında Türkiye ile uluslararası alanında işbirliği oldukça geniştir. Türkiye Batı örgütü üyesi olmasına rağmen, Rusya ile BM, G-20, AGİT, KEİ gibi örgütlerin bünyesinde işbirliğinde bulunmaktadır. Söz konusu sorunlu alanlar ise, 1990'lı yıllarda Rusya'nın Türkiye ile Kafkaslar ve Orta Asya bölgesindeki öncü olması, Boğazlar meselesi, Çeçenistan sorunu, Suriye, PKK ve Kıbrıs gibi uluslararası konularda da Türkiyeyle bir dizi anlaşmazlıklara sebep olmuştur.

Araştırmada sözü geçen Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, ÜDİK, OSPG, Duma, KEK, RTİK, RUTİD, RTİB, Gazprom, Lukoil, Rus Dünyası Vakfı, Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu, Rus-Türk Kültür Merkezi, Rus kültür ve dayanışma dernekleri gibi unsurları düzenli bir şekilde kullanıldığında Rusya Türkiye'de olumlu ve etkili bir dış politikaya doğru yönelebilecektir. Söz konusu unsurları Rusya dengeli kullanırsa, Türkiye'de daha çok sivil toplum kuruluşlarını arttırma çabası içinde bulunursa, Türkiye politikası üzerinde başarı yakalayabilecektir. Ancak Rusya ve Türkiye tam kurumsallaşmadığı nedeninden dolayı siyasi gerginlikler, ilişkilerin daha kırılgan bir yapıda olmasına hatta kopma noktasına gelmesine sebep olabilmektedir.

10. KAYNAKÇA

Ağır Bülent Sarper, Kitap Tahlilleri / Book Revıews, Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler, (Yaz.) Merve İrem Yapıcı, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 181-188, http://www.usak. org.tr/images_upload/files/kitap. pdf, 10.01.2015.

Akgül Fatih, Rusya'nın Putin Dönemi Avrasya Enerji Politikaları'nın Türkiye-Rusya ilişkilerine Etkileri, s.129-157, file:///C:/Users/inga/Desktop/GSD5Art5062 007.pdf, 3.03.2016.

Avatkov V.A., Badranov A.S., ''Magkaya Sila'' Turcii vo Vnutrenney Politike Rossii (Rusya'nın iç politikasında Türkiye'nin ''Yumuşak gücü'', Pravo i Upravleniye, № 2(27), ss. 5-11, 2013, s.6, http://www.mgimo.ru/files2/201310/up8/file_ c513ee800e 8d0e8924a02517 bf41a8c3.pdf, 19.06.2014.

Başaran Ali, Dış Siyasi, İktisadi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Yeltsin Dönemi Rusya-Türkiye İlişkileri, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararasi İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2013, s.287, file:///C:/Users/inga/Downloads/10006045.pdf, 11.12.2015.

Büyükakıncı Erhan, Türk-Rus İlişkilerinin Değerlendirilmesi: Güvenlik Sorunsalından Çok Boyutlu Derinliğe Geçiş, s.779-842, https://istihbaratsahasi. files.wordpress.com/2013/06/ trk-rus-likileri.pdf, 7.02.2015.

Cankara Pınar Özden, Cankara Yavuz, Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, Mayıs 2007,s. 193-212, file:///C:/Users/inga/ Downloads/ 5000057691-5000075922-1-PB.pdf,4.01.2015.

Cengiz Recep, Avrasyacılık Tartışmaları Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk - Kazak ÜniversRecepitesi Örneği, Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, TASAM, s.33, http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/Avrasyacilik_Raporu.pdf_90319be4-0d3d-4e37-8441-15847873f329.pdf, 09.02.2015.

Çavuş Tuba, Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı, s.23-37, http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ksuiibf/article/view/50000 39271/5000038144, 25.03.2016

Çelik Esma Torun, Türk-Rus İlişkilerine Yön Veren Etkenler, Uluslararası Kafkasya Kongresi, Bildiriler Kitabı, (Ed.) Hasret Çomak, Arda Ercan, Bilge Ercan, Kocaeli, Temmuz 2012, s.261-285,http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-135-201403194617-turkrusiliskilerineyonverenetkenler.pdf, 13.11.2014.

Dağ Çağla, Yeni Dönemde Küreselleşmeye Değişen Dış Politika Araçları, 27.04.2011, http://www.cagladag.com/?p=2067, 10.04.2015.

Dağı Zeynep, Rusya'nın Dönüşümü, Boyut Kitapları, İstanbul, Ekim 2002, s. 262.

Dal Talha, Uluslararası İlişkiler Ders Notları, Ticaret Borsası Lisesi, Adana, 2011, s. 21, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/ 34/36/748774/dosyalar/2014_ 09/ 24082047_uluslararas likilerdersnotu.pdf, 16.02.2015.

Dugin Aleksandr, Moskova-Ankara Ekseni, Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007, s.199.

Eken Evrim, Rusya Federasyonu'nun Orta Asya'daki Doğal gaz Politikasi Ve Gazprom, (Dan.) Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ö. Alkan, T.C.İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.229, file:///C:/Users/inga/Downloads/219107%20(2).pdf, 5.04.2015.

Erşen Emre, Sovyet Sonrası Rus Avrasyaciliği Ve Rusya-Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etkiler, Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2009, s.197, file:///C:/Users/inga/Downloads/239967%20 (3).pdf, 27.01.2016.

Halidov İslam, Rusya'nın Yumuşak Güç Araçları, Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), III/1, 2014,s.37-75,file:///C:/Users/inga/Downloads/5000154934-5000258427-1-SM.pdf, 5.02.2016.

Has Kerim, Orta Asya'nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz, No.23, Ankara, Ağustos 2013, s.20, http://www.usak.org.tr/images_upload/ files/USAK_ Analiz_ 23_Rusya_Kazakistan_ %C4%B0li%C5%9Fkileri.pdf, 19.01.2015.

İbrahimov Rövşen, Uluslararasi İlişkilerde Realistler Ve Realizm Paradigması, Qafqaz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, http://journal.qu.edu.az/ articlepdf/1030_ 350.pdf, 5.05.2015.

Karabağ Mehmet, Rus Emperyalizmi İçin Yeni Bir İdeoloji: Neo-Avrasyacılık, BİLGESAM, 20 Mayıs 2009, http://www.bilgesam.org/incele/1071/-rus-emperyalizmi-icin-yeni-bir-ideoloji--neo-avrasyacilik/#.VWm2zM_tmko, 15.03.2015.

Kasım Kamer, ‘‘Turkey's Foreign Policy Towards The Russian Federation’’ (Türkiye’nin Rusya Politikası), Turkish Weekly, 13.10.2004, http://www.turkishweekly.net/ 2004/10/13/article/turkey-039-s-foreign-policy-towards-the-russian-federation, 5.05.2015.

Kesgin Serdar, NATO-Rusya İlişkileri, Giresun Üniversitesi, (Yay. Haz.) Ahmet Üstün, Karadeniz Stratejik Araştırma Ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Giresun, 2009, s.149, 06.03.2015.

Leklerk Arno, Russkoe Vliyanie v Evrazii, (Çev.) Maksim Petrov, Alpina Pabliser Yayıncılık, Moskova, 2014, s.367.

Luzyanin Sergey, ‘‘Vostoçnaya Politika Vladimira Putina. Vozvraşenie Rossii Na ‘Bolşoy Vostok’ (2004-2008)’’ (Восточная Политика Владимира Путина.Возвращение На ‘‘Большой Восток’’ (2004-2008), AST: Vostok- Zapad, Moskva, 2007, s.447.

Mammadov Halit, Rus Dış Politikasında Stratejik- Zihinsel Süreklilik ve Putin’in Dış Politika Doktrini, Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi inceleme-araştırma dizisi, Yayın No: 16, Ankara, 2014, s.90, http://www.ayu.edu.tr/static/ kitaplar/ rus_dis_politika_rapor.pdf, 10.04.2015.

Matyunina Liana, Türkiye’nin Rus dış politikasındaki rolü ve önemi, XX. Yüzyılında Türkiye, İV RAN, Moskova, 2004, s.344-351, http://istina.msu.ru/ publications/ article/6325816, 25.05.2015.

Oğan Sinan, Rusya’da Siyaset ve Oligarşi, ASAM Yayınları, 2003, http://www.pau.edu.tr/zyil maz/tr/sayfa/rusyada-siyaset-ve-oligarsi, 5.02.2015.

Oğan Sinan, Rusya Federasyonu’nun Kıbrıs Politikası, http://www.turksam.org/ tr/makale-detay/603-rusya-federasyonu-nun-kibris-politikasi, 2.10.2014.

Oğan Sinan, Vliyanie Vnutripolticeskih Faktorov Na Formirovaniye Rossiyskogo Napravlenia V Tureckoy Vnesney Politike V Usloviyah Globalizacii

1991-2007, Moskovski Gosudarstvenni institute Mejdunarodnıh Otnoseni, Moskva, 2009, s.256, 20.05.2015.

Özbay Fatih, Soğuk Savaş Sonrasi Türkiye-Rusya İlişkileri: 1992-2010, Bilge Strateji, (Ed.) Atilla Sandıklı, Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, Bahar 2011, s.246, http://www.bilgestrateji.com/makale/BS2011-1/ Bilgestratej_Bahar_2011_Sayi_4.pdf, 11.05.2015.

Özbay Fatih, XX. Asrın 90'lı Yıllarında Türk - Rus İlişkilerinin Gelişimi, (Dan.) Kolobov O. A., Labaçevski Adına Nejniy Novgorod Devlet Üniversitesi, Nejniy Novgorod, 2004, s. 301, 21.09.2014.

Özdal Habibe, Özertem Hasan Selim, Has Kerim, Demirtepe M. Turgut, Türkiye-Rusya İlişkileri Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine, (Ed.) Mehmet Güçer, USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No: 13-06, USAK Yayınları, Ankara, 2013, s.82, http://www.usak.org.tr/images_upload/files/t%C3%BCrkiye%20rusya% 20tr %20nete.pdf, 20.12.2014.

Pamir A.Necdet, Mavi Akım Projesi Nedir, Ne Değildir? Avrasya Kültürel ve Toplumsal Gelişim Derneği, Temmuz 2003, http://www.avrasyatr.org/e-analiz_TR/e-analiz_1.html, 14.03.2016.

Sabuncu Yavuz, Sosyalizmin Yayılması Ve Çöküşü, Dünya'nın Ve Türkiye'nin Yakın Tarihi, (Ed.) İhsan Güneş, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 1998, s.196, http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1269/ unite03.pdf, 4.11.2014.

Sambur Bilal, Liberal Açıdan Kürt Sorunu, Liberal Düşünce, İlkbahar 2008, s.91-108, http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/50/08-bilal-sambur-liberal-acidan-kurt-sorunu.pdf, 4.03.2016.

Sönmez Sait, Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi, Akademik Bakış, Cilt 3, Sayı 6, Yaz 2010, s.78, file:///C:/Users/inga/Downloads/6-6-sonmez.pdf, 12.06.2014.

Svistunova İrina, Rusya-Türkiye ilişkileri ve Suriye Sorunu, Rusya Stratejik Araştırmalar Merkezi (RİSİ), ORSAM, 15 Kasım 2015, http://www.orsam.org.tr/ tr/yazigoster.aspx? ID=4836, 6.03.2016.

Taşçı Tekin Aycan, Türkiye - Rusya İlişkilerinde Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK), ERUSAM, Rusya - Kafkasya Araştırmaları, Kayseri, 08.12.2014, s.15, http://www.erusam. com/images/dosya/UDIK.pdf, 13.01.2015.

Tellal Erel, Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.190-236, http://dergiler.ankara. edu. tr/dergiler/42/1425/16045.pdf, 05.09.2014.

Trenin Dmitri, Çetvertıy Vektor Vladimira Putina, Rossiya V Globalnoy Politike, Specialniy Vipusk, Tom 11, s.78, 2013, http://obsfr.ru/fileadmin/ Projets_obs/RGA/RGA_ Trenine_ru.pdf, 11.04.2015.

Ünal Mustafa Cem, Rus Dış Politikasında Enerjinin Rolü Ve AB Enerji Politikasına Etkisi, (Tez Dan.) Mitat Çelikpala, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 193, file:///C:/Users/inga/Downloads/ mustafa_cem_unal_tez %20.pdf, 10.11.2014.

Vatansever Müge, Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Özel Sayı, 2010, s.1487-1530, http://webb.deu.edu.tr/ hukuk/dergiler/ dergimiz- 12-ozel/3-kamu/9-mugevatansever.pdf, 5.03.2016.

Yapıcı Utku, Yeni Soğuk Savaş, Başlık Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2007, s.208.

Yıldırım Yusuf, Rus Dış Politikasında Ukrayna Faktörü, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010, s. 118, http://eprints.sdu.edu.tr/793/1/TS00857.pdf, 2.02.2015.

İnteresı I Pozicii Rossii V Azii İ Afrike V Nacale XXI Veka: Sbornik Statey Posvasenni 80-letiyu Doktora İstoriceskih Nauk, Professora, Akademika RAEN A.M. Hazanova,(Ed.) Saripov U.Z., İnstitut Vostokovedeniya RAN,Vorobev A.V. Yayıncılık, Moskova, 2011, s. 324,https://vk.com/doc358527_273786049? hash=1b841084d1 6f585657&dl=9be4ab708d8f9-c4de 8,6.01.2015.

Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, ORSAM Rapor No: 18, Mayıs 2010, s.34, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/ Dosyalar/201258_ 3raportum.pdf, 30.01.2015.

Türkiye-Rusya Ekonomik Ve Ticari İlişkileri, Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçiliği,http://moskova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=219659,28.12.2015.

10.1. İnternet Kaynakları

Assotsiatsiya Russkoy Kulturı (Rus Kültürü Derneği), http://www. rusankara.com, 01.03.2016.

Avrasya Ekonomik Topluluğu, http://www.turkey.mid.ru/rus-bag01_ t.html,1.03.2015.

Biografii prezidentov Rossii (Rus Başkanlarının Biyografileri), http://www. kremlin. ru/structure/ president/presidents, 14.03.2016.

Rus-Türk Kültür Merkezi, http://rusturkcenter.com/VakifHakkinda.aspx, 11.03.2016.

Gazprom'dan, Doğal gazda 'Özel' Indirime İptal, Aljazeera Türk, 29 Ocak 2016, 10:50, http://www.aljazeera.com.tr/haber/gazpromdan-dogalgazda-ozel-indirime-iptal, 5.03.2016.

Deputatskaya Gruppa po Svyazam S parlamentom Turetskoy Respubliki (Duma'nın Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili Grubu), http://www.duma.gov.ru/international/deputy groups/group-05/#22, 3.03.2016.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), AB Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, http://ab.gtb.gov.tr/5/ dunya-ticaret-orgutu-dto, 28.01.2016.

Federal Hedef Programı "Rus Dili" 2011-2015, Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği,http://tur.rs.gov.ru/tr/node/351, 21.01.2015.

Federalnoe Sobranie Rossiyskoy Federatsii, http://www.gov.ru/main/page7. html, 27.01.2016.

Gazprom Na Vneşnih Rınkah, mlrd.kub.m, http://www.gazpromquestions.ru/ foreign-markets, 28.01.2016.

Hronologiya Vizitof Vladimira Putina v Tursiyu (Vladimir Putin'in Türkiye ziyaretlerinin Kronolojisi), http://tass.ru/info/1613273, 16.04.2016.

Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri, ORSAM Rapor No: 18, Mayıs 2010, s.14, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/ Dosyalar/201258_ 3raportum.pdf, 30.01.2015.

O Dinamike Otnoşeni Mejdu Rossiyskoy Federatsiyei i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Dinamikleri Üzerinde), Rusya Federasyonu Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid. ru/hron2_r.html, 10.03.2016.

Ortak Stratejik Planlama Grubu'nun 5. Toplantısı 25 Kasım'da İstanbul'da yapılacak, Doğan Haber Ajansı, 19.11.2015, 23:56, http://www.dha.com.tr/ortak-stratejik-planlama-grubunun-5-toplantisi-25-kasimda-istanbulda-yapilacak_1076888.html, 27.01.2016.

O Torgovo-Ekonomiçeskom Sotrudniçestve Mejdu Rossiyskoy Federatsiyey i Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik İşbirliği), tarihinde Rusya Federasyonu Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, http://economy.gov.ru/minec/press/news/201411281300, 5.03.2016.

Rossiysko-Tureckiy Delovoy Sovet (Rus-Türk İş Konseyi), http://www.rtbc.ru/about, 5.03.2015.

Rossotrudniçestvo, http://rs.gov.ru/missions, 28.01.2016

Rossotrudnichestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, http://tur.rs.gov.ru/tr/taxonomy/ term/ 8, 20.01.2015.

Rus Senatörden Türk İş Dünyasına: Hedef Rusya'da Yatırım Ve Üretim Olmalı (Özel), Cihan Haber Ajansı, https://www.cihan.com.tr/tr/rus-turk-is-konseyi-baskani-senator-ahmet-palan-koyev-yatirim-daveti-rusya-turkiye-1519701.htm, 7.06.2015

Rus-Türk Stratejik Planlama Toplantısı, Ria Novosti, 26 Mayıs 2014, http://byegm.gov.tr/turkce/haber/rusya-disisleri-bakanligi-sozcusu-aleksandr-lukasevicin-4.-rus-turk-ortak-s/60541, 9.05.2015.

Rus-Türk Stratejik Planlama Toplantısı, Dünya Gündemi, 27.5.2014, 15:31:31, http://yenidunyagundemi.com/haber/rusturk_stratejikplanlamatoplantisi-956.html,27.01.2016.

Rusya, Helsinki'deki Agit-Pa Toplantısına Katılmayacak, Haberler.com, 01 Temmuz 2015, 16:53, http://www.haberler.com/ rusya-helsinki-deki-agit-pa-toplantisina-7468621-haberi, 8.12.2015.

Rusya: KEİ'yi Türkiye'yle İlişkileri Görüşmek İçin Kullanmayacağız, Sputnik News, 22.01.2016,18:50,http://tr.sputniknews.com/rusya/20160122/1020386909/rusya-kei-turkiye-istanbul.html#ixzz45WSFsYKt,5.03.2016

Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid. ru/text_t28.html, 09.02.2015.

Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik İlişkiler, Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği, http://www.turkey.mid. ru/relat_5_t.html, 8.01.2015.

Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov Türkiye Ziyaretini İptal Etti, Bianet, 24 Kasım 2015, Salı 17:17, http://bianet.org/bianet/kriz/169531-rusya-disisleri-bakani-lavrov-turkiye-ziyaretini-iptal-etti, 4.03.2016.

Rusya'nın Sberbank'ı ve Türkiye'nin Eximbank'ı arasında başarılı ortaklık ilişkileri, Sputnik Haber Ajansı ve Radyosu, 3 Mart 2014, 21:11, http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2014_03_03/Sberbank-Eximbank, 01.03.2016.

Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımına İlişkin Değerlendirme, Tepav Ticaret Çalışmaları Merkezi Tarafından Hazırlanmıştır, s.24, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiiLDMitnKUinXIKHW_yBYQQFgggMAE&url=https%3A%2F%2Fwww.deik.org.tr%2FContents%2FFileAction%2F3780&usg=AFQjCNEfcNesZPA4JE2oxlOSV Q5ln5qkOQ&bvm=bv.113034660,d.bGQ, 2.02.2016.

Sergey mironov Vıstupil v Universitete Bilkent v Tursii (Sergey Mironov Türkiye'nin Bilkent Üniversitesinde Konuştu), Sovet Federatsii Federalnogo Sobraniya RF, http://council.gov.ru/press-center/news/23150, 13.03.2016.

Torgovo-ekonomiçeskoe sotrudniçestvo mejdu Rossiyskoy Federatsiey I Turetskoy Respublikoy (Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ticari

veekonomikişbirliği),http://www.ved.gov.ru/exportcountries/tr/tr_ru_relations/tr_ ru_trade, 13.03.2016.

Türk Akımı'na Doğru, SETA, 11 Mayıs 2015 Pazartesi, http://setav.org/tr/turk-akimina-dogru/yorum/18769, 1.02.2016.

Türk İnşaat Firmaları Rusya'da Yatırıma Yöneliyor, Dünya İnşaat, http://www.dunyainsaat. com.tr/dergioku.php?haberid=796, 29.06.2015.

Türkiye, Rusya'da KEİ Toplantısına Katılacak, Sputnik News, 15.01.2016,16:19, http://tr.sput- nik news.com/rusya/20160115/1020223288/Rusya-Turkiye.html, 3.03.2016.

Türkiye - Rusya Ticari İlişkilerinde Son Durum, BİA Haber Merkezi, 25 Kasım 2015, 11:56, http://bianet.org/bianet/siyaset/169547-turkiye-rusya-ticari-iliskilerinde-son-durum,1.12.2015.

V Stolitse Turssii Otkrilsya Russki Tsentr (Türkiye'nin Başkentinde Rus Merkezi açıldı), MK Tursia, 13 мая 2010, 12:10, http://mk-turkey.ru/culture/2010/05/13/v-stolice-turcii-otkrylsya-russkiy-centr.html, 18.09.2015.

Yurttaşlar Kuruluşları, Rossotrudniçestvo'nun Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği, http://tur.rs. gov.ru/tr/node/341, 28.01.2016.

1990 Ve 2000'li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler, s.20, http://politika akademisi.org/1990-ve-2000li-yillarda-rus-dis-politikasinda-temel-egilimler, 09.02.2015.

http://www.duma.gov.ru/international/deputy-groups/group-05/#22,10.02.2015.

http://rtbc.ru/, 23.01.2015.

http://rutid.ru/sayfa/hakkinda/, 23.01.2015.

http://www.rtib.com/tr/rtib-hakkida.html, 23.01.2015.

http://www.lukoil.com.tr/23/sayfalar/lukoil-grubu-turkiyede, 23.01.2015.

http://www.lukoil.com.tr/63/sayfalar/perakende-satislar, 23.01.2015.

http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2013_10_10/Ankara-Rusca-ogreniyor/, 21.01.2015.

http://www.rusturkcenter.com/SosyalKlupler.aspx, 23.01.2015.

http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa, 10.02.2015.

http://www.diss.rsl.ru, 11.09.2014.

http://www.medicalpark.com.tr/antalya-russanatdernegi-isbirligi, 18.03.2016.

http://veles-kemer.com/tr/kursumuz, 19.03.2016.

http://www.duma.gov.ru/about/history/information, 2.03.2016.

http://izbiraem.ru/party/s/20, 6.03.2016.

http://akademikperspektif.com/2013/02/22/orta-asyanin-gorunmeyen-gucu-kazakistan, 17.03.2016.

https://www.linkedin.com/company/lukoil-eurasia-petrol-a, 01.04.2016.

http://www.tuicakademi.org/fikir-babalarinin-isiginda-realizm-ve-neorealizm, 7.03.2015

http://rusturkcenter.com/DilMerkezi.aspx, 7.02.2016.

http://www.pandora.com.tr/urun/rus-jeopolitigi-avrasyaci-yaklasim/202614, 6.07.2015.

http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=3131, 19.02.2016.

http://ekonomi.haber7.com/sektorler/haber/1679397-lalelide-kara-liste-korkusu, 1.02.2016.

http://www.kemerhaber.com/kemer-guncel/veles-dans-ve-gosteri-etkinligi-duzenledi.html, 7.02.2016.

http://akademikperspektif.com/2013/11/18/cecenistan-sorunu, 5.01.2016.

10.2. Gazeteler

Alanya'da aşkın müziği konseri, Star Kültür Sanat, 24.03.2013, 11:36, http://haber.star.com.tr/kultur-sanat/alanyada-askin-muzigi-konseri/haber-738809, 5.05.2015.

Antalya'da ''Türk-Rus Dostluk ve Barış Gecesi'', Hürriyet, 13.03.2016, 21:23:00, http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya-haberleri/antalya-da-turk-rus-dostluk-ve-baris-gecesi_257869, 5.04.2016.

Bülent Arınç'ın Moskova temasları, Haber 10, 11 Temmuz 2006, http://www.haber10.com/dunya/bulent_arincin_moskova_temaslari-102365, 10.03.2016.

Erdoğan ile Putin Moskova'da görüşecek, Türkiye, 17.10.2013, 13:50, http://www.turkiye gazetesi. com.tr/gundem/90295. aspx, 8.02.2016.

Gazprom'dan flaş Türk Akımı açıklaması, Hürriyet, 18 Mart 2016, 10:57:00, http://www.hurriyet.com.tr/gazpromdan-flas-turk-akimi-aciklamasi-40071425, 5.04.2016.

İşte Rusya'nın son iki aydaki hava sahası ihlalleri, T24, 26 Kasım 2015, 08:51, http://t24.com.tr/haber/iste-rusyanin-son-iki-aydaki-hava-sahasi-ihlalleri,318034, 5.12.2015.

İzmir'in 'yeni yerlileri' Ruslar Son 10 yılda 5 bine ulaştı, Egenin Sesi, 20/04/2012, 14:35, http://egeninsesi.com/70157-izmirin_yeni_yerlileri_ruslar_son_10_yilda_5_bine_ulasti, 8.02.2016.

Medvedev: Rusya Türkiye sözde değil, özde stratejik partner, Haberrus, 12 Mayıs 2010, 19:28, http://haberrus. com/headline/2010/05/12/medvedev-rusya-turkiye-sozde-degil-ozde-stratejik- partner.html,1.02.2015.

Nükleer 7 yılda bitecek, Milliyet.com.tr., 12.05.2010 , 00:52http://www.milliyet.com.tr/nukleer-7-yilda-bitecek/ekonomi/haberdetay/ 13.05. 2010/1237177/default.htm, 4.08.2015

Putin'in Ankara ziyaretinde 8 anlaşma imzalandı, Haberrus, 02 Aralık 2014, 03:50, http://haber-rus.com/politics/2014/12/02/putin-ankara-ziyaretinde-8-anlasma-imzalandi.html, 17.04.2015.

Rusya'nın uçak krizinden sonra attığı 8 adım, İlerihaber, 25 Kasım 2015, 17:35, http://ilerihaber.org/rusyanin-ucak-krizinden-sonra-attigi-8-adim/25978, 10.03.2016.

Rus-Türk Kültür Merkezi ebru severleri bir araya getirdi, Haberrus, 07 Ekim 2015, 10:39, http://haberrus.com/ video-gallery/2015/10/07/rus-turk-kultur-merkezi-ebru-severleri-bir-araya-getirdi.html, 3.01.2016.

Rusya Türkiye ilişkilerini ticaret belirliyor, Cumhuriyet, 01 Aralık 2014, http://www.cumhu-riyet.com.tr/haber/ekonomi/152859/Rusya_ Turkiye_iliskilerini_ ticaret_belirliyor.html, 5.04.2015.

Veles birinci yılını kutladı, Kemer Gözcü, 2015-03-30, 02:23:59,http://www.kemergozcu. com/haber/7964/veles-birinci-yilini-kutladi.html, 3.01.2016.

2004'te Türkiye-Rusya Ilişkileri... Putin'den Tarihi Ziyaret..., Milliyet.com.tr., 24 Aralık 2004, 10:55, http://www.milliyet.com.tr/2004/12/24/son/ sondun25.html, 7.07.2015.

10.3. Dergiler

Rus Kültür ve Dayanışma Dernekleri, Diplomat Atlas Dergisi, http://www. diplomat. com.tr/atlas/ayilar/sayi10/sayfalar/12.htm, s.60, 22.01.2015.

Vladimir İvanovskiy, Ülkelerimizin Yakınlaşma Temposundan Memnunuz, Diplomat Atlas Dergisi, http://www.Diplomat.Com.Tr/Atlas/Sayilar/Sayi10/ Sayfalar.Asp?Link=S10-2.Htm, s.60, 20.04.2015.